

10.

NACIONALNA KONFERENCA O VARNOSTI V LOKALNIH SKUPNOSTIH

KONFERENČNI ZBORNIK

MIRNA, VARNA IN INKLUZIVNA DRUŽBA TER VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

20. NOVEMBER 2024

KOČEVJE, SLOVENIJA

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih

Mirna, varna in inkluzivna družba ter varnost v lokalnih skupnostih

Urednika
Gorazd Meško
Rok Hacin

November 2024

Naslov <i>Title</i>	10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih <i>10th National Conference on Local Safety and Security</i>
Podnaslov <i>Subtitle</i>	Mirna, varna in inkluzivna družba ter varnost v lokalnih skupnostih <i>Peaceful, Safe and Inclusive Society and Security in Local Communities</i>
Urednika <i>Editors</i>	Gorazd Meško (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede) Rok Hacin (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede)
Recenzija <i>Review</i>	Zoran Kanduč (Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani) Peter Umek (Univerza v Mariboru)
Jezikovni pregled <i>Language editing</i>	Barbara Erjavec (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede)
Tehnična urednika <i>Technical editors</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba) Barbara Erjavec (Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede)
Oblikovanje ovitka <i>Cover designer</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)
Grafika na ovitku <i>Cover graphic</i>	Kočevje (ESA0946.jpg), avtor: Foto Kapela. © Javni zavod za turizem in kulturo Kočevje, 2024
Grafične priloge <i>Graphic material</i>	Fotografija na strani 163 in 164: Kočevje (ESA0946.jpg), avtor: Foto Kapela. © Javni zavod za turizem in kulturo Kočevje, 2024. Viri so lastni, razen če ni navedeno drugače. Avtorji prispevkov ter Meško, Hacin (urednika), 2024
Konferenca <i>Conference</i>	10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih
Datum in kraj konference <i>Date & location of the conference</i>	20. november 2024, Kočevje, Slovenija
Založnik <i>Published by</i>	Univerza v Mariboru Univerzitetna založba Slomškovo trg 15, 2000 Maribor, Slovenija https://press.um.si , zalozba@um.si
Izdajatelj <i>Issued by</i>	Univerza v Mariboru Fakulteta za varnostne vede Kotnikova ulica 8, 1000 Ljubljana, Slovenija https://www.fvv.um.si , fvv@um.si

Izdaja <i>Edition</i>	Prva izdaja
Vrsta publikacije <i>Publication type</i>	E-knjiga
Dostopno na <i>Available at</i>	http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/917
Izdano <i>Published at</i>	Maribor, november 2024
Ime projekta <i>Project name</i>	Programska skupina Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij
Številka projekta <i>Project number</i>	P5-0397
Financer projekta <i>Project financier</i>	Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

Publikacijo je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

© **Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba**

/ *University of Maribor, University Press*

Besedilo / *Text* © avtorji in Meško, Hacin (urednika), 2024

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna.

/ *This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License.*

Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela.

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, razen če to ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

351.78:352(082)(0.034.2)

NACIONALNA konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih (10 ; 2024 ; Kočevje)
10. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih [Elektronski vir]
: mirna, varna in inkluzivna družba ter varnost v lokalnih skupnostih : [20.
november 2024, Kočevje, Slovenija] / urednika Gorazd Meško, Rok Hacin. - 1. izd.
- E-zbornik. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2024

Način dostopa (URL): <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/917>

ISBN 978-961-286-912-0 (PDF)

doi: 10.18690/um.fvv.10.2024

COBISS.SI-ID 212455171

ISBN 978-961-286-912-0 (pdf)
978-961-286-913-7 (mehka vezava)

DOI <https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024>

Cena Brezplačni izvod
Price

Odgovorna oseba založnika prof. dr. Zdravko Kačič,
For publisher rektor Univerze v Mariboru

Citiranje Meško, G., Hacin, R. (ur.). (2024). *10. Nacionalna konferenca o*
Attribution *varnosti v lokalnih skupnostih: mirna, varna in inkluzivna družba ter*
varnost v lokalnih skupnostih. Univerza v Mariboru, Univerzitetna
založba. doi: 10.18690/um.fvv.10.2024

Kazalo

1	Namesto uvodnika: programska skupina Varnost v lokalnih skupnostih (2019–2024) – mednarodni in nacionalni znanstveni in profesionalni vpliv <i>Instead of the Editorial: Programme Group Safety and Security in Local Communities (2019–2024) – International and National Scientific and Professional Impact</i> Gorazd Meško, Rok Hacin	1
2	Z dejavnimi multidisciplinarnimi timi in redno izmenjavo informacij znotraj služb do učinkovitejše integracije Romov v lokalni skupnosti <i>With Active Multidisciplinary Teams and Regular Exchange of Information Within Services, to More Effective Integration of Roma in the Local Community</i> Gregor Košir	11
3	Sedem desetletij reševanja varnostnih izzivov, povezanih z Romi v Pomurju <i>Seven Decades of Solving Roma-related Security Challenges in Pomurje</i> Katja Eman, Saša Car, Damir Ivančič, Dejan Bagari	21
4	Analiza ranljivosti in načini krepitve odpornosti romske skupnosti v Pomurju – študija primera Lendave <i>Vulnerability Analysis and Ways to Strengthen the Resilience of the Roma Community in Pomurje – A Case Study of Lendava</i> Branko Lobnikar, Rahela Hojnik Kelenc, Kaja Prislan Mihelič	31
5	Značilnost kriminalitete v občini Kočevje <i>Characteristics of Crime in Kočevje Municipality</i> Rok Hacin	47
6	Pilotska študija o preventivnih ukrepih zoper kriminaliteto v Kočevju in Beli krajini – primerjava med romskim in drugim lokalnim prebivalstvom <i>A Pilot Study on Crime Prevention Measures in Kočevje and Bela krajina – A Comparison Between the Roma and the Rest of the Local Population</i> Gorazd Meško, Rok Hacin	59
7	Predsedki do nekaterih manjšinskih skupin ter stališča do kaznovanja <i>Prejudices against Certain Minority Groups and Attitudes Towards Punishment</i> Aleš Bučar Ručman, Vanja Erčulj	69

8	Kako široko je razumevanje varnosti v lokalnih skupnostih – stališča županov nekaterih občin v Posavju <i>How Broad Is the Understanding of Security in Local Communities – The Views of the Mayors of Some Municipalities in Posavje Region</i> Andrej Sotlar in Bernarda Tominc	81
9	Kibernetska varnost in digitalna vključenost skozi prizmo zagotavljanja dostopa do informacij in zaščite temeljnih svoboščin <i>Cybersecurity and Digital Inclusion Through the Prism of Ensuring Access to Information and Protection of Fundamental Freedoms</i> Igor Bernik	91
10	Odgovornost za zagotavljanje varnosti v lokalnem okolju – mnenje odgovornih v slovenskih občinah <i>Responsibility for Ensuring Safety and Security in Local Environment – Opinions of Those Responsible in Slovenian Municipalities</i> Miha Dvojmoč	101
11	Pomen mnenja policistov kot strokovne javnosti za oblikovanje strategij na varnostnem področju <i>The Importance of the Opinion of Police officers as Professional Public for the Formulation of Strategies in the Field of Security</i> Bernarda Tominc, Andrej Sotlar	111
12	Primerjava pravne ureditve javnega reda in miru v Republiki Sloveniji in nove ureditve v Republiki Hrvaški <i>Comparison of the Legal Regulation of Public Order in the Republic of Slovenia and the New Regulation in the Republic of Croatia</i> Bojan Tičar	121
13	Varde in straže <i>de lege lata</i> in <i>de lege ferenda</i> <i>Vigilante Groups De Lege Lata and De Lege Ferenda</i> Benjamin Flander	129
14	Preprečevanje mladoletniškega prestopništva: vpliv varovalnih dejavnikov v ruralnih in urbanih okoljih <i>Juvenile Delinquency Prevention: The Impact of Protective Factors in Rural and Urban Environments</i> Iza Kokoravec Povh, Gorazd Meško	141
15	Varne skupnosti za trajnostni razvoj družbe: pametna policijska dejavnost v lokalnih skupnostih v Sloveniji <i>Safe Communities for Sustainable Development: Smart Policing in Local Communities in Slovenia</i> Kaja Prislan Mihelič, Branko Lobnikar	151

Zahvala

Prispevki, objavljeni v tem zborniku, so rezultat dela programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij (2009–2024) (številka projekta P5-0397), ki jo financira Agencija za raziskovanje in inovacije Republike Slovenije (ARIS). Posebej se zahvaljujemo g. Gregorju Koširju, županu občine Kočevje za prispevek o praksi dela z Romi v občini Kočevje ter vso podporo pri organizaciji konference. Drugi prispevki so nastali v okviru raziskovalne dejavnosti raziskovalcev navedene programske skupine v letu 2024. Zahvala gre vsem govorcem na otvoritvi konference, predstavnikom ministrstev, lokalne samouprave in romske skupnosti ter Univerze v Mariboru.

Urednika se zahvaljujeva vsem avtorjem prispevkov, recenzentoma zasl. prof. dr. Petru Umku in doc. dr. Zoranu Kanduču, Agenciji za raziskovanje in inovacije Republike Slovenije (ARIS), Ministrstvu za notranje zadeve in Generalni policijski upravi, urednikom Univerzitetne založbe Univerze v Mariboru, še posebej pa občini Kočevje in nekdanjemu županu dr. Vladimirju Prebiliču, sedanjemu županu Gregorju Koširju in Kulturnemu centru Kočevje ter Policijski postaji Kočevje za pomoč pri organizaciji 10. Nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih z naslovom Mirna, varna in inkluzivna družba ter varnost v lokalnih skupnostih, ki smo jo izvedli 20. novembra 2024 v Kočevju.

Gorazd Meško in Rok Hacin

NAMESTO UVODNIKA: PROGRAMSKA SKUPINA VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH (2019–2024) – MEDNARODNI IN NACIONALNI ZNANSTVENI IN PROFESIONALNI VPLIV

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

V prispevku so predstavljene izbrane dejavnosti programske skupine na področju objav v mednarodnih znanstvenih publikacijah, vpliv na razvoj znanosti in prakse v Sloveniji, povezovanje z mednarodnim raziskovalnim in profesionalnim okoljem ter opravljanje različnih dejavnosti na področju znanstvenih združenj, mednarodnih in evropskih organizacij ter pri delu v uredniških odborih in opravljanju recenzij za mednarodne znanstvene revije v obdobju 2019–2024. Ugotovitve pregleda javno dostopne baze informacijskega sistema SICRIS kažejo, da so člani programske skupine opravili veliko kakovostnega dela s predstavljanjem raziskovanja v mednarodnih publikacijah, organizacijo nacionalnih konferenc o varnosti v lokalnih skupnostih, pojavljanjem v medijih in prizadevanji za dvig kakovosti prakse dela na področju varnosti v lokalnih okoljih.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.1](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.1)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
programska skupina,
varnost,
lokalne skupnosti,
raziskave,
objave

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.1](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.1)

ISBN
978-961-286-912-0

INSTEAD OF THE EDITORIAL: PROGRAMME GROUP SAFETY AND SECURITY IN LOCAL COMMUNITIES (2019–2024) – INTERNATIONAL AND NATIONAL SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL IMPACT

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

Keywords:

programme group,
security,
local communities,
research,
publications

The chapter presents selected activities of the program group in the field of publications in international scientific publications, the impact on the development of science and practice in Slovenia, connecting with the international research and professional environment, and performing various activities in the field of scientific associations, international and European organizations, as well as working on editorial boards and reviewing international scientific journals in the period 2019–2024. The findings of the review of the publicly available database SICRIS show that the members of the program group have done a lot of quality work by presenting research in international publications, organizing national conferences on security in local communities, appearing in the media, and trying to raise the quality of practice in the field of security in local environments.

1 Uvod

Leta 2015 smo začeli z delom programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (v nadaljevanju PS VLS) (2015–2018). Ob zaključku drugega obdobja raziskovanja programske skupine (2019–2014) in v pričakovanju podaljšanja dela v naslednjem obdobju (2025–2027) smo opravili krajšo analizo našega raziskovalnega dela in vpliva v mednarodnem in nacionalnem okolju.

Vpliv raziskovalnega dela se ocenjuje na več načinov. Najpomembnejši vpliv v slovenskem okolju so letne konference PS VLS. Letošnja konferenca je že deseta. Vsako leto izdamo zbornik, v katerem predstavimo primere dobre prakse iz okolja, kjer skupaj z občino organiziramo letno srečanje in praktikom predstavimo rezultate našega raziskovanja. Poleg letne nacionalne konference naše delo predstavimo tudi na drugih dogodkih Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, kjer raziskovalci predstavljajo svoje raziskovalne ugotovitve in se povezujejo s prakso ali pa na osnovi tega razvijejo predvsem aplikativne raziskovalne projekte, ki jih financirajo različna ministrstva in Agencija za raziskovanje in inovativno dejavnost Republike Slovenije (ARIS), ter tako nadgrajujejo temeljne vsebine, obravnavane pri raziskovanju v programski skupini.

V poglavju predstavljamo objave raziskovalcev programske skupine, ki izhajajo iz raziskovalnega dela v programski skupini ali projektov, ki so jih razvili na osnovi raziskovanja v času članstva v programski skupini. Prispevki so razvrščeni po sistemu točkovanja v sistemu SICRIS in nato na osnovi citiranosti v *Web of Science* in *Scopus*. Poleg tega predstavljamo ciljne raziskovalne projekte v obdobju 2019–2024 in povezanost z mednarodnimi znanstvenimi in profesionalnimi združenji in organizacijami ter delovanje v mednarodnih uredniških in drugih odborih, komisijah in delovnih skupinah.

2 Pregled dejavnosti raziskovalcev programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih

V nadaljevanju predstavljamo pregled bibliografij članov programske skupine v SICRIS v obdobju 2019–2024 po kriteriju vseh zapisanih objav do septembra 2024 (COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS, n. d.).

2.1 Znanstveni članki

Raziskovalci PS VLS so med 1. 1. 2019 in 30. 9. 2024 objavili 148 člankov, od katerih je bilo v mednarodnih revijah v angleškem jeziku objavljenih 113 člankov. Od 113 člankov se na cilje raziskovanja v programski skupini navezuje 33 člankov, ki obravnavajo policijsko delo v urbanih in ruralnih okoljih, zasebno varovanje, detektivsko dejavnost, reforme policijske dejavnosti, posamezne vrste odklonskosti in kriminalitete (nasilje v šoli, ustrahovanje, femicid, kibernetško kriminaliteto), pravico do varnosti, občutke varnosti, zaznavanje varnosti, zaznavanje policije z vidika legitimnosti, družbene procese, družbene vezi in solidarnost, analize omejevalnih ukrepov v času pandemije covida-19 (predvsem policijskega dela in novih oblik kriminalitete) in testiranje situacijsko akcijske teorije prestopniškega vedenja (ruralno in urbano okolje, samokontrola). Poleg izvornih znanstvenih člankov se z vsebino programske skupine povezujejo še štirje pregledni znanstveni članki, ki obravnavajo tematiko ruralne kriminologije, primerjalne kriminologije in korupcije ter organizirane kriminalitete (COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS, n. d.).

2.2 Poglavja v monografskih publikacijah

V tem delu predstavljamo pregled poglavij, objavljenih v knjigah, ki so jih izdale priznane mednarodne založbe in so uvrščene na seznam mednarodnih založb ARIS (CEA, Duncker & Humblot, Emerald, IGI Global, Nomos, Palgrave, Routledge in Springer). Poleg teh založb je knjigi o odzivanju na nasilje v družini in o ciljih trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov v angleščini izdala Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. Teme poglavij v knjigah so obsegale vodenje javnih inštitutov, trgovanje z ljudmi, namene kaznovanja, krize in begunce, policijsko dejavnostjo v času covida-19, odklonskost v policiji, pluralno policijsko dejavnostjo, prestopniško vedenje in viktimizacijo mladoletnikov, viktimizacijo na podeželju, viktimizacijo in raziskovanje na področju viktimologije v Sloveniji, kartiranje kriminalitete, fokusne skupinske intervjuje v okviru ruralne varnosti, pravico do vode in kakovostjo življenja, svetlobno onesnaževanje okolja, evropsko odzivanje na nasilje v družini, pravno ureditvijo lokalne varnosti, spolno nadlegovanje v nočnih lokalih, legitimnostjo in samozaznavo legitimnosti policistov, ruralno kriminologijo v globalni perspektivi in v Evropi, čezmejno sodelovanje med policijami in tožilstvi, ekološke perspektive v Jugovzhodni Evropi, zeleno oz.

ekološko kriminologijo, okoljevarstvo in organizirano kriminaliteto. Prispevali smo tri gesla v *Encyclopedia of Rural Crime* in eno geslo v *Oxford Research Encyclopedias* (COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS, n. d.).

2.3 Uredništvo knjig in revij er gostujoča uredništva

Poudariti je treba uredništvo knjig o primerjalni kriminologiji, viktimologiji na Balkanu in kriminaliteti, povezani z vodo. Dva člana programske skupine sta sourednika vodilnih evropskih revij s področja kriminologije – *European Journal of Criminology* in *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. Hkrati moramo izpostaviti gostujoča uredništva tematskih števil revije *Policing – International Journal* o ruralni policijski dejavnosti in revije *International Criminology* o kriminaliteti, strahu pred kriminaliteto in okoljski škodi v ruralnih okoljih ter uvodnik v reviji *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* o policiji, policijski dejavnosti in pandemiji covid-19 (COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS, n. d.).

2.4 Recenzije člankov v mednarodnih znanstvenih revijah

Člani programske skupine so opravili recenzije prispevkov v naslednjih mednarodnih znanstvenih revijah: *Cogent Economics & Finance*; *Crime Science, Crime, Law and Social Change: An International Journal*; *Criminology*; *Discover Global Society*; *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*; *European Journal of Criminology: Journal of the European Society of Criminology*; *European Journal on Criminal Policy And Research*; *Information Security Journal*; *International Criminal Justice Review*; *International Criminology*; *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*; *The International Journal of Intelligence and Counterintelligence*; *International Journal of Sociology*; *Journal of Applied Security Research*; *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*; *Journal of Qualitative Criminal Justice and Criminology*; *Journal of Trust Research*; *The Police Journal*; *Policing: An International Journal*; *Policing & Society*; *Political Psychology*; *Social Indicators Research*; *Social Sciences*; *CABI Reviews: Perspectives in Agriculture, Veterinary Science, Nutrition and Natural Resources*; *Crime and Delinquency*; *Criminal Justice Review*; *Criminology & Criminal Justice*; *Critical Criminology*; *Deviant Behavior*; *Global Crime*; *International Journal of Law, Crime and Justice*; *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*; *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*; *Justice Evaluation Journal*; *Plos One*; *Police Practice and Research: An International Journal*; *Policing: A Journal*

of Policy and Practice; Sociological Spectrum; Sustainability; Current Sociology; The International Sports Law Journal; Journal of Offender Rehabilitation; The Journal of Research in Crime and Delinquency; Police Quarterly; Quality & Quantity; Regulation & Governance; Behaviour & Information Technology; Frontiers in Psychology; IEEE Security & Privacy: Building Confidence in a Networked World; International Journal of Emergency Management; Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling; Journal of Information Science; The Prison Journal; The Australian & New Zealand Journal of Criminology; Health Psychology Report; Information Research; Journal of Comparative Research in Anthropology & Sociology; Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing; Journal of Public Affairs; Law & Society Review; Psychology, Crime & Law; Social Justice, Victims & Offenders; Feminist Criminology; Journal of Universal Computer Science; Justice Quarterly; Security Journal in Substance Use & Misuse.

3 Citiranost del raziskovalcev programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih

Citiranost kaže na znanstveni vpliv raziskovanja v mednarodnem okolju v revijah, ki so uvrščene v *Web of Science* in *Scopus*. Kriterij, ki smo ga v SICRIS postavili za ugotavljanje citiranosti, je za objave v obdobju 2019–2024 in citate v istem obdobju. Podatki o citiranosti zunaj *Web of Science* in *Scopus* so na voljo v *Google Scholar*, vendar vsi člani programske skupine nimajo uporabniškega imena na tej platformi, zato smo upoštevali samo rezultate iz SICRIS. V tabeli 1 predstavljamo deset najvišje rangiranih objav v mednarodnih revijah v obdobju 2019–2024. V tabeli 2 pa so predstavljeni citati vseh članov programske skupine od začetka prvega obdobja raziskovanja (2015) do septembra 2024.

Tabela 1: Čisti citati objav v mednarodnih publikacijah 2019–2024 (Web of Science in Scopus)

Članek/poglavje	Revija/knjiga	Leto objave	Citati v Web of Science	Citati v Scopus
A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime	<i>Nature Human Behaviour</i>	2021	123	139
The effects of justice judgments on police legitimacy across urban neighborhoods	<i>Crime and Delinquency</i>	2020	31	31
A real-world information security performance assessment using a multidimensional socio-technical approach	<i>PloS One</i>	2020	5	12

Članek/poglavje	Revija/knjiga	Leto objave	Citati v Web of Science	Citati v Scopus
Rural criminology – A challenge for the future	<i>European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice</i>	2020	9	8
Access to safe and affordable drinking water as a fundamental human right	<i>The Emerald Handbook of Crime, Justice and Sustainable Development</i>	2021	/	7
A case study of rural crime and policing in Pomurje region in Slovenia	<i>Journal of Rural Studies</i>	2021	5	6
The compensatory effects of inner and outer controls	<i>European Journal of Criminology</i>	2019	5	6
What is crime? A search for an answer encompassing civilisational legitimacy and social harm	<i>Crime, Law and Social Change</i>	2019	5	3
Police reforms in Slovenia in the past 25 years	<i>Policing</i>	2021	5	2
Physical teen dating violence in high school students in Slovenia	<i>New Directions for Child and Adolescent Development</i>	2022	4	4

Vir: COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS (n. d.).

Tabela 2: Čisti citati objav v mednarodnih publikacijah 2015–2024 (Web of Science in Scopus)

Članek/poglavje	Revija/knjiga	Leto objave	Citati v Web of Science	Citati v Scopus
A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime	<i>Nature Human Behaviour</i>	2021	123	139
Police self-legitimacy, use of force, and pro-organizational behavior in Slovenia	<i>Trust and Legitimacy in Criminal Justice</i>	2015	75	35
Is the criminogenic effect of exposure to peer delinquency dependent on the ability to exercise self-control?	<i>Journal of Criminal Justice</i>	2015	35	/
The effects of justice judgments on police legitimacy across urban neighborhoods	<i>Crime and Delinquency</i>	2020	31	31
The code of silence and female police officers in Slovenia	<i>Policing</i>	2016	13	22
Measuring information security performance with 10 by 10 model for holistic state evaluation	<i>PloS One</i>	2016	13	22

Članek/poglavje	Revija/knjiga	Leto objave	Citati v Web of Science	Citati v Scopus
Assessing police-community relationships: is there a gap in perceptions between police officers and residents?	<i>Policing & Society</i>	2016	11	12
A real-world information security performance assessment using a multidimensional socio-technical approach	<i>PLoS One</i>	2020	5	12
Police integrity in Slovenia	<i>Measuring Police Integrity Across the World</i>	2015	/	12
Rural criminology – A challenge for the future	<i>European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice</i>	2020	9	8

Vir: COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS (n. d.).

4 Sklepne misli

Poleg številnih raziskovalnih, znanstvenih in strokovnih prispevkov so se raziskovalci PS VLS odzivali tudi na aktualne družbene probleme in sodelovali v intervjujih na televiziji, radiu in/ali drugih medijih. Kot gostje oddaj ali intervjuvanci v medijih so se pojavili osemintridesetkrat. Baze raziskovanja programske skupine (2017) so dobile svoje mesto v Arhivu družboslovnih podatkov (ADP), sledi pa še vpis baz iz leta 2022. V ADP je tudi baza iz uvodne raziskave o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2011. Poleg tega smo vsebine raziskovalnega dela vključili v pedagoški proces Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in raziskovalno dejavnost razširili na več ciljnih raziskovalnih projektov, ki sta jih financirala ARIS in Ministrstvo za notranje zadeve, kjer smo intenzivirali sodelovanje z lokalnimi skupnostmi in policijskimi enotami na lokalni ravni. V nadaljevanju programske skupine (2025–2027) načrtujemo analizo podatkov o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2022 in poglobljeno analizo področja zagotavljanja varnosti v lokalnih okoljih. Sledi tudi prva longitudinalna analiza podatkov iz 2011, 2017 in 2022. Načrtujemo tudi razširitev dejavnosti raziskovanja v mednarodno okolje, ki smo ga že začeli s članstvom v Academy of Criminal Justice Sciences, American Society of Criminology, European Crime Prevention Network, European Forum for Urban Security, CEPOL in drugih organizacijah ter delovnimi skupinami mednarodnih združenj za primerjalno kriminologijo, preprečevanje kriminalitete v lokalnih skupnostih in policijsko dejavnost. Ne nazadnje raziskovalci programske skupine

opravijo vse več recenzij prijav raziskovalnih projektov za različne nacionalne in evropske raziskovalne organizacije s področja varnosti in kriminologije ter preprečevanja kriminalitete.

Viri in literatura

COBISS Kooperativni online bibliografski sistem in servisi COBISS. (n. d.). *Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij [P5-0397]. Bibliografski kazalci raziskovalne uspešnosti (2019–2024)*.
https://bib.cobiss.net/bibliographies/si/webBiblio/bib351_20240922_155444_p5-0397.html

Z DEJAVNIMI MULTIDISCIPLINARNIMI TIMI IN REDNO IZMENJAVO INFORMACIJ ZNOTRAJ SLUŽB DO UČINKOVITEJŠE INTEGRACIJE ROMOV V LOKALNI SKUPNOSTI

GREGOR KOŠIR

Občina Kočevje, Kočevje, Slovenija
gregor.kosir@kocevje.si

V prispevku se osredotočamo na predstavitev pomembnosti multidisciplinarnih timov in redne izmenjave informacij znotraj služb z namenom učinkovitejše integracije Romov v lokalne skupnosti. Predstavljene so dobre prakse občinske uprave ob pomoči centra za socialno delo, urada za delo, policije, Medobčinskega inšpektorata in redarstva, vrtcev in šol kot tudi Uprave za probacijo Republike Slovenije, ki pripomorejo k uspešnejši integraciji Romov v občini Kočevje. V zaključku prispevka so predstavljeni izzivi za integracijo romske skupnosti v prihodnosti ter problematika financiranja programov, namenjenih za izobraževanje, zaposlovanje in integracijo Romov v lokalno skupnost.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.2](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.2)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
lokalna skupnost,
integracija,
informacije,
Romi,
Kočevje

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.2](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.2)

ISBN
978-961-286-912-0

WITH ACTIVE MULTIDISCIPLINARY TEAMS AND REGULAR EXCHANGE OF INFORMATION WITHIN SERVICES, TO MORE EFFECTIVE INTEGRATION OF ROMA IN THE LOCAL COMMUNITY

GREGOR KOŠIR

Kočevje Municipality, Kočevje, Slovenia
gregor.kosir@kocevje.si

Keywords:
local community,
integration,
information,
Roma,
Kočevje

In the chapter, we focus on presenting the importance of multidisciplinary teams and the regular exchange of information within services with the aim of more effective integration of Roma into local communities. The good practices municipal administration with assistance of the Centre for Social Work, the Labour Office, the Police, the Intermunicipal Inspectorate and Municipal Wardens, kindergartens and schools, as well as the Probation Administration of the Republic of Slovenia, which contribute to the more successful integration of Roma in the municipality of Kočevje, are presented. In the conclusion of the paper, the challenges for the integration of the Roma community in the future and the issue of financing programs intended for education, employment and integration of Roma into the local community are presented.

University of Maribor Press

1 Uvod

Romsko prebivalstvo je del skupnosti v občini Kočevje že več desetletij. Skozi zgodovino, še posebej pred osamosvojitvijo države, je bila njihova skupnost omejena na nekaj zaselkov, rahlo umaknjena od drugih naselij. Pozneje, v devetdesetih letih, se je zaradi določenih omejitev širitve teh naselij začelo priseljevanje v mestno okolje, deloma tudi ob dodelitvah socialnih stanovanj skozi instrumente socialne politike. Ker trenutno še vedno nimamo zakonske podlage za štetje romske populacije, je zadnji uradni podatek po popisu prebivalstva leta 2002, kjer se je za Rome po narodni pripadnosti opredelilo 127 oseb (Statistični urad Republike Slovenije [SURS], n. d.). Glede na delo na terenu ter število romskih otrok v šolah, ki so podlaga za sistematizacijo in dodelitev romskega pomočnika, se neuradna številka giblje okoli 700 do 800 oseb romskega porekla, seveda pa ta podatek lahko dokaj variira navzgor, saj je mnogo oseb romskih korenin popolnoma integriranih v skupnost in se tudi sicer ne opredeljujejo kot Romi po narodni pripadnosti. Tudi sicer romska naselja v občini Kočevje ne dosegajo velikosti večjih romskih naselij v jugovzhodni Sloveniji, saj največja le nekoliko presegajo 100 prebivalcev. Gre seveda za grobo oceno na podlagi števila objektov in priključkov za vodo in elektriko ter obračunov komunalnih storitev. Vendar na podlagi tega lahko ocenimo, da že vsaj polovica prebivalcev romskega porekla na Kočevskem živi izven deklariranih romskih naselij.

2 Integracija Romov v lokalno skupnost v občini Kočevje

Občina Kočevje je imela sistematiziranega romskega svetovalca, ki naj bi bedel nad razmerami romske populacije že v preteklosti, res pa je, da je na tem delovnem mestu obstajala visoka fluktuacija zaradi specifičnosti dela, ki se je nanašalo tudi na terenske obiske in določeno mero komunikacije ter nepriljubljene konfrontacije z romsko populacijo. Z določenimi ukrepi se je poskušalo pomagati na področju prostora, infrastrukture, zagotavljanja osnovnih bivanjskih razmer, reševanja sporov ipd. Dejavnost je bila tudi Ljudska univerza Kočevje, ki je preko nacionalnih projektov izvajala številne mehke vsebine v povezavi s targetiranjem romske populacije.

Kljub številnim naporom je leta 2019 v Kočevju prvič prišlo do organiziranega odziva javnosti (protest) zaradi ponavljajočih se konfliktov z romsko populacijo, zato je bila na ravni vodstva občine sprejeta odločitev za intenzivnejši in bolj

sistemske pristop, ki sem ga koordiniral v vlogi podžupana z neposrednim poročanjem tedanjemu županu občine.

Prva izmed ugotovitev je bila, da zgolj z usmeritvami, prejetimi od države, ki povečini predvidevajo mehke vsebine, ki smo jih poskušali izkoriščati preko Ljudske univerze Kočevje, težko izboljšujemo samo situacijo na terenu in položaj romske skupnosti. Načrt je bil, da se primarno osredotočimo na naslednje vsebine:

- področje urejanja bivanjskih razmer v romskih naseljih,
- pomoč pri integraciji, vzgoji in izobraževanju,
- varnost.

Takrat smo s prošnjo za pomoč začeli sklicevati predstavnike ključnih deležnikov v občini, ki delajo z romsko populacijo, kot so center za socialno delo (v nadaljevanju CSD), urad za delo, policija, Finančna uprava Republike Slovenije, Medobčinski inšpektorat in redarstvo ter občasno tudi predstavniki vrta in osnovnih šol. Občina je sicer imela operativno Komisijo za spremljanje položaja romske skupnosti, vendar je do dejavnosti znotraj nje prišlo glede na pogostost sej, zaradi napetega stanja na terenu pa smo potrebovali nekaj bolj operativnega, kar lahko deluje v dnevnikih okvirjih. Tako je nastal neformalni multidisciplinarni tim, s katerim smo povezali institucije med seboj. Skozi nekaj sestankov so se po posameznih institucijah izoblikovali kanali oz. kontaktne osebe, preko katerih smo lahko učinkoviteje, predvsem pa zelo ažurno, izmenjevali informacije o dogajanju na terenu. Po potrebi smo povezovali tudi druge dejavnike, kot na primer sestanki na temo bagatelnih krajev v trgovinah, kamor smo poleg policije vabili tudi predstavnike za varnost v trgovskih podjetjih in iskali rešitve za zmanjšanje teh kaznivih dejanj. Predstavniki občine je bil dnevno prisoten na terenu v romskih naseljih ter bil v stiku s predstavniki institucij. Večkrat se je v naselja odhajalo skupaj z različnimi službami.

Takratna ocena stanja na področju romske skupnosti v Kočevju je bila ovrednotena kot izredno zahtevna. Podobno kot samo število posameznikov, tudi vodenje zaposlitvene statistike med Romi ni možna, saj ne obstaja organizacija podatkov na podlagi etnične pripadnosti. Vseeno znova, glede na izkušnje s terena, domnevamo, da je več kot 90 % polnoletne populacije pripadnikov romske skupnosti nezaposlenih. Občina se še danes skupaj z drugimi pristojnimi institucijami sooča z

izrazitim pomanjkanjem motivacije med pripadniki romske skupnosti pri iskanju zaposlitve in normalizaciji svojih bivanjskih in življenjskih pogojev. Veliko oviro predstavljajo tudi številna finančna bremena iz naslova kazni, ki so v primeru, da je posameznik zgolj prejemnik socialne pomoči, praktično neizvršljive. Ko oz. če vstopi v delovno razmerje in pridobi dohodek, pa se izvršba lahko nemudoma izvede do zakonskih omejitev. Ravno zaradi tega se veliko Romov izogiba socialne oz. zaposlitvene aktivacije. Posledica tega je tudi nizka uspešnost zaključevanja osnovnošolskih programov, saj tudi otroci v šolanju ne vidijo prihodnosti, ker cilj velikega dela skupnosti ni redna zaposlitev.

Še vedno so velik problem pogoste kriminalne dejavnosti in vandalizem ter nasilništvo. Mnogi Romi so v priporu, na prestajanju zaporne kazni ali pa proti njim tečejo sodni postopki, vedno večje težave se pojavljajo tudi z mladoletnimi prestopniki. Z rednimi nadzori pristojnih služb, tudi skupnimi inšpekcijskimi nadzori, nam je v minulem obdobju uspelo nekoliko omejiti nelegalno predelavo in razgradnjo avtomobilov in preprodajo avtomobilskih delov ter odprto kurjenje (sežiganje) škodljivih materialov z namenom pridobivanja surovin za prodajo. Vendar se je na drugi strani močno povečala manjša kriminaliteta, predvsem vlomi v zasebne, gospodarske in javne objekte. Kljub naporom na določenih mestih še vedno beležimo povečano stopnjo vandalizma in manjših kaznivih dejanj. Posledično del sredstev, namenjenih romski skupnosti, namenjamo tudi za okrepitev varovanja javnih objektov oziroma občinske lastnine (samo v letu 2023 izrednih 75.000 EUR). Vseeno ocenjujemo, da se število populacije, ki se ukvarja s kriminaliteto, počasi zmanjšuje, vedno več pa jih sodeluje pri prilagoditvah življenjskega sloga v smeri boljše integracije v družbo in sobivanja z večinskim prebivalstvom. Potrebujemo samo še nekaj prilagojenih instrumentov socialnih politik. Ker si želimo že zelo zgodnje integracije romskih otrok, (so)financiramo program za vključevanje romskih otrok v vrtce, kar pomaga pri uspešnejšem začetku šolanja, saj so otroci pri vstopu v prvi razred po obiskovanju predšolskih programov bolj pripravljeni na začetek šolanja. Vzgojitelji so tako vsakodnevno na terenu, poskrbi se tudi za prevoz otrok v vrtec in nazaj. Tu si seveda želimo nadaljnje podpore pristojnih institucij s področja predšolskega izobraževanja, saj se je program izkazal za zelo učinkovitega, s tem pa dokazano romski otroci v šolo vstopajo bolj pripravljeni, s pridobljenimi socialnimi veščinami se veliko lažje vključijo v pedagoški proces in pridobijo tudi zadostno znanje slovenskega jezika. Doslej je v programu sodelovalo 38 predšolskih in 43 šoloobveznih otrok, ki še niso bili vključeni v

tovrstno izobraževanje (kot dopolnilni program). Cilj lokalne skupnosti je, da poskušamo skozi delo na terenu v vrtec pripeljati vse romske otroke, starejše od treh let.

Redno spremljamo obiskovanje pouka romskih otrok v osnovnih šolah; slednje dosega več kot 90 %. Z ravnatelji osnovnih šol redno izmenjujemo informacije o stanju obiska. Vsakršne neopravičene odsotnosti od pouka so takoj prijavljene na CSD in inšpektorat za šolstvo, s čimer vztrajamo pri izhodišču, da je treba šolo nujno obiskovati, saj je to edina pot k boljšemu vključevanju Romov v družbo in sobivanju Romov z ostalo populacijo. Ravno tako imamo z ravnatelji šol in vrtca redne delovne sestanke, v katerih izmenjujemo izkušnje in dobre prakse za nadaljnje dobro delo ter iskanje novih rešitev za še boljšo udeležbo romskih otrok v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Problem ostaja nizka motivacija za zaključevanje osnovnega šolanja in zelo nizek delež tistih, ki nadaljujejo šolanje na srednješolski ravni. Navkljub izjemam, kjer imamo tudi med romskimi mladostniki vpisnike na fakulteto, kjer so dosegli tudi visokošolsko izobrazbo, pa je tega med Romi statistično glede na populacijo mnogo premalo.

V romskih naseljih, kjer je bil v minulih letih zagotovljen dostop do tekoče vode in do električne energije za vse prebivalce naselij, nadaljujemo z izboljšavami in ustreznim vzdrževanjem. Tukaj velja izpostaviti, da občina Kočevje teh naselij ni komunalno opremljala, ampak je sledila splošnemu načelu enakosti. Romska naselja so namreč povečini nelegalne strukture, v občini Kočevje povečini na občinskih zemljiščih. Zaradi zatečenega stanja, ki ponekod traja več desetletij in »pravice do doma«, odstranitev teh objektov in vračanje zemljišč v prvotno stanje ni opcija. V tem primeru bi morali zagotoviti nadomestna zemljišča oz. izvesti celovito selitev, kar pa je v danih razmerah, neodobravanja javnosti in občinskih prostorskih načrtih težko izvedljivo. Ker pa so bila to naselja, ki so bila še do pred desetletjem brez tekoče vode in električne energije, je občina pristopila k nujnemu urejanju razmer s pomočjo CSD. Tako so bili preko začasnih soglasij urejeni priključki za elektriko in vodo. Občina je zagotovila osnovno infrastrukturo na lokaciji, posamezne priključke pa so posamezna romska gospodinjstva plačala sama, povečini skozi socialne transferje. Skozi podoben program so kupili tudi zabojnike za smeti, uredili pa smo tudi organiziran odvoz odpadkov. Tako je zagotovljena finančna participacija Romov pri ukrepih, ki se tičejo njih samih ali njihove lastne infrastrukture, in vsaj delna izenačitev z drugim prebivalstvom. Ker na neki način uzurpirajo občinska

zemljišča, smo za vse pripravili tudi najemne pogodbe, tako da imajo sedaj neko pravno razmerje do občine kot lastnice zemljišča.

Ker je bila vsa infrastruktura sedaj postavljena, smo morali zagotoviti še zagotovitev rednih plačil storitev, ki so jih pridobili. Tako v dogovoru s CSD Kočevje občina dodatno financira delo romskega pomočnika za delo na terenu in delno tudi administratorja, saj je zaradi intenzivnosti dela (še posebej terenskih obravnav) z romsko populacijo dodatna kadrovska pomoč več kot dobrodošla. S posebnim programom prostovoljne participacije pri reševanju dolžniških stisk na podlagi pogodb o funkcionali (dogovorjene stroške poravnava neposredno CSD od socialnega transferja) smo praktično v celoti zagotovili, da Romi niso več največji dolžniki do občine in javnih podjetij, prav tako redno izpolnjujejo tekoče obveznosti. V letu 2024 imamo sklenjenih več kot 300 individualnih dogovorov za reševanje dolžniških težav v obliki »funkcional«. Nakopičeni dolgovi so se v zadnjem obdobju zmanjšali, manj je izvršb, saj se je s sklenjenimi pogodbami o najemu zemljišč v romskih naseljih povečala njihova odgovornost tudi pri plačilni disciplini, npr. za komunalne storitve, vodo, elektriko itd. Ravno zaradi boljše plačilne discipline je posledično tudi manj odklopov elektrike in vode in s tem dodatnih stroškov in zapletov. Zaznavamo celo prostovoljne vključitve v program funkcionala pri CSD, ko Romi sami poiščejo pomoč pri rednem plačevanju obveznosti. Dogovori so še vedno v celoti sklenjeni prostovoljno, s privoljenjem upravičencev, z namenom, da se neposredno iz transferjev pravic iz javnih sredstev poravnajo bodisi tekoči stroški bodisi terjatve za nazaj. Program se sicer izvaja za vse ranljive skupine prebivalstva in ni omejen izključno na romsko populacijo, saj ga intenzivno širimo tudi na preostale kritične dolžnike. Eden izmed rezultatov oziroma učinkov izvajanja programa je preprečitev nastanka novih stisk ter novih dolgov do javnih služb in podjetij med ranljivo populacijo. Zadeva se je v praksi pokazala za zelo uspešno.

V občini Kočevje poteka tesno sodelovanje z Ljudsko univerzo Kočevje in Zavodom za zaposlovanje Republike Slovenije ter CSD za izvedbo različnih delavnic, dodatno izobraževanje, promocijo prostočasnih dejavnosti kot tudi dokončanje šolanja. V občini je bilo v sodelovanju z Ljudsko univerzo Kočevje v izobraževanje vključeno veliko število romskih najstnikov in najstnic, romskih družin ter brezposelnih pripadnikov romske skupnosti, Romi z nedokončano osnovno šolo in Romi z nedokončano srednjo šolo. V okviru večgeneracijskega centra iz občinskega proračuna namenjamo še dodatnih 20.740 EUR na letni ravni.

Na največji osnovni šoli finančno pomagamo pri financiranju kadra za pomoč pri delu z Romi preko programa Pomoč Romom pri socializaciji.

Vzpostavljeno je bilo tudi tesno sodelovanje z Upravo za probacijo Republike Slovenije (UPRS), kjer želimo z intenzivno izmenjavo podatkov o izvajalcih in razpoložljivih mestih za opravljanje družbeno koristnega dela slednje narediti nadvse učinkovito z vzgojnega vidika in na ta način zmanjšati povratništvo. UPRS smo dali na razpolago tudi pisarniške prostore. Veliko kazni za prekrške in manjša kazniva dejanja je namreč izrečenih v obliki družbeno koristnega dela, zato poskrbimo, da prav vsi »kandidati« za družbeno koristno delo z našega področja omenjeno obveznost tudi opravijo, kar ima veliko vzgojno komponento. Največji izvajalec je Komunala Kočevje, kjer občina prav tako krije stroške zaposlenega koordinatorja za področje družbeno koristnih del.

3 Zaključek

V luči trenutnega dogajanja na področju reševanja problematike v jugovzhodni Sloveniji opozarjamo na dejstvo, da do sprejetja 20.a člena »Zakona o financiranju občin (ZFO-1)« (2006) posebnih sredstev od države za romsko populacijo ni bilo. Breme vseh izrednih ukrepov na področju romske tematike do leta 2020 je bilo v celoti na občinskih proračunih. Ocenjujemo, da so celoviti občinski stroški sobivanja za tako obsežno romsko populacijo močno preseglji sredstva, ki jih je država namenila občinam iz naslova te tematike v zadnjih letih. V občinskih proračunih imamo namreč samoiniciativno sprejete določene postavke za ta namen, prav tako imamo s tem namenom sistematizirana delovna mesta. Ob tem moramo tudi krepiti redarske službe, mnogokrat financirati dodatno varovanje in tudi sofinancirati delavce v javnih službah in določene programe ter tudi javna dela, da lahko učinkoviteje naslavljamo ta problem. Iz vsega tega poskušamo omejena sredstva usmerjati v ukrepe, ki na podlagi preteklih izkušenj prinašajo največ učinka, ter jih v tesnem sodelovanju z vsemi deležniki in z veliko prisotnostjo na terenu poskušamo proaktivno prilagajati trenutnim razmeram. Dejstvo je, da ima Slovenija na tem področju v jugovzhodni Sloveniji velik problem, ki ga država kot takega ni učinkovito celovito naslavljala, občine pa se z njim soočamo na različne načine.

Pri reševanju zadev v povezavi z romsko manjšino ne gledamo na to, koliko sredstev dobimo od države, ampak kaj je treba narediti na področju pomoči in asistenci CSD, vlaganja v predšolske programe, javnih del, pomoči v okviru Ljudske univerze Kočevje, čistilnih akcij, tudi stroškov varovanja, gradenj infrastrukture v neposredni povezavi z romskimi naselji ipd. Bomo pa glede na očitke države v zvezi z netransparentno potrošnjo denarja z letom 2025 vsa državna sredstva opredelili na eni sami proračunski postavki, iz katere bomo črpali omenjena sredstva izključno za projekte v povezavi z romsko populacijo. Do sedaj smo imeli ta sredstva na več postavkah, ki so se dotikala socialnih tematik. Dejstvo je, da je socialno problematiko težko strogo ločevati od romske problematike. Včasih so določeni resursi usmerjeni v pomoč Romom, a pomagajo tudi drugim s podobnimi problemi in obratno. Za nas socialni problem ni izključno romski problem.

Za potrebe reševanja izzivov na področju romske tematike občina iz občinskega proračuna še naprej namenja sredstva za potrebe urejanja bivanjskih razmer, za potrebe reševanja okoljevarstvenih vprašanj, kot so čiščenje okolice in odvoz odpadkov, za potrebe reševanja različnih vprašanj in preprečevanja kaznivih dejanj, (odvetniške storitve), za druge stroške (deratizacija, dezinfekcija), urejanje cest, posek nevarnih dreves, ki so ogrožala alternativne objekte Romov, in druge nepredvidene stroške. Pri individualni obravnavi za izboljšanje razmer pa zahtevamo participacijo Romov samih. Še vedno moramo izhajati iz dejstva, da smo pred zakonom vsi enaki in da pravila veljajo enako ne glede na etnično pripadnost. Edini organ za individualno oceno in dodeljevanje pomoči po vseh zakonskih merilih pa ostaja CSD.

Na osnovi zapisanih dejstev je mogoče trditi, da občina Kočevje vse izzive, in teh resnično ni malo, naslavlja hitro in na način zmanjševanja trenj med romskim in drugim prebivalstvom v lokalni skupnosti. Napetosti so sicer še vedno prisotne, a jih z ravnanjem nediskriminatornega naslavljanja, torej pravila ravnanja in spoštovanja odlokov ter zakonov, ki veljajo za vse v lokalni skupnosti, pomembno zmanjšujemo. Smo tudi nosilci zelo dobrih praks, ki so edinstvene na področju celotne države, še posebno z zgodnjim vključevanjem otrok v predšolsko vzgojo, redno obiskovanje pouka, izogibanju kopičenja dolgov med romsko populacijo in dejavno izvrševanje probacijske politike – visok odstotek izpolnjevanja kazensko naloženega družbeno koristnega dela. Še vedno pa ni zadovoljivo omejena kriminaliteta med romsko populacijo, ki za del pripadnikov postaja način življenja.

Tukaj kot lokalna skupnost sicer nudimo vso podporo z vidika krepitve in asistencije redarske službe policiji pri opravljanju preventivnih nalog kot tudi dopolnjujemo videonadzor na kritičnih mestih. A glavnina preventive in pregona kriminalitete še vedno pade na policijo in pravosodje.

Navkljub vsem naporom trenutno ocenjujemo, da brez pomoči države na področju socialnih transferjev, predšolske vzgoje in osnovnošolskega izobraževanja ter učinkovitosti pregona kriminalitete in možnosti izterjave denarnih kazni nadaljnjega napredka pri integraciji ne bomo dosegli. Veliki večini romske populacije smo zagotovili osnovne pogoje za bivanje in šolanje otrok. Ob nujnih prilagoditvah zakonodaje je naslednji korak zaposlovanje. Brez zaposlovanja Romov se bo začaran krog slabih bivanjskih razmer, ne vključenosti v družbo, getoizacije, nizke izobrazbene strukture in porast kriminalitete nadaljeval tudi z novimi generacijami, kar bo pripeljalo do kritičnega konflikta z večinskim prebivalstvom.

Viri in literatura

Statistični urad Republike Slovenije (SURS). (n. d.). *Izbrani podatki po občinah, Slovenija, letno*.

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640010S.px>

Zakon o financiranju občin (ZFO-1). (2006, 2008, 2011, 2015). *Uradni list RS*, (123/06, 57/08, 36/11, 14/15).

SEDEM DESETLETIJ REŠEVANJA VARNOSTNIH IZZIVOV, POVEZANIH Z ROMI V POMURJU

KATJA EMAN,¹ SAŠA CAR,² DAMIR IVANČIČ,³
DEJAN BAGARI³

¹ Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
katja.eman@um.si

² Center za socialno delo Pomurje, Murska Sobota, Slovenija
sasa.car@gov.si

³ Policijska uprava Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija
damir.ivancic@policija.si, dejan.bagari@policija.si

Julija leta 1952 je bil v reviji Kriminalistična služba, ki danes izhaja pod imenom Revija za kriminalistiko in kriminologijo, objavljen članek z naslovom »Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji«. Avtorji menimo, da ravnanje policije in širše lokalne skupnosti pri reševanju opisanega primera predstavlja enega od pomembnih mejnikov pri reševanju romske problematike v tem delu Slovenije. V prispevku predstavimo kronološki pregled pomembnejših dogodkov pri reševanju romske problematike z vidika policije in Centra za socialno delo, saj je pri problemih (soustvarjanju rešitev) v lokalnih skupnostih, tudi romskih, pomembno medsebojno obveščanje (medinstitucionalno sodelovanje), podpora in skupno odzivanje na posamezne, včasih tudi krizne, situacije. Rečemo lahko, da je danes sodelovanje policije, socialne službe in romske manjšine v Pomurju na visoki ravni in je Pomurje lahko primer dobre prakse za druge regije.

Ključne besede:

Romi,
varnost,
policija,
socialno delo,
Pomurje

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fv.10.2024.3](https://doi.org/10.18690/um.fv.10.2024.3)

ISBN
978-961-286-912-0

SEVEN DECADES OF SOLVING ROMA-RELATED SECURITY CHALLENGES IN POMURJE

KATJA EMAN,¹ SAŠA CAR,² DAMIR IVANČIČ,³
DEJAN BAGARI³

¹ University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
katja.eman@um.si

² Social Work Centre Pomurje, Murska Sobota, Slovenia
sasa.car@gov.si

³ Police Directorate Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenia
damir.ivancic@policija.si, dejan.bagari@policija.si

Keywords:

Roma,
security/safety,
police,
social work,
Pomurje

In July 1952, a paper was published in the journal *Kriminalistična služba*, (now called Journal of Criminal Investigation and Criminology), entitled “Gypsy burglary gang in Prekmurje warned about the gypsy problem in Slovenia”. We believe that the police and the wider local community involved in solving the described case present one of the important milestones in solving Roma-related problems in this part of Slovenia. This paper presents a chronological overview of important events in solving Roma-related problems from the police and social work point of view. When it comes to problems (co-creating solutions) in local communities, including Roma, mutual (inter-institutional) cooperation and information sharing and support are important for joint response to individual and sometimes crisis situations. The cooperation between the police, social services, and the Roma minority in Pomurje is at a high level and can be an example of good practice for other regions.

1 Uvod

Romi predstavljajo največjo manjšino v Evropi. V nekaterih srednje- in vzhodnoevropskih državah (npr. Romunija, Bolgarija, Slovaška) tudi deset odstotkov celotnega prebivalstva. Zaradi svojega izvora, kulture in načina življenja so pogosto objektivirani (tj. objekt opazovanja in presojanja), etnizirani, kulturalizirani in patologizirani (Zaviršek, 2003). Nedvomno gre za multikulturno skupnost, ki predstavlja določen izziv in določeno mero prilagajanja za sodobno družbo, vključno s policijskim delom (v skupnosti). Lobnikar in Prislan Mihelič (2024) poudarjata, da interakcije med državnimi institucijami (policija, centri za socialno delo, šole, občine) in multikulturnimi skupnostmi pogosto zahtevajo več pozornosti in dela zaradi jezikovnih ovir, kulturnih nesporazumov na obeh straneh ter ne nazadnje tudi strahu marginaliziranih skupin pred zunanjimi oblastmi.

V preteklih mesecih slovenske medije in portale polnijo objave o Romih in številni problematiki, ki ji ni videti ne konca ne kraja (pretepanje, streljanje, napadi v šolah itd.), prav tako pa je reševanje nastale situacije vse prej kot hitro in enostavno. Traja lahko leta (in desetletja). Slednje trdimo na podlagi lastnih izkušenj, saj vsi avtorji prihajamo iz Prekmurja in se vse od otroštva tako osebno kot kasneje poklicno skoraj na dnevni ravni srečujemo z Romi. Za nas Romi pogosto niso samo stranke v postopkih, ampak so med njimi tudi naši sošolci, znanci ali prijatelji. Tako ali drugače se z njimi srečujemo že desetletja in poznamo tudi marsikatero njihovo zgodbo o uspehu.

Večkrat se v razpravah o romski problematiki v medijih in na strokovnih posvetih pojavlja trditev, da je položaj Romov v Prekmurju veliko boljši kot na Dolenjskem, v Ribnici, Kočevju in drugod. Pri čemer se vedno zastavlja vprašanje, zakaj je temu tako. S kriminološkega vidika gre nedvomno za splet več različnih dejavnikov, katerih sprožilec je bila velika policijska akcija v letih 1951 in 1952 (natančneje predstavljena v reviji *Kriminalistična služba/Revija za kriminalistiko in kriminologijo* v članku z naslovom »Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji«; Ministrstvo za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije, 1952). Policija in širša lokalna skupnost sta se odzvali na dlje časa trajajoče kriminalne dejavnosti več manjših vlomilskih tolp, ki so združevale več deset Romov iz različnih romskih skupnosti in generacij (oče in sinovi, vpletene so bile tudi ženske, ki so ukradeno blago prodajale). Rezultat več mesecev trajajoče preiskave je bil več kot 200 aretiranih in zaslišanih ljudi (Romi in lokalni kmetje, gostilničarji, trgovci ipd.)

ter na koncu 30 obsojenih članov vlomilske tolpe na 6 let do 20 let zapora. To je bilo zelo jasno sporočilo vsem, da se nezakonitih dejavnosti ne bo dovoljevalo in da bodo storilci kaznovani. Avtorji menimo, da ravnanje policije in širše lokalne skupnosti pri reševanju opisanega primera predstavlja pomemben mejnik pri reševanju romske problematike v tem delu Slovenije. Temu so nedvomno sledile tudi druge dejavnosti lokalne skupnosti (in države) za pomoč in omogočanje čim boljše integracije Romov v lokalno skupnost, med katere uvrščamo elektrifikacijo romskih naselij po celotnem Pomurju (v naselju Pušča so elektriko dobili leta 1961), vključevanje otrok v vrte in šole z drugimi prebivalci po celotnem Pomurju (vrtec v naselju Pušča je bil ustanovljen leta 1962), omogočanje različnih oblik dela in zaposlovanja (sezonska dela doma in v tujini – Avstrija in Nemčija, stojnice na tržnicah, kramarski sejmi ali samostojne trgovine). Zanimiv je podatek, da so leta 1961 nekaj črnih gradenj porušili tudi v romskem naselju Pušča (Horvat Muc, 2020).

Pomemben mejnik predstavlja »Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZRomS-1)« (2007), sprejet v prvi polovici 2007, ki je podrobneje opredelil položaj Romov in natančneje določil pristojnosti državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri delu s člani romske skupnosti. Zakon je resda zajamčil posebne pravice romske skupnosti (ki se še vedno preveč pogosto zlorablajo), na drugi strani pa je na področjih izobraževanja, kulture, zaposlovanja, prostorskega upravljanja in varstva okolja, zdravstva in socialnega varstva, informiranja in soodločanja o javnih zadevah postavil smernice in omogočil lažje izvajanje predpisov na lokalni in državni ravni. Cigani so se čez noč preimenovali v Rome, a o pomenu omenjenih pojmov v kakšnem drugem prispevku. Namen pričujočega prispevka je predstaviti pregled pomembnejših dogodkov in oblik reševanja romske problematike z vidika policije oziroma policijskega dela v skupnosti in Centra za socialno delo. Pretekle izkušnje obeh so pokazale, da je pri reševanju romske problematike in soustvarjanju rešitev v lokalnih skupnostih pomembno medsebojno obveščanje in medinstitucionalno sodelovanje, kot je prikazano v prispevku.

2 Delo Policijske uprave Murska Sobota in Romi

Delo policije z Romi in v romskih naseljih v Pomurju lahko delimo na obdobje pred letom 2000 in obdobje po letu 2000. Kljub obdobju po II. svetovni vojni in strogemu režimu ter osamosvojitvi Republike Slovenije in obdobju tranzicije lahko rečemo, da se je v Pomurju zelo hitro pokazala pomembnost policijskega dela v romskih naseljih

v povezavi s policijskim delom v skupnosti, pri čemer je bilo upoštevano dejstvo, da Romi zaradi lastnega jezika, kulture in drugih etničnih značilnosti zahtevajo drugačen pristop. Počasi, z veliko različnimi dogodki in varnostnimi incidenti (npr. pretepi na vaških veselicah, napadi na posameznike ob prometnih nesrečah, medsebojni spori in konflikti ipd.), je policiji v Pomurju ob sodelovanju z drugimi deležniki uspelo doseči zadovoljivo raven varnosti ter spoštovanja splošnih pravil lokalnih skupnosti, kjer so Romi bivali ali sobivali.

Bolj dejavno se je o pomenu in vlogi policije pri zagotavljanju varnosti v romskih naseljih ter opravljanju policijskih nalog v večkulturni družbi začelo govoriti po letu 2000. Najprej je Generalna policijska uprava leta 2001 izdala Usmeritve za delo vodij policijskih okolišev na področju romske problematike, potem pa je leta 2007 v veljavo stopil še »ZRomS-1« (2007). Policisti Policijske uprave Murska Sobota (v nadaljevanju PU Murska Sobota) so s pomočjo vodij policijskih okolišev izvajali preventivne in represivne naloge ter se trudili v čim večji meri prispevati k večji varnosti v romskih naseljih in okolici, a vseeno so se ves čas zavedali, da večji incidenti nikoli niso popolnoma izključeni.

Eden takšnih se je zgodil novembra 2012 v romskem naselju Pušča, ko se je policijska patrulja odzvala na klic na pomoč zaradi vinjenega 39-letnega moškega, ki je doma razgrajal in grozil. Ko so policisti poskušali posredovati in nasilneža obvladati, je celoten potek dogodkov¹ tako zelo eskaliral (kdor podrobneje pozna Rome in njihove navade bo razumel, da ob različnih situacijah ali incidentih držijo skupaj proti policiji ali drugim službam/organom), da je prišlo množične kršitve javnega reda in miru, ko je moralo posredovati kar 12 policijskih patrolj, pri tem pa so bili poškodovani trije policisti in več Romov. Odnosi med Romi in policijo so se toliko poslabšali, da so potem izvedli več različnih dogodkov, kjer so na različne načine skušali medsebojne odnose in sodelovanje povrniti na prvotno raven pred incidentom. Eden najbolj odmevnih dogodkov v tem nizu je bilo igranje nogometne tekme med policijo in Romi, saj je nogomet šport, ki je Romom zelo blizu.

¹ Naj spomnimo, da se je tiste noči »ob prihodu policistov zapletlo zaradi drugega dogodka, ki ga je obravnavala navzoča policistka, saj jo je brat kršitelja žalil, policista, ki je bil z njo, pa poskušal nasilno odstraniti iz hiše. Kršitelj je nato z nožem napadel policista, napadla ga je tudi kršiteljica, z nožem pa je grozil tudi kršiteljev brat. Zatem se je na dvorišču zbralo okrog 50 ljudi, ki so policistom grozili z letvami in kmečkim orodjem, nekateri so jih poskušali tudi napasti, tako da je bilo na kraju dogodka 12 policijskih patrolj. Policisti so napadalna brata zaradi napada na uradno osebo kazensko ovadili, Romi pa so policistom ob intervenciji očitali preokračitev pooblastil in preveliko uporabo sile. Policisti so v intervenciji uporabili plinski razpršilec ter službena psa, oba na vrvcici, eden pa ni imel nagobčnika. Zaradi uporabe službenega psa sicer po podatkih policistov ni bil nihče poškodovan.« (Ba. P., 2012)

Od tu naprej so na PU Murska Sobota samo še bolj dejavno izvajali in organizirali različne oblike sodelovanja pomurske policije z romsko skupnostjo, kot so razgovori s predstavniki romske skupnosti, delavnice o policijskih nalogah in policijskih pooblastilih, mediacije, opazovalno delo v romskih okoljih, kontaktne radijske oddaje, učenje romskega jezika v policiji idr. Na PU Murska Sobota je od leta 2023 kot policistka zaposlena tudi Rominja.

Samo v letu 2024 so na PU Murska Sobota kot obliko sodelovanja z romsko skupnostjo izvedli naslednje dejavnosti:

- udeležba na dogodku predstavitev hindujskega jezika in tečaj hindija;
- delovni razgovor na začetku leta s predstavniki Zveze Romov Slovenije o sodelovanju iz načrtovanih dejavnosti;
- sodelovanje v radijskih oddajah radio Romic »Vi sprašujete, policija odgovarja« (najmanj 6x letno);
- sestanki z romskim društvom »Vstani, romski otrok«;
- udeležba na svečani prireditvi ob svetovnem dnevu Romov;
- udeležba na strokovni konferenci zdravje Romov v Sloveniji v Murski Soboti;
- udeležba na skupščini Zveze Romov Slovenije;
- okrogla miza o vlogi romskih medijev in informiranju o aktualnih razmerah;
- udeležba na seji varnostnega sosveta romske skupnosti Pomurje;
- sodelovanje pri raznih mediacijah z namenom mirnega reševanja konfliktnih situacij;
- udeležba na taboru »Tabor mladi učimo in družimo se skupaj – Rom E Romese – Umrella«;
- udeležba na slavnostni prireditvi ob 20. obletnici Prostovoljnega gasilskega društva Pušča;
- sestanki z romsko svetnico Natašo Horvat;
- udeležba na spominski slovesnosti o svetovnem dnevu genocida nad Romi;
- obiski osnovnih šol in vrtcev ipd.

Na PU Murska Sobota se zelo dobro zavedajo, da je naloga vseh policistov (in drugih predstavnikov lokalnih skupnosti) ohranjanje dialog in spodbujanje dejavne vloge in sodelovanja romske skupnosti. Direktor PU je nekoč dejal: »Vrata policije so za

skupno dobro in sodelovanje odprta za vse.« Pri tem je še izpostavil, da je sodelovanje policije in romske manjšine v Pomurju na visoki ravni in je Pomurje lahko zgled drugim regijam. Realno pa se policija v Pomurju zaveda, da so še vedno primeri, ko se srečujemo s težavami, povezanimi z nestrpnostjo, diskriminacijo, socialno izključenostjo, revščino ipd., h kateri je treba pristopiti skupaj, v sodelovanju z drugimi službami in pri tem stremeti k soustvarjanju rešitev. Le tako se lahko nadajamo pozitivnih rešitev nastalih varnostnih situacij in večje pripadnosti, odprtosti in sodelovanja predstavnikov romskih skupnosti. Čeprav (kulturno) drugačni, so nam v marsičem tudi podobni. Ko si enkrat uredijo dom in ustvarijo družino, tudi oni ne želijo zapustiti domačega 'gnězda', zato ga čuvajo, ščitijo in negujejo.

3 Delo Centra za socialno delo Pomurje in Romi

Z Romi na Centru za socialno delo Murska Sobota (v nadaljevanju CSD Murska Sobota) bolj organizirano oziroma načrtno delajo po letu 2000, natančneje od leta 2006 (Meolic in Cug, 2019). Na območju centra živi najštevilčnejša romska populacija v državi, zato je njihovo delo še toliko bolj pomembno. Ena izmed temeljnih nalog centrov za socialno delo je, da spodbujajo in omogočajo socialno vključenost deprivilegiranih skupin, med katerimi so pogosto tudi Romi. Temeljna vloga socialnega dela je torej socialno vključevanje. To z vidika uporabnika pomeni dvojje: uresničevanje človekovih pravic in odzivanje na individualne potrebe ljudi (Zaviršek, 2003). Na CSD Murska Sobota poskušajo to načelo upoštevati tako na mikro kot tudi na makroravni.

Delo z Romi na mikroravni vključuje različne delavnice (npr. Spoštujmo drugačnost), kjer se Romi družijo z drugimi prebivalci in oboji podrobneje spoznavajo kulturo, jezik, običaje ipd. Pri tem se je kot odlično izkazalo delo z mladimi, natančneje otroci, ki še nimajo »vgrajenih« predsodkov do drugačnih. Druga večja dejavnost na mikroravni pa je bila sodelovanje CSD Pomurje z Romskim informativnim centrom in radijsko produkcijo – ROMIC, kjer so podrobneje predstavili področja dela CSD s sloganom »Tu smo, da vam pomagamo«, na Romom razumljiv in dostopen način, tudi v romskem jeziku.

Na makroravni CSD Pomurje sledi državnim programom in projektom, kamor spada nacionalni program javnega dela »Socializacija in integracija Romov«. Gre za preventivno dejavnost CSD, katere cilj je doseči izboljšanje socialnega položaja

romskih otrok in zagotoviti njihovo socialno vključenost v širše okolje. Da bi bil program še bolj uspešen, so zaposlili tudi predstavnico romske etnične skupnosti, ki je velikokrat predstavljala pomemben most med CSD in Romi. Program je pripomogel k hitrejšemu in učinkovitejšemu prepoznavanju in razkrivanju določenih težav pri posameznih romskih družinah, do katerih so potem na CSD lahko pristopili z vidika drugih programov, ki jih izvajajo, ali situacije reševali v sodelovanju z drugimi organi ali institucijami.

Eno od pomembnih poslanstev CSD Pomurje je trud za učinkovitejšo socialno vključenost pripadnikov romske etnične skupnosti. To uresničujejo tako z rednim delom kot tudi z izvajanjem posebnih programov. Na podlagi dolgoletne prakse opozarjajo, da je nepogrešljiv člen pri celovitem reševanju položaja Romov tudi država. Zelo si prizadevajo, da bi pri delu z Romi opustila tradicionalne prakse birokratskega pristopa, ki bi jih nadomestil individualni pristop. Le tako je lahko pomoč usmerjena v korist pripadnikov romske etnične skupnosti, natančneje družin in posameznikov, ki potrebujejo pomoč CSD.

Čeprav ni vedno vse lepo in dobro, ker tudi brez težav pri delu z Romi na CSD Pomurje ne gre, se strokovni delavci trudijo, da so etnično občutljivi v odnosu do vseh uporabnikov, še posebej Romov. Pri delu se vsakodnevno trudijo preseči kulturni in institucionalni rasizem in so odprti za razumevanje sprememb, ki so nujne pri zagotavljanju enakih možnosti, učenja spretnosti skupnostnega socialnega dela s poudarkom na socialnih akcijah. Pri tem pa je treba opozoriti, da sta volja in pripravljenost potrebna na obeh straneh.

4 Zaključek

Viri razkrivajo, da se na območju Pomurja policija in socialna služba že sedem desetletij trudita reševati različne varnostne izzive, povezane z Romi, pri čemer se je zelo hitro izkazalo, da imajo dvig socialnega statusa in izobrazbene ravni pri Romih pozitiven učinek na padec nezakonitih dejavnosti, predvsem premoženjske kriminalitete. V Pomurju se je počasi, skozi leta in desetletja razširil proces socializacije in integracije romskih skupnosti, pri tem pa se je kot izredno dobro izkazalo sodelovanje pristojnih organov in organizacij. Pri (varnostnih) problemih v lokalnih skupnostih se je treba osredotočiti na soustvarjanje rešitev, pri čemer je ključnega pomena medsebojno obveščanje oziroma medinstitucionalno sodelovanje, podpora in skupno odzivanje na posamezne, včasih tudi krizne,

situacije. Povzamemo lahko, da je danes sodelovanje policije, socialne službe in romske manjšine v Pomurju na izredno visoki ravni in je Pomurje lahko primer dobre prakse za delovanje na mikro- in makroravni ter usklajeno sodelovanje tudi ob kriznih intervencijah, kot so odvzemi otrok v romskem naselju ipd.

Viri in literatura

- Ba. P. (28. 12. 2012). Posredovanje policistov na Pušči strokovno in zakonito. *Delo*. <https://old.delo.si/novice/kronika/posredovanje-policistov-na-pusci-strokovno-in-zakonito.html>
- Horvat Muc, J. (2020). *Pušča – največje romsko naselje v Sloveniji*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.
- Lobnikar, B. in Prislan Mihelič, K. (2024). Izzivi zagotavljanja kakovosti življenja Romov v Prekmurju in vpliv preteklih izkušenj na zagotavljanje varnosti za vse. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 259–285). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fvv.6.2024.12.
- Meolic, N. in Cug, D. (2019). Mikro- in makroraven izvajanja pomoči za Rome na centru za socialno delo Murska Sobota. *Socialno delo*, 58(1), 79–86.
- Ministrstvo za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije. (1952). Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji. *Kriminalistična služba*, 7(3), 282–313.
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZromS-1). (2007). *Uradni list RS*, (37/07).
- Zaviršek, D. (2003). Notranja nasprotja socialnega dela pri uresničevanju človekovih pravic v postmodernih družbah. *Socialno delo*, 42(4–5), 219–230.

ANALIZA RANLJIVOSTI IN NAČINI KREPITVE ODPORNOSTI ROMSKE SKUPNOSTI V POMURJU – ŠTUDIJA PRIMERA LENDAVE

BRANKO LOBNIKAR,¹ RAHELA HOJNIK KELENC,²
KAJA PRISLAN MIHELIČ¹

¹ Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
branko.lobnikar@um.si, kaja.prislan@um.si

² Ljudska univerza Lendava, Lendava, Slovenija
rahela.hojnik@gmail.com

Prispevek analizira dejavnosti z in za romsko skupnost v lokalnem okolju, ki jih ne izvajajo državne institucije, temveč organizacije, katerih temeljni namen je krepitev kompetenc Romov za bolj kakovostno življenje in delo. Analiza je sestavljena iz dveh delov: predstavitev dejavnosti Ljudske univerze Lendava na področju romskih vsebin ter dveh intervjujev z Rominjama, poznavalkama teh vsebin. Prispevek predstavlja izzive, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v Lendavi, hkrati pa pokaže, kako lahko tudi institucije lokalnega okolja pripomorejo k procesom opolnomočenja Romov. To se posledično (lahko) kaže v manjšem številu težav, ki jih navadno naslavlja državne institucije, kot so policija, centri za socialno delo ali vzgojno-izobraževalne institucije. Poleg klasičnih ranljivosti, povezanih z romsko skupnostjo (brezposelnost, segregirana nastanitve, diskriminacija), so izpostavljene tudi manj pogosto izpostavljene, a zelo pomembne ranljivosti, povezane s socialno izolacijo ter kulturno pogojenimi omejitvami.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.4](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.4)

ISBN

978-961-286-912-0

Ključne besede:

romska skupnost,
ranljivost,
odpornost,
preventiva,
Lendava

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.4](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.4)

ISBN
978-961-286-912-0

VULNERABILITY ANALYSIS AND WAYS TO STRENGTHEN THE RESILIENCE OF THE ROMA COMMUNITY IN POMURJE – A CASE STUDY OF LENDAVA

BRANKO LOBNIKAR,¹ RAHELA HOJNIK KELENC,²

KAJA PRISLAN MIHELIČ¹

¹ University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
branko.lobnikar@um.si, kaja.prislan@um.si

² Lendava People's University, Lendava, Slovenia
rahela.hojnik@gmail.com

Keywords:

Roma community,
vulnerability,
resilience,
prevention,
Lendava

The contribution analyses activities related to the Roma community in the local environment, which are not conducted by state institutions but rather by institutions whose primary aim is to strengthen various competencies Roma needs for a better quality of life and work. The analysis consists of two parts: a presentation of the Lendava People's University activities and two interviews with experts on Roma issues – both interviewees were Roma women. The contribution presents the challenges faced by members of the Roma community in Lendava while also demonstrating how local institutions can contribute to their empowerment, which can (potentially) result in fewer issues typically addressed by the police, social work centres, or educational institutions. In addition to the classic vulnerabilities associated with the Roma community (unemployment, segregated housing, discrimination), the contribution highlights less frequently discussed but equally important vulnerabilities related to social isolation and culturally conditioned limitations.

1 Romi kot del skupnosti ali Romi kot vir težav za večinsko skupnost?

V Sloveniji je bilo na temo Romov napisanih že veliko člankov in opravljenih mnogo raziskav – zgolj hitra analiza v knjižničnem sistemu COBISS pokaže, da je na to temo napisanih več kot 500 prispevkov v slovenskem jeziku, ki so označeni s tipologijo znanstvenih prispevkov na konferencah in izvirnih znanstvenih člankov, mnogo diplomskih in magistrskih nalog (po ključni besedi »romska skupnost« je teh najmanj 223), Romi in romska skupnost pa so bili tudi teme poglobljenih doktorskih analiz (Hadler, 2020; Hojnik Kelenc, 2023; Predalič, 2011; Zelko, 2015). Tudi ožje, v povezavi s policijsko dejavnostjo in romsko skupnostjo, je dovolj raznovrstnih analiz (npr. Lobnikar, 2016; Lobnikar in Prislan Mihelič; 2024; Lobnikar in Šumi, 2015; Lobnikar idr., 2013; Petek in Eman, 2018; Šuklje idr., 2012; Vesel, 2016). Že površen pregled lahko vodi k ugotovitvi, da na tem področju ne primanjkuje temeljnega znanja, ki bi bilo dobra podlaga za ukrepe in programe, katerih cilj bi bil krepiti integracijo romske skupnosti v okolje večinske skupnosti. To pa bi lahko pripomoglo tudi k odpravi vzrokov, ki vodijo v kriminalizacijo in marginalizacijo romske skupnosti in naslavljanje vsebin, ki bi Romom zagotovili več za uspešno delovanje v sodobni družbi potrebnih kompetenc in pogojev za kakovostno življenje, bivanje in delo. Znanja je, lahko trdimo, dovolj. A to kot kaže, ni zadosti za kakovostno in uspešno sožitje Romov z večinskim prebivalstvom. Da bi razumeli vzroke za dogodke, s katerimi se v povezavi z romsko skupnostjo soočamo v jugovzhodni Sloveniji v letu 2024, je treba razumeti tudi sociološki in kulturno-antropološki položaj Romov v sodobnih družbah, vključno s slovensko.

Hojnik Kelenc (2023) ugotavlja, da so Romi že od časa H. M. G. Grellmanna (1753–1804), utemeljitelja znanstvenega proučevanja Romov, pa vse do danes zaradi svoje drugačnosti in nenavadnega življenjskega sloga, ki je po mnenju mnogih v nasprotju z življenjskim slogom večinske družbe, zbudili pozornost javnosti, politikov in raziskovalcev. Predstavniki večinskih skupnosti že stoletja iščejo »recept«, kako bi to manjšino *par excellence* (Sardelič, 2010), ki vzbuja čustveno ambivalenco med fascinacijo in strahom, ukalupili v zahteve vladajoče družbe. Javnomenjske razprave nenehno izpostavljajo tujost Romov v »drugračnem načinu življenja«, velikih družinah, odvisnosti od socialnih prejemkov, vrstah kaznivih dejanj, malomarnem odnosu do okolja, zanemarjenih naselijih ter nesprejemanju splošnih civilizacijskih vrednot (Hojnik Kelenc, 2023). Odnos večinskega naroda in njegovo zaznavanje romske skupnosti, s katero sobivajo, sta srž konfliktov med dvema družbenima

skupinama. Pozitivna in negativna zaznavanja temeljijo na značilnostih, ki jih javnost neupravičeno ali upravičeno pripisuje manjšinski skupini.

V zadnjem času, ko so vprašanja (so)bivanja Romov v Sloveniji zopet aktualna dnevno-politična tema, se (zopet) pojavljajo trditve, da je biti Rom v Prekmurju veliko bolje, kot biti Rom na Dolenjskem. Čeprav so nekateri avtorji (Sardelič, 2010) pred dobrim desetletjem kritično analizirali to trditev, pa zadnje izkušnje kažejo, da je v Prekmurju kar nekaj primerov dobrih praks, ki nakazujejo na verodostojnost te trditve (Lobnikar in Prislan Mihelič, 2024). V nadaljevanju si bomo iz te perspektive podrobneje pogledali primer romskega naselja v občini Lendava.

Romsko naselje v lendavski občini leži na severovzhodnem delu naselja Dolga vas s skupno površino 30.000 m². Oblikovati se je začelo v 50. letih 20. stoletja, ko so lokalne oblasti Rome, ki so se naselili pred Opekarno v Dolgi vasi, preselile na današnjo lokacijo. Poleg 167 pripadnikov romske skupnosti, ki bivajo v naselju, jih vsaj še 112 biva zunaj njega, in sicer v drugih krajevnih skupnostih in mestu Lendava. V naselju je bila do konca leta 2007 v celoti urejena komunalna infrastruktura in rekonstrukcija vseh cest, glavna prometnica v naselju pa je bila rekonstruirana tudi leta 2024 (Lobnikar in Prislan Mihelič, 2024). Leta 2011 je bilo izgrajeno nogometno igrišče in izvedena sanacija plazišča, leta 2017 pa so bili urejeni električni priključki za vsa gospodinjstva v naselju.

Namen prispevka v nadaljevanju je prikazati nekaj najnovejših praks v Lendavi, večkulturnem okolju, kjer sobivajo prebivalci slovenske, madžarske, romske in hrvaške narodnosti, s poudarkom na nedržavnih in nevladnih dejavnostih, ki pa (lahko) pomembno pripomorejo h kakovosti življenja Romov in njihovi integraciji v večinsko (večkulturno) okolje. Ob tem pa bomo primere dobrih praks nadgradili z intervjuji z dvema odličnima poznavalkama romskih vsebin; obe sta Rominji in že desetletja delujejo z romsko populacijo. Zanimalo nas bo, kateri so izzivi, ki bi jih v njihovem okolju morali nasloviti, in na katerih izkušnjah bi bilo treba graditi prihodnje dejavnosti, da bi uspešno naslovili ranljivosti in tako krepili odpornost tako romske kot večinske skupnosti.

2 Primeri dobrih praks izven delovanja države in lokalne samouprave

Ljudska univerza Lendava na območju Upravne enote Lendava deluje že od leta 1959. Ustanovljena je bila, da zagotovi možnost pridobivanja, nadgrajevanja in obnavljanja znanja odraslim občanom. V 60 letih delovanja se je zavod preoblikoval v sodobno izobraževalno središče, ki nudi občanom različne možnosti pridobivanja tako formalnih kot neformalnih znanj. Od leta 2004 se posveča izobraževanju in opolnomočenju pripadnikov romske skupnosti, in sicer sprva v okviru programa Osnovne šole za odrasle, v dveh desetletjih pa je temeljnemu formalnemu programu dodala vrsto neformalnih programov izobraževanja in opolnomočenja, namenjenih ne le pripadnikom romske skupnosti, ampak tudi strokovnim delavcem, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti. S svojim delom in zavezanostjo napredku romske skupnosti na območju Upravne enote Lendava je postala prepoznavna najprej na lokalni in na nacionalni ravni, v zadnjih letih pa tudi na mednarodni ravni (Ljudska univerza Lendava, n. d. b).

Na izhodišču predstavitve aktivnosti opozorimo na projekt Večnamenski romski center (VNRC) Dolinsko v Dolgi vasi, ki je bil dokončan leta 2022, ker predstavlja prostorsko-vsebinski okvir za izvajanje raznih projektov, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju. V projektu sta kot partnerja nastopila Ljudska univerza Lendava in Občina Lendava, cilj vzpostavitve VNRC Dolinsko pa je krepitev socialno-ekonomskega položaja romske skupnosti na območju Centra za socialno delo Lendava. Dejavnosti so vključevale delavnice, informiranje, svetovanje ter pridobivanje temeljnih in poklicnih veščin za izboljšanje zaposljivosti. Poseben poudarek je bil posvečen spodbujanju mladih Romov k nadaljevanju izobraževanja po osnovni šoli z namenom njihove socialne aktivacije, vključevanja na trg dela in zmanjševanja za tveganje revščine.

V nadaljevanju pa izpostavljamo nekaj primerov dobre prakse iz delovanja Ljudske univerze Lendava, kjer v zadnjem desetletju intenzivno izvajajo programe, vsebinsko vezane na izobraževanje, socialno vključevanje in opolnomočenje Romov (več o tem v Lobnikar in Prislán Mihelič, 2024). Gre za dejavnosti, ki naslavlajo veliko vsebin, ki jih raziskovalci označujejo kot klasične v povezavi z Romi: pridobivanje kompetenc in izobrazbe, vključenost v okolje, krepitev pozitivne podobe Romov, opolnomočenje romskih žensk. Izpostavljamo projekte, ki so bili uspešno izvedeni v zadnjih štirih letih.

2.1 Program socialne aktivacije

Ljudska univerza Lendava je v sodelovanju z vodilnim partnerjem Raziskovalno izobraževalnim središčem Rakičan (Murska Sobota) v obdobju 2019–2022 izvajala program »Zaupaj si – *Patja andi tute*«, namenjen opolnomočenju žensk iz romske skupnosti. Program je obsegal tri module v skupnem trajanju 288 ur, izvajal pa se trikrat tedensko po štiri ure, kar pomeni šestmesečno sodelovanje z udeleženkami. Cilji programa so bili razvijanje socialnih kompetenc, reševanje vsakodnevnih težav, povečanje socialne vključenosti, dvig motivacije ter opolnomočenje za vstop na trg dela. Pri pripravi programa so se oprli na izkušnje z delom z romsko skupnostjo, v pripravo programa so bile vključene tudi romske ženske. Financiranje izvajanja programa je omogočilo tudi zaposlitev ene od pripadnic romske skupnosti. V mesecu oktobru 2024 je Ljudska univerza Lendava skupaj s partnerji Ljudsko univerzo Murska Sobota in Mozaikom, društvom za socialno vključenost, ponovno začela izvajati program socialne aktivacije – sklop »Tudi ti šteješ – *Te tu gejnēs*«. V naslednjih treh letih bo v program vključenih 150 romskih žensk iz Prekmurja, s projektom pa so zagotovili tudi zaposlitev dveh Rominj (Ljudska univerza Lendava, n. d. b).

2.2 Digit RoŽE 2023 – Digitalna vključenost romskih deklet in žensk

Ljudska univerza Lendava je v konzorciju izvajala brezplačne delavnice digitalne pismenosti za romska dekleta in mlajše ženske do 29 let. Delavnice so trajale 22 pedagoških ur in so bile namenjene krepitvi digitalnih kompetenc udeleženk, starih od 6 let do 29 let. Cilj delavnic je bil zagotoviti osnovna znanja za učinkovito uporabo digitalnih tehnologij, spodbujanje ustvarjalnosti ter varno in odgovorno ravnanje v digitalnem okolju. Udeleženke so se učile informacijskega iskanja, kritičnega razmišljanja, komunikacije prek digitalnih kanalov ter upravljanja digitalnih vsebin (avtorske pravice, varovanje zasebnosti). Poudarek je bil tudi na reševanju problemov in kreativni uporabi digitalnih orodij za ustvarjanje vsebin. Delavnice so vključevale praktične vaje, simulacije in analizo rezultatov za postopno pridobivanje kompetenc (Ljudska univerza v Lendava, n. d. a).

2.3 Projekt »Roma Influencers«

Konec leta 2023 so na Ljudski univerzi Lendava s partnerji začeli izvajati projekt »Roma Influencers« z namenom osvetlitve navdihujočih zgodb uspešnih Romov in Rominj. Glavni cilj projekta, ki se bo zaključil leta 2025, je ustvarjanje in promocija pozitivnih zgodb o uspešnih Romih, ki bodo delovale kot močan vir navdiha za mlade Rome (Razvojni center Murska Sobota, n. d.). Izhodišče projekta je, da je osvetlitev pozitivnih zgodb pripadnikov romske skupnosti ključnega pomena za izboljšanje samopodobe in motivacije mladih ter za spodbujanje njihovega pozitivnega prispevka družbi. S projektom ne želijo le izpostaviti dosežkov in vloge Romov v naši družbi, temveč mlade spodbuditi k razmišljanju o lastnih ciljih in možnostih k dejavnemu sodelovanju v vseh družbenih procesih. Zaradi tega zbirajo uspešne zgodbe Romov na različnih področjih življenja, ki bodo služile kot motivacijski temelj za mlade Rome in bodo vir spodbud razvoja osebnih virov moči in oblikovanje pozitivne samopodobe. Cilj je v projekt vključene Rome opolnomočiti in opremiti s kompetencami, s katerimi bodo lahko delovali kot pozitivni vzorniki in vplivneži v svoji skupnosti.

2.4 Projekt KULko

Ljudska univerza Lendava je leta 2021 s partnerji iz Hrvaške pripravila dvoletni projekt za razvoj kulturnega kapitala romskih učencev (Ljudska univerza Lendava, n. d. c). Projekt je izhajal iz ugotovitev, da razlike v znanju in pismenosti med učenci ob vstopu v šolo izhajajo iz kulturnega kapitala, ki ga starši vložijo vanje pred začetkom formalnega izobraževanja, količina slednjega pa se med otroki, ki pripadajo romski skupnosti in otroki večinskega prebivalstva razlikuje tudi zaradi različnih vrednot in norm obeh skupnosti. Projekt KULko se je osredotočil na razvijanje ključnih kompetenc romskih učencev, predvsem na dvig njihovega kulturnega kapitala in bralne pismenosti, da bi zmanjšali zaostanek ob vstopu v šolo in izboljšali učni uspeh. Učitelje so opremiti z didaktičnim materialom in navodili za uporabo inovativnih pristopov, ki podpirajo delo z romskimi učenci ter izboljšujejo njihove izobraževalne možnosti.

Zaposleni na Ljudski univerzi Lendava dejavno delujejo tudi v drugih projektih, ki naslavljajo potrebe romske skupnosti in večinskega prebivalstva pri sobivanju z romsko skupnostjo. Tako je didaktične kartice, ki so nastale v okviru projekta

Romskega akademskega kluba *RomaSam* in sta jih ustvarili zaposleni na Ljudski univerzi Lendava, tudi Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje prepoznalo kot ustrezne za širjenje poznavanja romske kulture, jezika in identitete v šolah, ki jih obiskujejo romski učenci ter se odločilo za njihovo distribucijo (Ljudska univerza Lendava, n. d. b).

3 Identifikacija ranljivosti in izzivov za delo z romsko skupnostjo v Lendavi

Čeprav je bil v romskem naselju Dolga vas leta 2018 v naselju postavljen prej predstavljeni večnamenski center ter urejeno otroško igrišče, pa naselje še vedno ni legalizirano. To botruje vedno slabšim standardom bivanja, saj je večina hiš prenatrpanih, ker v enem bivalnem objektu živijo tudi po tri generacije. Velika večina otrok iz romskega naselja obiskuje vrtec, prav tako je osip v osnovni šoli, kljub slabemu šolskemu uspehu, zanemarljiv. Težave na področju izobraževanja tako nastanejo na sekundarni ravni, ko se veliko dijakov iz vrst romske skupnosti prvič sooči z neuspehom. S primerno motivacijo in obliko učne pomoči, ki je dijakom ponujena, pa tudi s primernim svetovanjem in podporo, ki jo dijakom nudita predvsem intervjuvanki (glej v nadaljevanju), se tudi zaključevanje izobraževanja na sekundarni ravni izboljšuje, tako da vsako leto zaključita srednje izobraževanje vsaj dva romska dijaka. Rezultati mlajših generacij na področju izobraževanja dvigujejo izobrazbeno raven v romskem naselju Dolga vas, posledično pa prihaja, kljub še vedno visoki stopnji brezposelnosti, do hitrega prevzemanja norm in vrednot večinske družbe. To je lahko tudi posledica globalizacije in večje dostopnosti do informacij, ki pa jih mladi, ki so dalj časa vključeni v izobraževalni sistem, pravilno tolmačijo, saj je njihova raven temeljne pismenosti višja kot raven temeljne pismenosti preteklih generacij. Vse to prispeva k blaženju neugodnih življenjskih okoliščin, v katerih je večina pripadnikov romske skupnosti v naselju Dolga vas, a žal te kljub intervencijam ne morejo v celoti izzveneti.

Kljub obstoju različnih pobud in projektov, ki si prizadevajo izboljšati položaj, ostajajo ranljivosti skupnosti globoko zakoreninjene. Zato smo za boljše razumevanje vsebine opravili intervju z dvema dobrima poznavalkama romskih vsebin. Intervjuvanka 1 je Rominja, z magisterijem iz sociologije in pedagogike Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, in je dejavna na področju izobraževanja odraslih, od svetovanja do raznih programov za opolnomočanje Romov. Sodeluje

tudi na projektih, namenjenih otrokom in mladim Romom. Intervjuvanka 2 je Rominja z izobrazbo ekonomske tehnice, več kot desetletje je romska svetnica v občinskem svetu Lendava, zaposlena kot romska koordinatorka na Ljudski univerzi Lendava. Gre za dve izjemno izkušeni sogovornici, ki lahko kompetentno ocenita ranljivosti v romski skupnosti v Lendavi in imata jasne ideje o tem, kako bi se na izzive za to skupnost lahko odzvali tako, da bi okrepili njihovo odpornost.

Naprej smo sogovornicama postavili vprašanje: »Kaj so glavni viri ranljivosti in temeljni izzivi, s katerimi se sooča romska skupnost v Pomurju oziroma v Lendavi?« Intervjuvanka 1 našteje naslednje izzive: »... pomanjkanje motivacije in spodbud pri otrocih/mladih za izobraževanje«, »bivanje v prenatrpanih bivališčih, mnogo si jih želi živeti izven naselja, vendar poročajo o tem, da težko pridejo do stanovanj« in »neurejena lastniška razmerja (naselja niso legalizirana)«. Poudarja, da pomanjkanje primernih delovnih mest otežuje njihov vstop na trg dela (»pomanjkanje primerne izobrazbe, pripadniki tistih generacij, ki so obiskovale šolo s prilagojenim programom, so evidentirane kot nezmožni za delo«), pridoda pa še ugotovitev, da je potrebno pri sedanjih generacijah Romov posebno pozornost usmeriti tudi na vprašanje asimilacije oziroma izgube identitete: »... mnogi zaradi strahu pred izgubo identitete svojo kulturno dediščino in tradicijo zelo napačno interpretirajo – velikokrat pa, predvsem mlajše generacije, nimajo nobenega znanja o romski kulturi in dediščini. Med vire ranljivosti uvrsti tudi zelo nizko stopnjo finančne pismenosti, in nezaupanje v lokalno politiko.«

Intervjuvanka 2 kot glavno ranljivost Romov v Lendavi izpostavi »neurejene bivanjske razmere, predvsem neurejenost lastništva zemljišč in sama legalizacija romskega naselja v Dolgi vasi. Naselja so strnjena, prostorska stiska je prevelika in ni možnosti, da bi Romi dobili občinska stanovanja.« Ugotavlja, da bivanjska stiska povzroča nesoglasja med Romi: »Znotraj romske skupnosti prihaja do velikih nesoglasij ravno zaradi te prostorske stiske, saj nekateri Romi po parkrat tedensko kršijo javni red in mir. Kršitelji so večinoma prejemniki socialnih transferjev. V veliko primerih ukrepa policija, kršiteljem se napiše kazen, vendar te kazni ne plačujejo, ne morejo pa kazni izterjati, ker so socialni transferji nedotakljivi.« Kot glavne izzive za delo v prihodnje izpostavi krepitev izobrazbe in zaposlovanja Romov: »Izzivi so izobrazba in zaposlovanje. Več izobraženih Romov, več zaposlenih, manj težav.«

Obe intervjuvanki kot največje ranljivosti lendavske romske skupnosti izpostavljata neurejene bivanjske razmere, nizko izobrazbeno raven in posledično brezposelnost, kar se pri večini odraža v življenju, odvisnem od socialnih prejemkov, s katerimi pa večina Romov ne zna smotrno ravnati, saj je finančna pismenost večine izjemno šibka ter v korelaciji s temeljno pismenostjo. Ugotavlja se, da je lendavska romska skupnost, ki prebiva v naselju Dolga vas, vedno bolj razslojena pa tudi razdvojena, in sicer na skupino Romov, ki je zaposlena in je prevzela veliko norm in vrednot večinskega prebivalstva, ter na Rome, ki še vedno vztrajajo pri tradicionalnih oblikah življenja v skupnosti, ki narekuje slepo sledenje posamezniku, kar se odraža v sporih med skupinama. Vsled tega je v naselju Dolga vas prišlo do dveh načinov »prevlade«, saj je politična moč deljena med posameznikom, ki uživa karizmatično avtoriteto (romska svetnica), ima vlogo moralnega vodje ter predstavlja vezni člen med romsko in lokalno skupnostjo, in posameznikom, ki ima ekonomsko avtoriteto, prav ta pa zaradi vpliva, ki ga ima na revnejše družine, pogosto ruši avtoriteto moralnega vodje.

Razumeti je treba, da je »pri osredotočanju na socialno strukturo romske družbe ključno upoštevati vpliv različnih vrst kapitala, ki ga Romi posedujejo in distribuirajo med seboj« (Hojnik Kelenc, 2023). Čeprav je v preteklosti socialna struktura v naselju temeljila na posedovanju kulturnega in socialnega ter posledično simbolnega kapitala posameznika, je modernizacija, pod vplivom katere se je tradicionalna romska družba začela razkrajati, prinesla tudi ekonomsko prosperiteto posameznikov in posledično spremembe v socialnem ustroju v naselju. Romske družine, ki posedujejo večji ekonomski kapital, se oddaljijo od jedra skupnosti, ki ga formalno še vedno vodi moralni vodja, saj poseduje večjo količino socialnega in kulturnega kapitala. Prestiž, ki so si ga te družine pridobile z denarjem, se odraža predvsem v organiziranju zabav, ki motijo sosede, kar pogosto privede do kršitev javnega reda in miru. Pojavlja pa se tudi posojanje denarja z oderušskimi obrestmi revnejšim družinam v naselju. Te postanejo žrtve izsiljevanja in šikaniranja, posledično pa so se primorane podrediti ekonomskemu vodji.

Sogovornici smo prosili, da opišeta dobre prakse, ki so se izkazale za učinkovite za izboljšanje razmer romske skupnosti v Pomurju oziroma v Lendavi. Intervjuvanka 1 izpostavi »... ustrezno zastopništvo romske skupnosti v občinskem svetu (primer Nataše Horvat)«, kot primer dobre prakse izpostavi »zgodnje vključevanje otrok v predšolsko vzgojo« in »delo aktivistov in prostovoljcev, ki izhajajo iz same (romske op. av.) skupnosti na področju motiviranja Romov pri vključevanju v širšo družbeno

skupnost»; spodbujanje vseživljenjskega učenja (»programi, namenjeni odraslim Romom«) ter medsebojno povezovanje med različnimi (pretežno romskimi) organizacijami, ki zastopajo Rome in njihove interese in iščejo skupne rešitve.

Intervjuvanka 2 pravi, da so ključni »projekti in organizacije, ki izvajajo projekte po ključu »Z Romi za Rome«, na projektih zaposleni Romi. Ena od teh organizacij je zagotovo Ljudska univerza Lendava, ki ima trenutno tri zaposlene Rominje. Delovanje romskega društva je zelo pomembno, saj z aktivnim sodelovanjem na različnih prireditvah počasi prihaja do razbijanja stereotipov do Romov.« Intervjuvanka 2 izpostavlja, da je za učinkovitost izvedbe projektov pomembna: »angažiranost predstavnika romske skupnosti in pripravljenost na sodelovanje z vsemi institucijami.« Ob tem poudari, da je treba upoštevati tudi »... odnos večinskega prebivalstva do romske skupnosti, potrebno je sprejemanje ne glede na pripadnost in način življenja. Mediji lahko veliko prispevajo k večjemu sprejemanju romske skupnosti s poročanjem o pozitivnih zgodbah Romov, zadnje čase se poroča samo o negativnih zgodbah, kar meče slabo luč na vse Rome.«

Kot je izpostavila Intervjuvanka 1, je najpomembnejše ustrezno zastopništvo romske skupnosti v lokalni skupnosti. Ob tem naj izpostavimo, da sta med najbolj dejavnimi romskimi svetniki prav občinska svetnica Nataša Horvat iz Lendave in Darko Rudaš iz Murske Sobote, kar se odraža v vključenosti romske skupnosti v lokalno okolje pa tudi v urejenosti obeh romskih naselij. Oba omenjena romska svetnika imata srednješolsko izobrazbo in sta zaposlena ter kot taka tudi zglede romski skupnosti, v kateri delujeta, hkrati pa sta zaradi višje razvite temeljne pismenosti sposobna razumeti gradivo in primerno izpostavljati ovire, s katerimi se srečuje romska skupnost na sejah občinskega sveta in pri pogovorih s predstavniki lokalne oblasti. Zavedati se moramo, da je večina romskih svetnikov, ki delujejo na jugovzhodu države, nepismenih in v občinskih svetih županom predstavljajo nujno zlo, pogosto pa se seji občinskega sveta niti ne udeležujejo, saj ne razumejo gradiva in zaradi nizke stopnje temeljne pismenosti niso zmožni sodelovati na sejah.

Obe intervjuvanki izpostavljata dejstvo, da je treba za delo s pripadniki romske skupnosti angažirati Rome, ki lahko ob podpori predstavnikov večinskega naroda postanejo nosilci sprememb v skupnosti. Utopično bi bilo pričakovati, da bi organizacije, ki ne zaposlujejo pripadnikov romske skupnosti, uspele z dejavnostmi opolnomočenja romske skupnosti v posameznem romskem naselju. Zavedati se

moramo, da lahko samo posamezniki, ki imajo neposredno življenjsko izkušnjo, presodijo, izvajanje katerih dejavnosti je v posameznem naselju mogoče, ter ocenijo, ali bo z izvajanjem slednje prišlo do pozitivnih sprememb. Promocijo sodelovanja med romsko skupnostjo in organizacijami, ki delajo s slednjo, je začel Romski akademski klub, ki poudarja, da je za Rome treba delati z Romi in ne mimo njih. Prav to se je na Ljudski univerzi Lendava izkazalo kot »recept« za uspeh, saj se je na podlagi vključevanja pripadnikov romske skupnosti v delo organizacije vzpostavilo zaupanje med romsko skupnost in organizacijo.

Intervjuvanki smo prosili, da ocenita sodelovanje med različnimi (formalnimi) institucijami (policija, socialne službe, izobraževalne ustanove) pri naslavljanju tem, pomembnih za romsko skupnost v Pomurju oziroma v Lendavi. Intervjuvanka 1 pove, da »specifično v Lendavi sodelovanje med institucijami že obstaja, kar je pozitiven temelj za nadaljnji razvoj – npr. vzpostavljen je multidisciplinaren tim, ki vključuje predstavnike različnih sektorjev in ima sprejet akcijski načrt za reševanje izzivov romske skupnosti, pri izdelavi katerega so sodelovali predstavniki romske skupnosti«. Pri tem pa kritično ugotovi, da čeprav so vzpostavljeni formalni mehanizmi, bi bilo lahko sodelovanje med temi institucijami bolj učinkovito in bolje usklajeno – v praksi se preveč odgovornosti za reševanje vprašanj, povezanih z romsko skupnostjo, prenesejo na romsko svetnico. Intervjuvanka 2 sodelovanje oceni z naslednjim mnenjem: »Kot predstavnica romske skupnosti v občinskem svetu Lendava bi sodelovanje z vsemi institucijami ocenila odlično. Bi pa bila malce kritična do sodelovanja z občino, pogrešam več komunikacije, glede na to, da so občine z romsko skupnostjo dodatno financirane (20.a člen ZFO [Zakon o financiranju občin]) bi pričakovala večjo aktivacijo pri reševanju romske problematike, večjo vključenost romskih predstavnikov v občinskih/mestnih svetih že pri samem načrtovanju porabe finančnih sredstev.«

Kot ugotavljata obe intervjuvanki, je sodelovanje z vsemi institucijami, ki pokrivajo romsko tematiko na ravni lokalne skupnosti, dobro, žal pa gre za sodelovanje na ravni posameznih organizacij, saj lokalna oblast ne prepozna pomena multidisciplinarnega tima, v katerega so bili imenovani predstavniki ključnih organizacij in romske skupnosti ter v okviru katerega bi lahko komplementarno reševali izzive, s katerimi se srečuje romska skupnost v Občini Lendava. Če bi multidisciplinarni tim deloval, bi s tem razbremenili romsko svetnico in ustrezno

naslavljali tudi porabo finančnih sredstev iz naslova 20.a člena »Zakona o financiranju občin (ZFO-1)« (2006).

Na koncu smo intervjuvanki vprašali, kateri projekti oziroma ukrepi za oziroma z romsko skupnostjo so po njunih izkušnjah najučinkovitejši? Intervjuvanka 1 pove: »Tisti, ki dejansko izhajajo iz potreb pripadnikov romske skupnosti in ki spodbujajo sodelovanje Romov pri oblikovanju in izvajanju projekta. Na primer projekt Večnamenski romski centri, ki naslavlja izobraževalne izzive; Socialna aktivacija, ki naslavlja opolnomočenje romskih žensk in njihovo vključevanje na trg dela; romski pomočniki v vrtcih in osnovnih šolah.« Intervjuvanka 2 se s tem mnenjem strinja, saj kot najučinkovitejše izpostavi »... projekte, ki vključujejo opolnomočenje romske skupnosti. Zagotovo je treba nadaljevati s projekti, kot sta Socialna aktivacija za romske ženske, Večnamenski romski center Dolinsko; na obeh projektih so bile zaposlene Rominje, kar je zelo velik plus za lažje izvajanje programov in doseganje zelenih ciljev. Na šolah (je treba op. av.) obdržati romske pomočnike.«

4 Razprava

Romska skupnost v Lendavi se sooča s številnimi izzivi, ki povečujejo njihovo ranljivost. Pomanjkanje motivacije in spodbud za izobraževanje mladih, neurejene bivanjske razmere, nizka finančna pismenost in omejene zaposlitvene možnosti so ključni dejavniki, ki otežujejo napredek skupnosti. Poleg tega je prisotna težava z izgubo identitete in napačno interpretacijo romske kulture, kar dodatno ovira njihovo vključevanje v širšo družbo. Prostorska stiska in socialne težave pogosto povzročajo nesoglasja znotraj skupnosti, kar še poslabšuje situacijo. Kljub tem izzivom so se izkazali določeni ukrepi kot učinkoviti. Zastopništvo Romov v lokalni politiki, zgodnje vključevanje otrok v predšolsko vzgojo ter vključenost romskih aktivistov in prostovoljcev so ključni za izboljšanje pogojev. Projekti, kot so »Z Romi za Rome«, socialna aktivacija za romske ženske ter večnamenski romski centri, prispevajo k opolnomočenju skupnosti in krepitvi njihovih kompetenc. Prav tako so romski pomočniki v vrtcih in šolah pomemben člen pri izboljšanju izobraževalnih možnosti romskih otrok.

Rezultati analize kažejo, da imajo pri izboljšanju položaja romske skupnosti pomembno vlogo nedržavne institucije in nevladne organizacije. Ljudska univerza Lendava je s svojimi programi za opolnomočenje Romov, socialno aktivacijo,

izobraževanje in krepitev digitalnih kompetenc pokazala, kako lahko alternativni pristopi bistveno prispevajo k dvigu kakovosti življenja Romov ter k njihovi uspešni integraciji v večinsko družbo. Krepitev odpornosti romske skupnosti zahteva celostni pristop, ki vključuje sodelovanje vseh deležnikov – državnih in lokalnih institucij ter nevladnih organizacij. S spodbujanjem izobraževanja, izgradnjo pozitivne samopodobe in vključevanjem v širšo družbo lahko zmanjšamo socialne in ekonomske ranljivosti, kar krepi tako romsko skupnost kot tudi večinsko družbo. Primeri dobrih praks iz Lendave predstavljajo pomemben korak naprej in lahko služijo kot vzor za nadaljnje dejavnosti za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji.

Sklepno lahko ugotovimo, da krepitev odpornosti romske skupnosti zahteva sodelovanje vseh relevantnih deležnikov, usmerjeno v celostno obravnavo izzivov, s katerimi se soočajo Romi v Pomurju. V pogovoru s poznavalkami romskih vsebin smo identificirali še en izziv, s katerim se bo treba soočiti v prihodnje: zadnje čase smo priča vedno večjemu nasilju odraslih otrok nad starši, še posebej, če gre za večgeneracijsko sobivanje v istem bivališču. Pojav je nov in izstopa že zato, ker se nikakor ne sklada s tradicionalnimi normami romske skupnosti.

V prispevku smo predstavili izzive romske skupnosti v Lendavi in odzive nanje. Če povzamemo vse ugotovitve, lahko strnemo, da je le s trajnostnimi in sistematičnimi pristopi mogoče zagotoviti večjo vključenost in enakopravnost romske skupnosti, kar prispeva k boljšemu sobivanju in zmanjšanju družbenih neenakosti.

Viri in literatura

- Hadler, M. (2020). *Romska mladinska književnost na Slovenskem* [Doktorska disertacija]. Pedagoška fakulteta. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=143393&lang=slv>
- Hojnik Kelenc, R. (2023). *Vpliv temeljne pismenosti in socialnih spretnosti na pojmovanje življenjske uspešnosti odraslih Romov* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za uporabne družbene studije v Novi Gorici. <https://revis.openscience.si/Dokument.php?id=11306&lang=slv>
- Ljudska univerza Lendava. (n. d. a) *Digit RoŽE 2023 (6 – 29 LET) – Digitalna vključenost romskih deklet in žensk*. <https://www.lulendava.si/post/digit-ro%C5%BEe-2023-6-29-let-digitalna-vklju%C4%8Denost-romskih-deklet-in-%C5%BEensk>
- Ljudska univerza Lendava. (n. d. b). *Domov*. <https://www.lulendava.si/>
- Ljudska univerza Lendava. (n. d. c). *Razvoj kulturnega kapitala romskih učencev*. <https://www.lulendava.si/razvoj-kulturnega-kapitala-romskih-u%C4%8Denc>
- Lobnikar, B. (2016). Policing Roma communities in Slovenia: An evaluation of the community policing approach. V D. Nogala (ur.), *Policing civil societies in times of economic constraints: Contributions to the 2013 CEPOL European Police Research and Science Conference* (str. 63–72). European Police College (CEPOL).

- Lobnikar, B. in Prisljan Mihelič, K. (2024). Izzivi zagotavljanja kakovosti življenja Romov v Prekmurju in vpliv preteklih izkušenj na zagotavljanje varnosti za vse. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (str. 259–285). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Fakulteta za varnostne vede.
doi:10.18690/um.fvv.6.2024.12
- Lobnikar, B. in Šumi, R. (2015). Police and Roma communities in Slovenia: An evaluation of the community policing approach. *Visuomenes saugumas ir viesoji tvarka*, (15), 71–86.
[http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20\(15\)%202015-12-10.pdf](http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20(15)%202015-12-10.pdf)
- Lobnikar, B., Hozjan, U., Šuklje, T. in Banutai, E. (2013). Policing a multicultural community: A case study of the Roma community in northeastern Slovenia. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 38(2), 191–210. doi:10.1080/01924036.2013.819025
- Petek, A. in Eman, K. (2018). Zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti: študija primera Mestne občine Murska Sobota. *Varstvoslovje*, 20(1), 82–101.
- Predalič, B. (2011). *Dvojna volilna pravica narodnih manjšin v Republiki Sloveniji* [Doktorska disertacija]. Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici.
<https://revis.openscience.si/Dokument.php?id=4676&clang=slv>
- Razvojni center Murska Sobota. (n. d.). *Projekti v izvajanju: Roma influencers*.
<https://www.rcms.si/roma-influencers>
- Sardelič, J. (2010). Multikulturalizem in položaj Romov v Sloveniji. *Socialno delo*, 49(2/3), 109–120.
- Šuklje, T., Banutai, E. in Lobnikar, B. (2012). Security issues regarding Roma population in Slovenia. V G. Meško, A. Sotlar in B. Tominc (ur.), *Contemporary criminal justice practice and research: Conference proceedings* (str. 58–59). Faculty of Criminal Justice and Security.
- Vesel, M. (2016). Policijsko delo v romski skupnosti – primer uspešnega dela. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik)* (str. 119–130). Univerzitetna založba Univerze.
- Zakon o financiranju občin (ZFO-1). (2006, 2008, 2011, 2015). *Uradni list RS*, (123/06, 57/08, 36/11, 14/15).
- Zelko, E. (2015). *Razvoj metodologije javnozdravstvenega pristopa v romski skupnosti* [Doktorska disertacija]. Medicinska fakulteta.

ZNAČILNOSTI KRIMINALITETE V OBČINI KOČEVJE

ROK HACIN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
rok.hacin@um.si

V prispevku se osredotočamo na značilnosti kriminalitete v občini Kočevje. Na podlagi podatkov o kriminaliteti in prebivalstvu smo določili trende kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji v obdobju 2000–2023. Analizirali smo število kaznivih dejanj, stopnje kriminalitete in indekse kriminalitete. V povprečju obseg kriminalitete v občini Kočevje predstavlja približno en odstotek vseh kaznivih dejanj v Sloveniji. Primerjava trendov kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji je izpostavila razlike v gibanju kriminalitete. Stopnje kriminalitete v občini Kočevje so bile v obdobju 2000–2023 večinoma višje od nacionalnega povprečja. Analiza posameznih vrst kaznivih dejanj (stopnje kriminalitete) je pokazala, da je v primerjavi z nacionalno ravno v občini Kočevje obseg nasilne in spolne kriminalitete večji. Nasprotno pa je obseg kriminalitete zoper gospodarstvo in kaznivih dejanj zoper pravni promet na nacionalni ravni občutno višji kot v občini Kočevje. Ugotovitve so potrdile domnevo o vplivu dejavnikov lokalnega okolja na obseg in značilnosti kriminalitete.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.5](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.5)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
kriminaliteta,
stopnja kriminalitete,
trendi,
Kočevje,
Slovenija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fv.10.2024.5](https://doi.org/10.18690/um.fv.10.2024.5)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:

crime,
crime rate,
trends,
Kočevje,
Slovenia

CHARACTERISTICS OF CRIME IN KOČEVJE MUNICIPALITY

ROK HACIN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
rok.hacin@um.si

In the paper, we focus on the characteristics of crime in the Kočevje municipality. Based on data on crime and population, we determined crime trends in Kočevje municipality and Slovenia in the period 2000–2023. We analyzed the number of crimes, crime rates, and crime indexes. On average, crime in Kočevje municipality represents approximately one percent of all crime in Slovenia. A comparison of crime trends highlighted differences between Kočevje municipality and Slovenia. Crime rates in Kočevje municipality were mostly higher than the national average. The analysis of individual types of crimes (crime rates) showed that in Kočevje municipality, the scope of violent and sexual crime is greater, compared to the national level. In contrast, the extent of economic crime and crimes against legal traffic at the national level is significantly higher. The findings confirmed the impact of factors deriving from the local environment on the scope and characteristics of crime.

1 Uvod

Eisner (2003) je izpostavil, da je, gledano celostno, kriminaliteta v Evropi v upadanju vsaj od srednjega veka, kar pa ne pomeni, da ne prihaja do občasnih [kratkotrajnih] obdobji naraščanja kot tudi do precejšnjih razlik med državami (Aebi idr., 2021; Eisner, 1994; Kury idr., 2003). Kljub globalizaciji lokalne razmere in dejavniki (npr. brezposelnost, socialna neenakost, revščina ipd.) vplivajo na pojav kriminalitete. Lokalno se v tem kontekstu lahko pojmuje na ravni posamezne države kot tudi »nižjih ravneh« znotraj posamezne države, kot na primer razlike v značilnostih in obsegu kriminalitete v urbanih središčih in na manj urbaniziranih oziroma ruralnih območjih (Hacin in Meško, 2022). Tovrstne razlike so manjše v Sloveniji, za katero so poleg močne socialne države, značilna manjša mesta oziroma naselja, v katerih je kljub odsotnosti intenzivnega formalnega družbenega nadzorstva prisoten močan neformalni nadzor, saj se prebivalci poznajo (npr. družinski člani, prijatelji, znanci, sosedje). Kljub majhnim urbanim skupnostim v Sloveniji, kjer je število prebivalstva v letu 2023 zgolj v Ljubljani preseгло 100.000, pa je delež kriminalitete na teh območjih večji kot v neurbanem okolju (Hacin, 2019; Statistični urad Republike Slovenije, n. d.).

Uradna statistika kriminalitete ne predstavlja najbolj zanesljivega vira o obsegu kriminalitete v družbi, saj so viktimizacijske in samoprijavitvene študije pokazale, da obstaja veliko temno polje neprijavljene kriminalitete (npr. Pavlovič, 1998). Kljub temu se tovrstnih podatkov ne sme zanemariti, saj predstavljajo dejavnik, ki pomembno vpliva oziroma predstavlja učinkovitost delovanja policije in posredno tudi kazenskega pravosodja (Aebi in Kuhn, 2000; Cavadino in Dignan, 2006; Hacin in Meško, 2022; Krajewski, 2014).

V prispevku se osredotočamo na primerjalno analizo značilnosti kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji, v obdobju 2000–2023, z namenom identifikacije podobnosti in morebitnih odstopanj značilnosti kriminalitete v občini Kočevje od nacionalnega povprečja. Občina Kočevje po površini predstavlja največjo slovensko občino (555,4 km²), kjer v 86 naseljih živi približno 16.000 prebivalcev. Mesto Kočevje predstavlja gospodarsko, kulturno in izobraževalno središče občine, kjer je v letu 2023 živela približno polovica vseh prebivalcev občine (8.126 prebivalcev oziroma 51,8 %). Na območju občine Kočevje živi tudi avtohtona romska skupnost. Večino občine predstavlja neurbanizirano območje, za katero so značilni gozdovi (približno 90 % območja) in nizka gostota poselitve (Občina Kočevje, n. d.;

Statistični urad Republike Slovenije, n. d.; Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti, n. d.).

2 Metodološka pojasnila

Prispevek temelji na podatkih o kriminaliteti, ki nam jih je posredovala Generalna policijska uprava (Policija, Generalna policijska uprava, 2024) in podatkih o prebivalstvu, ki smo jih pridobili s Statističnega urada Republike Slovenije (Statistični urad Republike Slovenije, n. d.). Analizirali smo gibanje kriminalitete za obdobje 2000–2023 za občino Kočevje in Slovenijo z namenom primerjave in identifikacije podobnosti in razlik v obsegu in naravi kriminalitete. Zaradi metodološke ustreznosti, podatki o kriminaliteti, ki se nanašajo na Slovenijo, ne vključujejo občine Kočevje, kar je vzrok za odstopanje od števila vseh kaznivih dejanj v specifičnem letu v Sloveniji (Jušič, 2023; Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, n. d.). V nadaljevanju predstavljamo opredelitev uporabljenih kazalnikov kriminalitete.

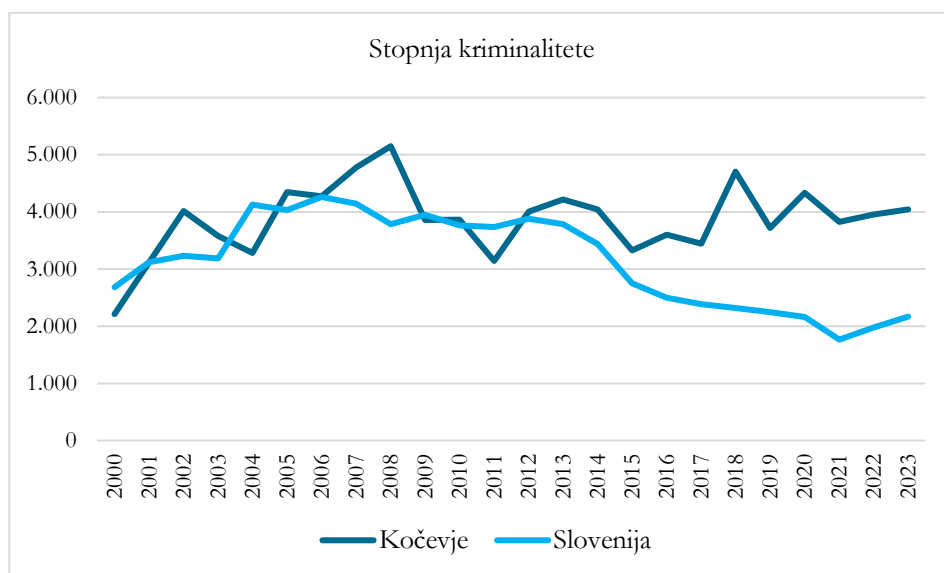
Kriminaliteta oziroma število kaznivih dejanj obsega vsa zaznana kazniva dejanja (prijavljena kazniva dejanja policiji in kazniva dejanja, ki jih je policije odkrila sama) v specifičnem letu. Zaradi morebitnih popravkov posredovanih statističnih podatkov v predhodnih letih lahko uporabljeno število kaznivih dejanj odstopa od števila, navedenega v letnih poročilih Policije (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, n. d.).

Stopnja kriminalitete (angl. *crime rate*) predstavlja število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev v enem letu. Uporabljeno število prebivalcev za izračun stopnje kriminalitete v občini Kočevje predstavljajo prebivalci na območju občine Kočevje v specifičnem letu, medtem ko je bilo za izračun stopnje kriminalitete za Slovenijo uporabljeno prebivalstvo Slovenije brez števila prebivalstva v občini Kočevje. Stopnje kriminalitete so bile uporabljene, ker natančneje prikažejo stanje kriminalitete kot absolutno število kaznivih dejanj (obremenitev območja s kriminaliteto lahko niha zaradi upada/porasta števila prebivalcev) ter omogočajo primerjavo med območji (Hacin in Meško, 2022).

Indeks se nanaša na letni porast/padec števila kaznivih dejanj ali stopnje kriminalitete v odstotkih, kjer leto 2000 predstavlja izhodišče (vrednost 100). V nadaljevanju predstavljamo rezultate statističnih analiz, s katerimi smo prikazali trende kriminalitete v Kočevju in Sloveniji.

3 Rezultati

Na grafu 1 in v tabeli 1 so predstavljene značilnosti kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji. V obdobju 2000–2023 je bila stopnja kriminalitete v občini Kočevje nad nacionalnim povprečjem z izjemo let 2000, 2001, 2004, 2009 in 2011. Stopnja kriminalitete v občini Kočevje je v opazovanem obdobju močno narasla (82,9-% porast), medtem ko je v istem obdobju stopnja kriminalitete v Sloveniji upadla (19,2-% upad). Trend kriminalitete kaže, da je stopnja kriminalitete v občini Kočevje naraščala, z vmesnim dvoletnim upadanjem, od leta 2000 do leta 2008, ko je bila zaznana najvišja raven v opazovanem obdobju (5.149,5 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev). Nato je sledilo obdobje upadanja do leta 2011. Po letu 2011 je stopnja kriminalitete nihala, vendar pa je bila gledano celostno do leta 2023 v porastu. Stopnja kriminalitete v Sloveniji je naraščala od leta 2000 do leta 2006, ko je dosegla najvišjo raven v opazovanem obdobju (4.260,6 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev), nakar je sledilo petnajstletno obdobje upadanja do leta 2021, ko je bila zaznana najnižja stopnja kriminalitete v obdobju 2000–2023 (stopnja kriminalitete je znašala 1.765,9). Po letu 2021 je stopnja kriminalitete začela ponovno naraščati.

Vir: Policija, Generalna policijska uprava (2024); Statistični urad Republike Slovenije (n. d.).

Graf 1: Stopnja kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji

Število kaznivih dejanj v občini Kočevju v povprečju za obdobje 2000–2023 predstavlja približno en odstotek vseh kaznivih dejanj v Sloveniji. Število kaznivih dejanj v občini Kočevje je podobno kot stopnja kriminalitete v opazovanem obdobju močno narastlo (71-% porast). Vrednosti indeksov (števila kaznivih dejanj in stopenj kriminalitete) kažejo, da obseg kriminalitete v občini narašča ob hkratnem upadanju prebivalstva (upad prebivalstva za 6,3 % v obdobju 2000–2023; Statistični urad Republike Slovenije, n. d.). Nasprotno je v Sloveniji število kaznivih dejanj v opazovanem obdobju upadlo za približno 14 %. Vrednosti indeksov (števila kaznivih dejanj in stopenj kriminalitete) kažejo, da obseg kriminalitete v Sloveniji upada ob hkratnem naraščanju prebivalstva (porast prebivalstva za 6,6 % v obdobju 2000–2023; Statistični urad Republike Slovenije, n. d.). Primerjava trendov kriminalitete (števila kaznivih dejanj in stopenj kriminalitete) izpostavi razlike v gibanju kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji, kar potrjuje domnevo o vplivu dejavnikov lokalnega okolja na obseg in značilnosti kriminalitete.

Tabela 1: Primerjava kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji v obdobju 2000–2023

	Kočevje				Slovenija			
	Št. KD	Indeks	St. krim.	Indeks	Št. KD	Indeks	St. krim.	Indeks
2000	370	100	2.211,5	100	52.853	100	2.681,5	100
2001	520	141	3.112,7	141	61.580	117	3.120,5	116
2002	672	182	4.018,2	182	63.866	121	3.230,0	120
2003	601	162	3.580,8	162	63.094	119	3.189,4	119
2004	549	148	3.281,9	148	81.677	155	4.125,7	154
2005	730	197	4.345,5	196	79.863	151	4.031,9	150
2006	719	194	4.274,9	193	84.639	160	4.260,6	159
2007	814	220	4.775,9	216	82.565	156	4.142,1	154
2008	870	235	5.149,5	233	76.058	144	3.785,9	141
2009	642	174	3.861,2	175	79.535	150	3.945,7	147
2010	640	173	3.865,2	175	76.463	145	3.765,9	140
2011	519	140	3.143,4	142	75.984	144	3.736,3	139
2012	661	179	4.004,8	181	79.114	150	3.880,1	145
2013	691	187	4.218,8	191	77.274	146	3.783,4	141
2014	654	177	4.041,0	183	70.332	133	3.439,4	128
2015	535	145	3.328,1	150	56.270	106	2.749,2	103
2016	576	156	3.598,9	163	51.107	97	2.495,2	93
2017	547	148	3.444,4	156	48.862	92	2.383,5	89
2018	742	201	4.704,8	213	47.557	90	2.318,6	86
2019	583	158	3.716,7	168	46.439	88	2.248,6	84
2020	679	184	4.332,0	196	44.937	85	2.160,2	81
2021	598	162	3.822,6	173	36.967	70	1.765,9	66
2022	618	167	3.955,7	179	41.411	78	1.979,9	74
2023	634	171	4.044,9	183	45.523	86	2.166,4	81
Povprečje	632		3.868,1		63.499		3.141,1	

* Št. KD – število kaznivih dejanj, St. krim. – stopnja kriminalitete.

Vir: Policija, Generalna policijska uprava (2024); Statistični urad Republike Slovenije (n. d.).

V tabeli 2 predstavljamo značilnosti kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji v obdobju 2000–2023. Analizirali smo kazniva dejanja, ki smo jih kategorizirali v 12 skupin (vključili smo skupine, katerih kazniva dejanja so bila najpogosteje zaznana), v skladu s klasifikacijo v »Kazenskem zakoniku (KZ-1)« (2012). Rezultati so pokazali, da so v občini Kočevje v povprečju stopnje kriminalitete višje od nacionalnega povprečja za naslednje skupine kaznivih dejanj: 1) kazniva dejanja zoper življenje in telo (106,6 % višje od nacionalnega povprečja), 2) kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost (47,3 % višje od nacionalnega povprečja), 3) kazniva dejanja zoper premoženje (24,9 % višje od nacionalnega povprečja), 4) kazniva dejanja zoper pravosodje (39,7 % višje od nacionalnega povprečja), 5) kazniva dejanja zoper javni red in mir (57,1 % višje od nacionalnega povprečja), 6) kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja (145,9 % višje od nacionalnega povprečja) in 7) kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine (218,7 % višje od nacionalnega povprečja). Izhajajoč iz ugotovitev je razvidno, da so v občini Kočevje problematične predvsem kriminaliteta z elementi nasilja (prevladujejo lahke telesne poškodbe), kazniva dejanja povzročitve splošne nevarnosti ter zoper javni red in mir (predvsem nasilništvo) ter kriminaliteta zoper okolje (predvsem nezakonit lov). Občina Kočevje ima etnično mešano prebivalstvo, primarno romsko manjšino. Slednja ima v primerjavi s preostalimi prebivalci občine visoko raven tolerance do nasilja, kar je deloma vzrok za večji obseg nasilniške kriminalitete med Romi in avtohtonim prebivalstvom kot tudi med pripadniki romske manjšine. Hkrati je občina Kočevje po površini največja slovenska občina, ki pa je redko poseljena, kar omogoča številne priložnosti za kriminaliteto zoper okolje (npr. sežiganje starih avtomobilov, sežiganje električnih kablov z namenov pridobivanja žlahtnih kovin ipd.). Izpostaviti moramo tudi obseg spolne kriminalitete, kjer prevladujeta dve najhujši obliki kaznivih dejanj: 1) spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let, in 2) posilstvo. Medtem ko so bile stopnje kriminalitete za kazniva dejanja zoper življenje in telo, splošno varnost ljudi in premoženja ter okolje prostor in naravne dobrine višje v občini Kočevje praktično v celotnem obravnavanem obdobju, so bile stopnje kriminalitete za kazniva dejanja zoper javni red in mir ter spolno nedotakljivost bolj spremenljive.

Tabela 2: Primerjava stopenj kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji po vrsti kaznivih dejanj v obdobju 2000–2023

Kazniva dejanja zoper	žvrljenje in telo	človekove pravice in svobosčine	spolno nedotakljivost	človekovo zdravje	zakonsko zvezo, družino in otroke	premoženje	gospodarstvo	pravni promet	pravosodje	javni red in mir	splošno varnost ljudi in premoženja	okolje, prostor in naravne dobrine
2000	Kočevje 131,5 Slovenija 89,2	113,6 189,2	6,0 16,5	107,6 57,8	12,0 9,9	1.613,8 2.150,5	107,6 103,0	17,9 62,7	29,9 11,8	41,8 74,4	23,9 10,3	0,0 5,6
2001	Kočevje 209,5 Slovenija 105,1	155,6 240,2	18,0 20,7	113,7 70,4	12,0 11,1	2.436,3 2.534,0	71,8 93,8	18,0 65,7	18,0 12,1	23,9 73,5	12,0 10,7	12,0 5,5
2002	Kočevje 215,3 Slovenija 125,7	95,7 311,9	47,8 22,6	89,7 70,1	29,9 16,1	3.318,6 2.619,6	65,8 49,9	23,9 73,5	23,9 12,8	47,8 74,4	17,9 15,5	35,9 6,7
2003	Kočevje 387,3 Slovenija 142,4	268,1 370,7	6,0 22,0	77,5 57,6	23,8 37,3	2.657,3 2.439,3	11,9 63,8	11,9 106,5	11,9 15,7	53,6 88,7	41,7 18,2	29,8 7,6
2004	Kočevje 269,0 Slovenija 136,2	286,9 390,3	17,9 22,1	47,8 63,9	12,0 23,6	2.409,1 3.346,4	17,9 92,9	65,8 124,6	29,9 13,3	47,8 78,4	65,8 14,5	12,0 6,6
2005	Kočevje 238,1 Slovenija 128,8	250,0 415,2	35,7 19,9	35,7 64,0	47,6 34,6	3.541,9 3.281,3	23,8 77,1	59,5 99,3	17,9 11,5	47,6 84,5	41,7 15,1	6,0 6,5
2006	Kočevje 374,6 Slovenija 133,4	398,4 451,4	29,7 18,4	53,5 91,5	5,9 35,4	3.186,9 3.409,2	47,6 97,0	29,7 125,6	29,7 12,6	29,7 86,3	29,7 17,4	23,8 6,1
2007	Kočevje 264,0 Slovenija 137,6	516,3 452,8	41,1 22,2	111,5 82,4	17,6 82,3	3.667,0 3.241,4	17,6 110,5	11,7 91,3	23,5 14,8	70,4 89,9	23,5 17,9	11,7 5,9
2008	Kočevje 361,1 Slovenija 116,9	432,1 411,8	35,5 19,7	53,3 84,6	11,8 121,2	3.841,4 2.850,8	94,7 108,2	59,2 118,8	29,6 14,0	189,4 102,2	17,8 15,5	11,8 6,9
2009	Kočevje 168,4 Slovenija 117,8	246,6 387,7	24,1 23,0	30,1 120,1	17,4,4 323,7	2.856,8 2.823,5	18,0 114,4	36,1 96,7	30,1 16,4	204,5 81,5	42,1 14,1	30,1 9,8
2010	Kočevje 169,1 Slovenija 115,1	211,4 371,9	72,5 23,0	18,1 96,3	205,3 295,9	2.838,5 2.680,2	30,2 94,0	36,2 131,7	18,1 23,8	223,5 80,3	30,2 14,2	12,1 8,3
2011	Kočevje 175,6 Slovenija 104,7	260,4 286,9	30,3 23,3	36,3 84,0	199,9 283,7	2.119,8 2.708,8	30,3 86,1	12,1 125,2	18,2 18,0	205,9 83,8	24,2 14,4	30,3 9,2
2012	Kočevje 236,3 Slovenija 105,1	272,6 146,5	42,4 18,5	78,8 95,2	193,9 320,9	2.956,7 2.946,0	6,1 39,8	60,6 119,7	30,3 15,7	78,8 79,4	18,2 12,8	30,3 7,5
2013	Kočevje 134,3 Slovenija 94,7	36,6 76,4	42,7 19,3	73,3 91,6	171,0 300,2	3.535,0 3.005,9	0,0 6,8	18,3 108,4	6,1 14,6	146,5 63,4	24,4 12,6	18,3 11,1
2014	Kočevje 160,7 Slovenija 85,0	92,7 68,1	0,0 15,0	129,8 91,0	197,7 296,6	3.330,4 2.666,9	0,0 1,9	18,5 139,3	0,0 16,9	80,3 57,9	24,7 12,0	6,2 7,5

2015	Kočevje	236,4	49,8	18,7	74,7	224,0	2.556,8	0,0	31,1	6,2	62,2	31,1	37,3
	Slovenija	78,4	115,4	13,2	92,7	251,9	2.074,4	0,1	110,7	15,1	47,5	11,4	9,1
2016	Kočevje	150,0	212,4	12,5	43,7	137,5	2.786,6	0,0	18,7	18,7	100,0	68,7	50,0
	Slovenija	75,4	172,2	17,1	79,6	120,0	1.939,8	0,5	81,0	14,2	51,9	12,9	6,6
2017	Kočevje	132,2	157,4	12,6	37,8	138,5	2.739,1	0,0	12,6	18,9	113,3	56,7	18,9
	Slovenija	71,2	182,2	20,9	87,2	112,0	1.811,0	1,2	99,4	11,9	43,8	14,1	7,1
2018	Kočevje	196,6	120,5	31,7	63,4	139,5	3.963,0	0,0	19,0	12,7	69,7	44,4	31,7
	Slovenija	77,2	195,1	17,4	79,9	135,0	1.755,4	0,7	58,0	11,7	53,0	14,5	7,9
2019	Kočevje	140,3	127,5	63,8	51,0	121,1	2.881,6	0,0	25,5	12,8	204,0	19,1	44,6
	Slovenija	76,5	215,2	22,2	66,6	122,6	1.679,5	1,0	69,1	10,5	64,1	16,6	6,5
2020	Kočevje	172,3	185,0	25,5	89,3	178,6	3.279,3	0,0	31,9	31,9	229,7	63,8	19,1
	Slovenija	71,9	213,3	17,9	71,8	139,8	1.566,2	0,6	62,9	11,8	62,3	18,9	9,0
2021	Kočevje	134,2	115,1	38,4	63,9	166,2	3.074,7	0,0	19,2	19,2	121,5	25,6	32,0
	Slovenija	57,1	194,4	21,2	68,2	128,0	1.206,2	0,3	89,6	9,6	49,5	15,2	8,9
2022	Kočevje	102,4	140,8	51,2	64,0	108,8	3.187,6	0,0	12,8	6,4	134,4	64,0	38,4
	Slovenija	62,9	197,5	22,6	66,4	131,5	1.381,3	0,5	95,0	8,0	52,4	16,5	8,3
2023	Kočevje	159,5	146,7	12,8	25,5	134,0	3.260,2	0,0	6,4	12,8	134,0	51,0	31,9
	Slovenija	71,4	101,2	28,5	61,9	126,4	1.578,0	0,6	49,3	8,7	72,3	15,5	6,4
Povprečje	Kočevje	204,9	203,8	29,9	65,4	111,0	3.001,6	22,6	27,4	19,0	110,9	35,9	23,9
	Slovenija	99,2	256,6	20,3	78,9	144,1	2.404,0	47,7	96,0	13,6	70,6	14,6	7,5

* Vrednosti v tabeli predstavljajo stopnje kriminalitete.

Vir: Policija, Generalna policijska uprava (2024); Statistični urad Republike Slovenije (n. d.).

V primerjavi z občino Kočevje je obseg kriminalitete zoper gospodarstvo in pravni promet na nacionalni ravni občutno višji. Medtem ko so bile stopnje kriminalitete za kazniva dejanja zoper gospodarstvo in pravni promet višje na nacionalni ravni v celotnem obravnavanem obdobju, so bile stopnje kriminalitete za kazniva dejanja zoper človekove pravice in svoboščine, človekovo zdravje ter zakonsko zvezo, družino in otroke bolj spremenljive.

4 Razprava in zaključek

Analiza trendov obravnavane kriminalitete je pokazala, da večje družbene spremembe vplivajo na gibanje kriminalitete v Sloveniji. Iz trenda kriminalitete (stopnje kriminalitete) za Slovenijo je razvidno, da so večje družbene spremembe oziroma krize, kot sta bili gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008, in epidemija covid-19, vplivale na gibanje kriminalitete. V obdobju najintenzivnejše ekonomske krize (2008/2009–2011) je bila kriminaliteta v občini Kočevje kot tudi na nacionalni ravni v upadanju. Intenzivnejši upad je bil zaznan v občini Kočevje, kjer je kriminaliteta v obdobju 2008–2011 upadla za približno 40 %. Vpliv družbenih sprememb na kriminaliteto je bil zaznan tudi v letih 2020 in 2021, času ukrepov omejitve gibanja zaradi preprečevanja širjenja epidemije covid-19 (Meško in Urbas, 2021). Jaccoud idr. (2021) so izpostavili, da je število večine kaznivih dejanj v času pandemije covid-19 upadlo zaradi omejitve gibanja posameznikov, kar je vplivalo na dnevne rutine posameznikov (angl. *Routine Activity Theory*) in zmanjšanje priložnosti za storilce kaznivih dejanj (angl. *Opportunity Theory*) (Cohen in Felson, 1979; Eck in Weisburd, 1995). Podoben trend je bil zaznan tako v Sloveniji, z nekaterimi izjemami (npr. obseg intimnopartnerskega nasilja je ostal približno enak) (Hacin in Meško, 2024; Meško in Kokoravec, 2022), kot tudi v občini Kočevje. Poudariti moramo, da je bil intenzivnejši upad kriminalitete v letih 2020 in 2021 na nacionalni ravni del daljšega trenda upadanja kriminalitete.

Primerjava gibanja kriminalitete v občini Kočevje in Sloveniji je pokazala, da trend kriminalitete v občini Kočevje ne sledi trendu kriminalitete na nacionalni ravni. Stopnje kriminalitete v občini Kočevje so bile skoraj v vseh letih opazovanega obdobja (2000–2023) višje kot na nacionalni ravni, kar predstavlja pomembno ugotovitev, saj je večji obseg kriminalitete značilen za urbana središča oziroma bolj urbanizirana območja (Hacin, 2019). Občina Kočevje ima 86 naselij, vendar med bolj urbanizirana območja lahko štejemo zgolj mesto Kočevje, v katerem živi več kot polovica prebivalcev občine (Občina Kočevje, n. d.; Statistični urad Republike

Slovenije, n. d.). Hkrati so ugotovitve pokazale, da značilnosti lokalnega okolja vplivajo na obseg in vrsto specifičnih oblik kriminalitete. Obseg nasilne, spolne in ekološke kriminalitete je v primerjavi z nacionalnim povprečjem bistveno večji v občini Kočevje, česar se zavedajo tudi na lokalni ravni; problematika je izpostavljena v občinskem programu varnosti (Občina Kočevje, Občinski svet, 2014). Specifičnih vzrokov za tovrsten pojav ne moremo podati, saj bi bilo treba izvesti poglobljeno analizo posameznih primerov, ki jih je obravnavala policija. Vodstvo Policijske postaje Kočevje je poudarilo, da ni bistvenih razlik v kriminalnosti (število osumljenih oseb med romsko populacijo in drugim lokalnim prebivalstvom v Kočevju. Hkrati ocenjujejo, da je temno polje kriminalitete v občini Kočevje veliko, saj se žrtve bojijo prijaviti storilce, predvsem če so slednji pripadniki romske skupnosti. Isto velja tudi za žrtve, ki pripadajo romski manjšini. Izpostaviti moramo, da lokalni problemi, ki se med drugim kažejo v značilnostih kriminalitete, zahtevajo celovit pristop reševanja, ki vključuje tako lokalne akterje kot tudi policijo (Meško idr., 2024). Opozoriti moramo, da naša analiza ne obsega celotne varnostne problematike v občini Kočevje in Sloveniji, saj smo analizirali zgolj kazniva dejanja, ne pa tudi prekrške. Slednje bi omogočilo celostno naslovitev varnostnih problemov v občini Kočevje in predstavlja izziv za prihodnje raziskovanje.

Viri in literatura

- Aebi, M. F. in Kuhn, A. (2000). Influences on the prisoner rate: Number of entries into prison, length of sentences and crime rate. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(1), 65–75. doi:10.1023/A:1008753330678
- Aebi, M. F., Caneppele, S., Harrendorf, S., Hashimoto, Y. Z., Jehle, J.-M., Khan, T. S., Kühn, O., Lewis, C., Molnar, L., Smit, P. in Þórisdóttir, R. (2021). *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics – 2021* (6th ed.). Göttinger Studien zu den Kriminalwissenschaften. doi:10.17875/gup2021-1787
- Cavadino, M. in Dignan, J. (2006). *Penal systems: A comparative approach*. Sage.
- Cohen, L. E. in Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activities approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. doi:10.2307/2094589
- Eck, J. E. in Weisburd, D. (1995). Crime places in crime theory. V J. E. Eck in D. Weisburd (ur.), *Crime prevention studies, Vol. 4: Crime and place* (str. 1–33). Criminal Justice Press.
- Eisner, M. (1994). The effects of economic structures and phases of development on crime. V *Eleventh criminological colloquium: Crime and economy* (str. 28–30). Council of Europe.
- Eisner, M. (2003). Long-term historical trends in violent crime. V M. Tonry (ur.), *Crime and justice: A review of research* (str. 83–142). University of Chicago Press.
- Hacin, R. (2019). Primerjava kriminalitete v slovenskih občinah. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), *Uvod v razpravo o varnosti v urbanih in ruralnih okoljih: konferenčni zbornik* (1. izd.) (str. 57–63). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi:10.18690/978-961-286-318-0.5
- Hacin, R. in Meško, G. (2022). Uvod v raziskovanje trendov kriminalitete in kaznovanja v evropskih državah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(1), 49–71.

- Jaccoud, L., Burkhardt, C. in Caneppele, S. (2021). *COVID-19, crime and policing: A first snapshot of academic publishing on crime trends and police activity during COVID-19 pandemic*. https://serval.unil.ch/resource/serval:BIB_D5CD48C13EBC.P001/REF
- Jušić, S. (2023). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2022. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 74(3), 155–182.
- Kazenski zakonik (KZ-1). (2012). *Uradni list*, (50/12).
- Krajewski, K. (2014). Different penal climates in Europe. *Kriminologijos studijos*, 10, 86–111.
- Kury, H., Ferdinand, T. N. in Obergfell-Fuchs, J. (2003). Does severe punishment mean less criminality? *International Criminal Justice Review*, 13(1), 110–148. doi:10.1177/105756770301300106
- Meško, G. in Kokoravec, I. (2022). COVID-19, crime and social control in Slovenia. V D. Siegel, A. Dobryninas in S. Becucci (ur.), *COVID-19, society and crime in Europe* (str. 81–98). Springer.
- Meško, G. in Hacin, R. (2024). Femicide and COVID-19 pandemic: examining the situation in Croatia, Hungary, Montenegro, North Macedonia, and Slovenia. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. doi:10.1177/10439862241245839
- Meško, G. in Urbas, V. (2021). Delo policije na področju preiskovanja kriminalitete v Sloveniji v času covida-19 s poudarkom na prvem valu epidemije covida-19 spomladi 2020. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 72(1), 21–35.
- Meško, G., Eman, K., Modic, M. in Hacin, R. (2024). *Polijsko delo v skupnosti in partnersko zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih* (1. izd.). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Fakulteta za varnostne vede. doi:10.18690/um.fvv.4.2024
- Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. (n. d.). *Letna poročila o delu policije*. <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika>
- Občina Kočevje, Občinski svet. (2014). *Občinski program varnosti občine Kočevje*. <https://www.kocevje.si/DownloadFile?id=186654>
- Občina Kočevje. (n. d.). *Predstavitve občine*. <https://www.kocevje.si/objave/175>
- Pavlovič, Z. (1998). Mednarodni anketi o kriminaliteti oziroma viktimizaciji Slovenija (Ljubljana) 1992–1997. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49(3), 257–265.
- Policija, Generalna policijska uprava. (2024). *Število obravnavanih KD splošne kriminalitete v RS po občinah v obdobju 2000–2023*. Generalna policijska uprava.
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). *Prebivalstvo*. <https://pxweb.stat.si/sistat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>
- Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti. (n. d.). *Romska skupnost*. <https://www.gov.si teme/romska-skupnost/>

PILOTSKA ŠTUDIJA O PREVENTIVNIH UKREPIH ZOPER KRIMINALITETO V KOČEVJU IN BELI KRAJINI – PRIMERJAVA MED ROMSKIM IN DRUGIM LOKALNIM PREBIVALSTVOM

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

V prispevku predstavljamo rezultate pilotske študije o varnosti v lokalnih skupnostih, ki smo jo opravili spomladi 2024. Poudarek je na oceni najbolj primernih preventivnih metod za preprečevanje kriminalitete v Kočevju in Beli krajini. V študijo so bili vključeni Romi in drugi lokalni prebivalci Kočevja, Črnomlja, Metlike in Semiča. Faktorska analiza pokaže tri pomembna področja preventivnih dejavnosti, in sicer na socialno prevencijo, policijsko dejavnost in situacijske preventivne ukrepe. Opravili smo t-teste za vse trditve v faktorjih in ugotovili, da se statistično pomembne razlike pojavljajo med skupinama na vseh spremenljivkah, kar pomeni, da Romi in drugi lokalni prebivalci različno razumejo pomen in pomembnost preventivnih dejavnosti. Ugotavljamo tudi, da je treba uravnotežiti tri dimenzije preprečevanja kriminalitete. Ugotoviti je treba tudi, kateri ukrepi so bili že izvedeni in v kolikšnem obsegu. Rezultati pilotske študije odražajo aktualen diskurz o romski in varnostni problematiki na Dolenjskem.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.6)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
preventivni ukrepi,
Dolenjska,
Romi,
varnost,
raziskava

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.6)

ISBN
978-961-286-912-0

A PILOT STUDY ON CRIME PREVENTION MEASURES IN KOČEVJE AND BELA KRAJINA – A COMPARISON BETWEEN THE ROMA AND THE REST OF THE LOCAL POPULATION

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

Keywords:

prevention measures,
Dolenjska region,
Roma,
safety and security,
research

In this paper, we present the findings of a pilot study conducted in the spring of 2024, focusing on security in local communities in Kočevje and Bela krajina. The study emphasizes identifying the most effective crime prevention methods. Participants included Roma and other local residents from Kočevje, Črnomlje, Metlika, and Semič. Factor analysis revealed three key areas of preventive activities: social prevention, policing, and situational prevention. T-tests were conducted for all statements within these factors, showing statistically significant differences between the groups on all variables. This indicates that Roma and other residents perceive the meaning and importance of preventive activities differently. There is a need to balance these three preventive dimensions and to understand the measures already implemented and their extent. The results of the pilot study reflect the current discourse on Roma, social and security issues in the Dolenjska region.

1 Uvod

Meško in Lobnikar (2005) sta v študiji o delu svetov za varnost v občinah ugotovila, da so člani svetov za varnost ocenjevali potrebo po preventivnih dejavnostih kot prednostne naloge. Uporabila sta vprašalnik, ki je nastal na osnovi pregleda prevladujočih preventivnih ukrepov v zahodnih družbah (Meško, 2002). Preventivni ukrepi, ki naj bi bili v lokalnem okolju najprimernejši za soočanje s kriminaliteto, prestopniškim vedenjem in kršitvami javnega reda in miru so bili razvrščeni od najpomembnejšega do najmanj pomembnega. Navajamo samo prvih deset najbolje ocenjenih ukrepov s področja prevencije: 1) organizirano delo z mladimi, 2) več prostočasnih dejavnosti, 3) profesionalno in odgovorno opravljanje policijskega dela, 4) ukrepi proti nezaposlenosti, 5) usposabljanje za starševstvo, 6) kompetentni učitelji v šolah, 7) reševanje socialne problematike, 8) ustrezno vzdušje v šoli, 9) poklicno usposabljanje in 10) policijsko nadzorovanje problematičnih območij. Analiza celotnega seznama prevladujočih preventivnih ukrepov je pokazala na strukturo štirih faktorjev, in sicer socialno prevencijo, samozaščitno vedenje posameznikov, formalne družbeno nadzorstvene ukrepe (predvsem policijsko dejavnost in kaznovanje storilcev) ter neformalno nadzorstvo in zasebno varnostno dejavnost (Meško in Lobnikar, 2005). Te ugovovitve predstavljajo izhodišča za to študijo. V pričujoči študiji smo anketirali lokalno prebivalstvo v Kočevju in Beli krajini (Rome in druge prebivalce). Predpostavljamo, da bodo analize pokazale podobne faktorje kot pretekle študije (Meško in Lobnikar, 2005), hkrati pa pričakujemo drugačne range prepričanj anketirancev glede prioritet na področju preventivne dejavnosti, ker gre za specifičen vzorec preučevanih oseb in dinamiko odnosov med preučevanima skupinama ljudi.

2 Zbiranje podatkov, vzorec in analize podatkov

Podatki za pilotsko študijo so bili zbrani od marca do maja 2024 v Kočevju in Beli krajini.¹ Vzorčenje je bilo priložnostno, ker gre za pilotsko študijo, sodelovanje v študiji pa je bilo prostovoljno. V vzorec smo vključili zgolj vprašalnike, ki so bili izpolnjeni v celoti. V Kočevju je v študiji sodelovalo 135 oseb (32 Romov in 103 drugi prebivalci), v Beli krajini pa 132 oseb (30 Romov in 102 druga prebivalca).

¹ Za pomoč pri zbiranju podatkov se zahvaljujemo študentom Janu Gladu, Alenu Golobiču, Andražu Svetetu in Nataliji Žarn.

Skupni vzorec znaša 267 polnoletnih oseb. Med Romi je sodelovalo 32 moških in 30 žensk, pri drugih prebivalcih pa 101 moški in 103 ženske. Glede na doseženo izobrazbo pri Romih prevladuje nedokončana osnovna šola (21), pri drugih prebivalcih pa srednja šola (78). V vzorcu drugih prebivalcev ni osebe, ki ne bi zaključila osnovne šole.

Podatke smo analizirali s programom IBM SPSS 26 in opravili faktorsko analizo dela vprašalnika, ki se nanaša na oceno najbolj primernih odzivov na kriminaliteto. Sledila je ocena posameznih faktorjev glede zanesljivosti (Cronbach's α [α]). Za primerjavo med skupinama Romov in drugih prebivalcev smo uporabili t-test, pred tem pa izvedli Levenov test homogenosti varianc. Trditve iz vprašalnika so v tabelah skrajšane. Razumeti jih je treba tako, da naj bi konkretna preventivna dejavnost pomembno prispevala k preprečevanju kriminalitete.

3 Rezultati

V nadaljevanju predstavljamo rezultate statističnih analiz. Najprej predstavljamo rezultate faktorske analize, ki smo jo opravili v dveh korakih. V prvem koraku smo opravili faktorsko analizo za del vprašalnika (29 trditev, ki so jih sodelujoči ocenjevali na lestvici od 1 (neprimerno) do 10 (zelo primerno)), ki se nanaša na prevladujoče oblike preprečevanja kriminalitete v zahodnih družbah že več desetletij (Meško, 2002; Meško in Eman, 2023). Faktorska analiza z uporabo kriterijev oziroma metode glavnih osi in varimax rotacije je izpostavila tri faktorje. Vsak faktor smo nato preizkusili z isto metodo. V tabelah 1, 2 in 3 predstavljamo deskriptivno statistiko za spremenljivke, vključene v faktorsko analizo (srednja vrednost – M , standardni odklon – $S.O.$, mediana – $Med.$ in modus – $Mod.$) in rezultate t-testa, ki smo ga izvedli za primerjavo med skupinama Romov in drugih prebivalcev.

Rezultati primerjalne analize s t-testom kažejo, da na vseh spremenljivkah, vključenih v faktor »Socialna prevencija« ($\alpha = 0,93$; Kaiser-Meyer-Olkin test [KMO] = 0,94; var. = 59,24 %), obstajajo statistično pomembne razlike in da se pojmovanja pomembnosti posameznih dimenzij socialne prevencije razlikujejo med skupinama (tabela 1). Tudi glede pojmovanja pomena formalnega družbenega nadzorstva ($\alpha = 0,91$; $KMO = 0,92$; var. = 63,94 %), predvsem pa policije, pri reševanju problematike se prepričanja med skupinama na vseh postavkah statistično pomembno razlikujejo (tabela 2). Tretji faktor »Situacijska preventivna dejavnost«

($a = 0,89$; $KMO = 0,90$; var. = 51,76 %) predstavlja perspektive situacijske preventivne dejavnosti, od samovarovanja do varnosti za plačilo, kjer ugotavljamo, da kljub statistično pomembnim razlikam oboji niso naklonjeni državljskemu patroljiranju v soseskah, nižje ocene so tudi za zasebno varovanje (tabela 3).

Socialna prevencija je prvi faktor (tabela 1), kjer kljub statistično pomembnim razlikam na vseh trditvah ugotovitve kažejo bolj pozitivno naravnost pri drugih prebivalcih. Pri Romih in drugih prebivalcih se ocene najbolj ujemajo glede poklicnega usposabljanja (Mod.). Zanimiva je ugotovitev, da Romi reševanju socialnih problemov pripisujejo manjši pomen kot drugi prebivalci.

Pri formalnem družbenem nadzorstvu (tabela 2) ugotavljamo, da se statistično pomembne razlike pojavljajo na vseh trditvah s področja formalnega družbenega nadzorstva in kaznovanja storilcev. Modusi so enaki pri kaznovanju storilcev kaznivih dejanj, kar pomeni, da obe skupini v precejšnjem delu verjameta v zastraševalni učinek kazenskih sankcij, zanimivo pa je, da Romi ne pripisujejo preventivnega učinka policijskemu represivnemu delu. Želja po več policistih na terenu je indikativna za precejšen del obeh skupin.

Pri situacijski preventivni dejavnosti (tabela 3) kljub statistično pomembnim razlikam med Romi in drugimi prebivalci obe skupini podoben pomen pripisujeta varnemu šolskemu okolju (varnostniki v šolah) in prometni varnosti (Mod.). Ocene pri pomenu situacijskih preventivnih ukrepov so višje pri drugem prebivalstvu.

Tabela 1: Socialna prevencija

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (<i>p</i>)*
		<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	
Reševanje socialnih problemov	0,82	5,58	2,92	5	5	7,17	2,65	10	8	***
Ukrepi proti brezposelnosti	0,80	5,00	2,97	3	5	7,16	2,27	10	8	***
Poklicno usposabljanje	0,80	5,73	2,93	10	5	7,14	2,34	10	8	***
Prostočasne dejavnosti	0,78	5,29	3,01	3	5	6,68	2,40	7	7	***
Razvoj občutka pripadnosti	0,78	5,11	2,71	5	5	7,00	2,71	10	7	***
Zaposlovanje povratnikov	0,78	5,16	2,93	5	5	6,65	2,74	8	7	***
Usposabljanje za starševstvo	0,75	5,81	2,87	5	5	6,99	2,55	10	7	**
Delo z mladimi	0,75	4,90	3,03	1 ^a	5	6,74	2,60	10	7	***
Gospodarska rast	0,73	5,55	2,76	5	5	6,67	2,35	8	7	**
Učenje socialnih veščin	0,71	5,37	2,74	5	4	6,58	2,54	10	7	**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Večmodalnost – prikazana je najnižja vrednost.

Tabela 2: Formalno družbeno nadzorstvo – policijska dejavnost

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (<i>p</i>)*
		<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	
Policijsko delo v skupnosti	0,89	5,15	2,56	5	5	7,25	2,55	10	8	***
Profesionalno policijsko delo	0,82	5,29	2,93	5	5	7,69	2,48	10	8	***
Nadzorovanje problematičnih območij	0,81	5,28	3,15	5	5	7,81	2,75	10	9	***
Kaznovanje storilcev	0,81	6,07	3,22	10	6	7,98	2,92	10	10	***
Informacije o preprečevanju kriminalitete	0,81	5,10	2,66	5	5	6,63	2,48	10	7	***
Več policistov na terenu	0,71	5,87	3,28	10	5	7,72	2,65	10	9	***
Represivno policijsko delo	0,66	4,77	2,81	3	4	6,67	2,63	10	7	***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Signifikantnost Levenovega testa homogenosti varianc.

Tabela 3: Situacijska preventivna dejavnost

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (p)*
		M	S.O.	Mod.	Med.	M	S.O.	Mod.	Med.	
Situacijska prewencija	0,83	4,95	2,83	5	4	7,26	2,55	10	8	***
Oblikovanje okolja	0,78	5,39	2,65	4	5	6,77	2,23	8	7	***
Zavetišča za ženske	0,75	5,46	3,35	1	5	6,84	2,78	10	7	**
Varnostniki v šolah	0,75	5,33	3,01	10	5	6,38	2,92	10	7	*
Zasebno varovanje	0,71	5,41	2,70	5	5	6,52	2,49	10	7	*
Samozaščitni ukrepi	0,63	5,02	2,65	5	5	7,12	2,33	10	7	***
Državlanske patrolje v soseskah	0,63	4,75	2,82	5	4	5,95	3,01	10	6	*
Prometna ureditev	0,57	5,81	2,71	10	6	6,85	2,52	10	7	**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Signifikantnost Levenovega testa homogenosti varianc.

4 Razprava

Situacijska prevencija, formalno družbeno nadzorstvo in situacijska prevencija so del sodobnega kriminološkega raziskovanja in pomenijo različne perspektive oziroma prepričanja o tem, kaj naj bi preprečevalo, zmanjševalo ali omejevalo določene oblike kriminalitete in prestopniškega vedenja. Socialna prevencija temelji na neformalnem nadzorstvu (ali t. i. podpornih nadzorstvenih dejavnostih) (Pečar, 1976) in poudarja pomen socializacije v primarnih in sekundarnih skupinah (družini, šolah), kjer se zgodijo prve oblike zunanjega discipliniranja in razvoj odgovornosti, sprejem širših vrednot ter morale. Pečar (1976) poudarja tudi pomen pozitivnega, ljudem prijaznega nadzorstva, pa tudi poboljševalnega za tiste, ki so v konfliktu z drugimi. Gre dejansko za procese socializacije, kjer delujejo številni akterji. Neformalno in formalno nadzorstvo sta vedno povezani, kajti če neformalno nadzorstvo ne deluje, stopi v ospredje formalno, vendar obstajajo pred policijo še drugi ukrepi discipliniranja, ki so bolj osebne narave (umik, nekomuniciranje, negativna čustva itd.) Formalno družbeno nadzorstvo, kjer je policija prvi člen v tej verigi, kaže na represivno odzivanje za kriminaliteto in druge škodljive pojave, najsi bo to pred ali po viktimizaciji. Situacijski ukrepi se ne usmerjajo na temeljne vzroke socialnih problemov in kriminalitete, ampak se usmerjajo na odpravi simptomov prestopniškega vedenja in kriminalitete. Uravnoteženje socialne prevencije in prizadevanj za kakovost življenja, formalno družbeno nadzorstvo in situacijske ukrepe je treba uravnotežiti, saj v sedanjem času v zahodnih družbah prevladujeta zadnji dve obliki prevencije. V Sloveniji je še nekaj ostankov socialnih usmeritev, vendar si je treba prizadevati, da te ostanejo med nami še naprej, ker gre pri tem za ciljanje na najbolj ranljive, nemočne ljudi, predvsem otroke in starejše ljudi, ki potrebujejo podporo in pomoč. Ne pozabimo, da je tudi v 2. členu Ustave Republike Slovenije zapisano, da je Slovenija socialna država. Formalno družbeno nadzorstvo je utemeljeno s 34. in 35. členom Ustave Republike Slovenije, ki poudarjata, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, poleg tega pa je zagotovljena nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnih pravic (»Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991). Delovanje policije in drugih nadzornih mehanizmov je regulirano s specifično zakonodajo (Pečar, 1977, 1988). Situacijsko preprečevanje kriminalitete je mogoče pojmovati kot gopodarsko dejavnost ali dejavnost, ki dopolnjuje formalno družbeno nadzorstvo, predvsem javno varnost. Dejansko gre za dve dejavnosti, na eni strani za varnostne storitve, ki se dodatno plačajo zasebnovarnostnim podjetjem. Na drugi strani pa za delovanje

nevladnih organizacij, ki pomagajo ljudem, ki si dodatnih storitev ne morejo privoščiti. Problem slednjih je v tem, da geografsko niso enakomerno porazdeljene (Meško, 2002; Meško in Lobnikar, 2005). Ključno glede vseh teh dejavnosti je razumevanje konteksta, institucionalne kapacitete, politične volje, medijskih prezentacij in usklajenosti med lokalnimi in državnimi akterji, ki imajo dejanski vpliv na možnost spreminjanja razmer. Ne smemo pa pozabiti tudi upoštevanja posebnosti ciljnih skupin, politične senzibiliranosti in dejavne vloge različnih akterjev v teh procesih. Niso vse vrste preventivnih (in represivnih) dejavnosti primerne za vse vrste odklonskega vedenja in kršitev zakonodaje, zato je treba biti pri odločanju previden in moder. Pa še en, največkrat najpomembnejši problem se pojavi. Običajno gre za kratkoročne ukrepe, ki se izvedejo potem, ko neki problem postane akuten in dobi tudi medijsko pozornost. V kratkem času dejavnosti zatonejo in se vrnejo v prejšnje tire, kajti vsaka preventivna dejavnost terja velik napor, učinek pa je večinoma možno pričakovati v daljšem času in ne takoj. Treba je računati tudi na neželene učinke preventivnih dejavnosti, ki jih je treba ozavestiti in skrbno nadzorovati (Grabosky, 1996).

Viri in literatura

- Grabosky, P. N. (1996). Unintended consequences of crime prevention. V R. Homel (ur.), *The politics and practice of situational crime prevention* (Vol. 5) (str. 25–56). Lynne Rienner Publishers.
https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/crimeprevention/volume_05/02_Grabosky.pdf
- Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. in Eman, K. (2023). Viktimizacijska študija na slovenskih kmetijah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 74(3), 203–217.
- Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal*, 28(2), 353–373.
doi:10.1108/13639510510597951
- Pečar, J. (1976). Neformalno (družbeno) nadzorstvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 27(3), 189–199.
- Pečar, J. (1977). Družbeno (formalno) nadzorstvo in raziskovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 28(1), 17–29.
- Pečar, J. (1988). *Formalno nadzorstvo: kriminološki in kriminalnopolitični pogledi*. Delavska enotnost. Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (33/91-I).

PREDSODKI DO NEKATERIH MANJŠINSKIH SKUPIN TER STALIŠČA DO KAZNOVANJA

ALEŠ BUČAR RUČMAN, VANJA ERČULJ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
ales.bucar@um.si, vanja.erculj@um.si

Manjšinske skupine so pogosto tarče negativnih predsodkov in stereotipov, ki predstavljajo temelj delitev na »nas« in »njih«. Ustvari se generalizirana negativna podoba Drugega, v katero padejo vsi pripadniki teh skupin. V prispevku obravnavamo dve skupini, za kateri so v Sloveniji, in tudi širše v Evropi, značilni negativni stereotipi in predsodki, tj. Rome in begunce oziroma prosilce za azil. Različne javnomnenjske raziskave kažejo na visoko netolerantnost in socialno distanco do teh dveh skupin. S tem so povezana tudi stališča, vedenje in odnos državljanov do obeh manjšinskih skupin. Cilj raziskave je bil preučiti predsodke do obeh manjšinskih skupin v Sloveniji in stališča študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru do kaznovanja teh skupin. Ugotovitve kažejo na razlike v stališčih študentov do kaznovanja in ponovljivosti kaznivega dejanja, ko je storilec pripadnik manjšinske ali večinske skupine. Delitve se kažejo tudi v stališčih splošne javnosti.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.7](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.7)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
kaznovanje,
predsodki,
manjšinske skupine,
eksperiment,
socialna izključenost

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.7](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.7)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
punishment,
prejudices,
minority groups,
experiment,
social exclusion

PREJUDICES AGAINST CERTAIN MINORITY GROUPS AND ATTITUDES TOWARDS PUNISHMENT

ALEŠ BUČAR RUČMAN, VANJA ERČULJ

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
ales.bucar@um.si, vanja.erculj@um.si

Minority groups are often targets of negative prejudices and stereotypes, forming the basis of “us” vs. “them” divisions. This creates a generalized negative image of the Other, affecting all group members. This paper discusses two groups commonly stereotyped in Slovenia and Europe: the Roma and refugees/asylum seekers. Public opinion surveys show high intolerance and social distance towards these groups, influencing citizens’ attitudes and behaviours. The research aimed to examine prejudices against these minority groups in Slovenia and the attitudes of students at the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, towards their punishment. The findings indicate differences in students’ attitudes towards punishment and reoffending based on whether the perpetrator belongs to a minority or majority group. These divisions are also evident in the general public’s attitudes.

1 Uvod

Sociološke ugotovitve kažejo, da lokalno okolje (tip skupnosti) in njemu pripadajoče družbene vezi in solidarnost močno vplivajo na način delovanja ljudi, vzpostavljanje in razumevanje medosebnih odnosov, sodelovanje, pripravljenost sprejemanja drugih v svojo (bolj ali manj) ozko socialno mrežo in tudi razumevanje varnosti oz. občutka varnosti. Temelje tega vpogleda so postavili nekateri ključni avtorji s področja sociologije (npr. Tönnies, Durkheim, Weber, Parsons) (Bučar Ručman, 2024). Durkheim (1893/1984) pravi, da je prevladujoči tip solidarnosti v družbi odvisen od družbenih vezi in specifičnih značilnosti družbe. Razlikuje med homogenimi, preprostejšimi družbami, kjer t. i. mehanska solidarnost izhaja iz podobnosti med pripadniki družbe. Gre za homogene družbe, z majhno etnično, narodnostno, versko, kulturno, jezikovno, izobrazbeno, poklicno raznolikostjo med ljudmi. Ob velikih spremembah v družbi, industrializaciji, modernizaciji, družbeni heterogenosti in pluralnosti, notranjih in mednarodnih migracijah, političnih spremembah ter postopnega vzpostavljanja vse bolj kompleksnih družb pride v ospredje nova oblika solidarnosti, tj. organska solidarnost. V današnjih družbah lahko vidimo sočasen obstoj mehanske in organske solidarnosti. Prva prevladuje na podeželju, medtem ko je druga značilna za urbana središča.

Druga pomembna značilnost današnjih družb in odnosov je deklarativna inkluzija, demokratičnost, odprtost, vendar že takoj, ko le malce odkrijemo pozlato, postane očitno, da so naše družbe močno izključevalne. Izključevanje je tako formalno kot neformalno. Med prvo lahko štejemo sistem državljanstva, za katerega Wallerstein (1999) pravi, da vključuje, vendar hkrati izključuje. Vključuje vse, ki ga imajo, izključuje tiste, ki ga nimajo (in niso v drugih formalno privilegiranih skupinah, npr. državljani drugih držav Evropske unije). Neformalno izključevanje vključuje delitev na »nas« in »njih«, ki so posledica oblikovanja in delovanja predsodkov, rasizma, oblikovanje izključujočih družbenih identitet in diskurza drugosti (Cohen, 2006). Drugost pretvarja drugačnost v inferiornost, zanika vidnost in podobnost »njih« z »nami« ter zavrača sprejemanje »njihove« edinstvenosti (Krumer-Nevo in Orly, 2010). Jaworski in Coupland (2005) navajata, da lahko »drugi« izhajajo tako iz notranjih skupin kot tudi zunanjih. V prvem primeru so to posamezniki, ki s svojim vedenjem odstopajo od sprejetih norm, v drugem primeru pa posamezniki, ki posegajo na naše področje in domnevno tekmujejo z »nami« za vire. Identiteta, ki jo pripišemo »njim«, ni neposredno povezana s formalnim statusom, temveč z

družbeno konstrukcijo skupine (nacionalne, etnične, »rasne«), ki ji posameznik pripada. Tako vsi ljudje z enakim pravnoformalnim statusom ne sodijo v isto družbeno določeno kategorijo »njih«, ki jim jo pripišejo dominantni »mi«. Zato so nekateri priseljenci zaželeni, sočasno pa so drugi tujci (ali celo sodržavljeni) z istim pravnim statusom umeščeni v kategorijo nezaželenih »njih« oziroma »drugih«. Dve jasni skupini, izpostavljeni takšnemu diskurzu drugosti, sta Romi in begunci (oz. prosilci za azil). Pri tem ne smemo spregledati, da so Romi v Sloveniji v veliki večini slovenski državljani, ki pa jih izključuje ravno diskurz drugosti, utemeljen na predsodkih in stereotipih. Na drugi strani so begunci (prosilci za azil) dvojno izključeni – formalno niso državljani in neformalno prepoznani kot drugi. O posebnem odnosu do Romov in beguncev oz. prosilcev za azil priča tudi to, da sta ravno ti dve skupini tisti, zoper kateri lokalni prebivalci protestirajo, izražajo nasprotovanje in celo organizirajo vigilantske dejavnosti (od vaških straž do t. i. vard).

Posledica diskurza drugosti je družbeno izključevanje, ki se vidi v tem, da se oblikuje norma, da se z ljudmi drugega etničnega porekla ne sklepajo prijateljstva oz. da se prijatelji izbirajo znotraj lastne etnične skupine (Kalmijn, 1998; McPherson idr., 2001). Raziskava o odnosu do priseljencev in potomcev priseljencev v Velenju je sicer pokazala, da to pri nas (oz. v tem mestu) ne velja, da pa je zaradi pritiska v družini prisotno iskanje intimnih partnerjev in oblikovanje družine znotraj etnične skupine (Bučar Ručman, 2015).

V prispevku nas je zanimalo, ali se stališča študentov do kaznovanja spreminjajo glede na etnično pripadnost storilca in kako vidijo verjetnost ponovitve izvajanja podobnih dejanj. Nato nas je zanimalo tudi, kako tesno v svojo skupnost je splošna javnost pripravljena sprejeti Roma in begunca.

2 Metode

V prispevku predstavljamo ugotovitve dveh ločenih raziskav. Prva raziskava je pilotna, in sicer je bil v letih 2023 in 2024 med študenti (pretežno 3. letnika dodiplomskega študija) Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru izveden eksperiment o stališčih do kaznovanja in povratništva, glede na pripadnost manjšinski skupini. Druga raziskava je raziskava o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2022, kjer sva sodelovala kot soavtorja. Anketiranje prebivalcev tipa papir in

svinčnik je potekalo v spomladanskih mesecih na območju osmih policijskih uprav (v nadaljevanju PU), znotraj katerih je bilo izbranih 24 občin – pri vsaki PU ena velika, ena srednja in ena majhna občina. Vzorčenje je kvotno, da demografska struktura vzorca odraža demografsko strukturo populacije (Statistični urad Republike Slovenije (SURS), n. d.).

2.1 Opis vzorca

V vzorec študentov je bilo v letu 2023 vključenih 70 študentov, od teh 30 v kontrolno in 40 v testno skupino, v letu 2024 pa 75 študentov, od teh 37 v kontrolno in 38 v testno skupino. Študenti kontrolne in testne skupine obeh koledarskih let skupaj so primerljivi po spolu ($p = 0,449$), starosti ($p = 0,874$), tipu naselja ($p = 0,332$), načinu ($p = 0,267$) in smeri študija ($p = 0,073$). Demografska struktura študentov kontrolne in testne skupine je podobna v posameznem koledarskem letu, le v letu 2024 je bilo v testni skupini več študentov smeri Varnost in policijsko delo v kontrolni pa več univerzitetnih študentov ($p = 0,001$). Demografska struktura kontrolne in testne skupine je primerljiva tudi ločeno v urbanem, suburbanem in ruralnem okolju.

V vzorec raziskave o varnosti v lokalnih skupnostih je bilo leta 2022 vključenih 1.145 prebivalcev. Struktura po spolu je uravnotežena, 35 % sodelujočih je bilo starih med 18 let in 30 let, 22,6 % med 31 let in 45 let, 28,2 % med 46 let in 60 let ter 14,1 % 61 let in več. Več kot polovica anketiranih (57,2 %) ima srednješolsko izobrazbo ali manj.

2.2 Opis spremenljivk

Študenti (1. raziskava) so bili naprošeni, da na petstopenjski lestvici strinjanja (1 – sploh se ne strinjam do 5 – popolnoma se strinjam) ocenijo svoje strinjanje s trditvami o kaznovanju storilca kaznivega dejanja tatvine. Anketiranci so presojali, v kolikšni meri se strinjajo, da si storilec zasluži strogo denarno kazen, zaporno kazen, kazen preko izvajanja javnih del, da je osebo treba kaznovati ter da jo je treba izgnati iz države. Opis kaznivih dejanj v testni in kontrolni skupini je bil identičen, le da je bil v testni skupini storilec romskega porekla, v kontrolni pa slovenski državljan (torej je bil storilec pripadnik večine). V naslednjem sklopu vprašalnika so bili anketiranci vprašani, kako verjetno je (1 – zelo neverjetno do 5 – zelo verjetno), da

storilec ponovi kaznivo dejanje, stori druga podobna kazniva dejanja in že ima policijsko kartoteko.

Vprašalnik o varnosti v lokalnih skupnostih v okviru projektne skupine Varnost v lokalnih skupnosti je vseboval številne perspektive. Za namen tega prispevka je bil uporabljen del vprašalnika, ki je vseboval Borgadusovo (1947) lestvico socialnega distanciranja. Anketiranec je izbral najtesnejši odnos, ki bi ga imel z beguncem ali Romom: osebi bi prepovedal vstop v državo, oseba naj bo zgolj obiskovalec države, osebo bi imel za znanca, sodelavca, soseda, tesnega prijatelja, pridruženega (priženjenega/primoženega) družinskega člana.

2.3 Statistične metode

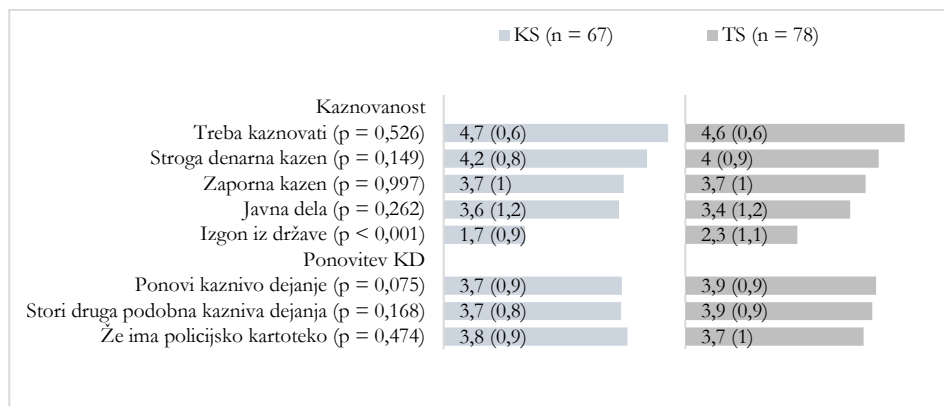
Opisne spremenljivke so opisane s frekvencami in odstotnimi deleži, številske s povprečji in standardnimi odkloni. Asociacijo med dvema opisnima spremenljivkama smo testirali s pomočjo hi-kvadrat testa ali testa razmerja verjetij (če je bilo več kot 80 % pričakovanih frekvenc nižjih od 5). Razliko v številskih spremenljivkah med dvema skupinama smo testirali s t-testom za neodvisne vzorce. Vsa statistična testiranja so bila opravljena pri 5-% stopnji značilnosti. Statistične analize so bile izvedene v programu IBM SPSS 29.

3 Rezultati

3.1 Stališča študentov do kaznovanja in ponovljivosti kaznivih dejanj

Slika 1 prikazuje primerjavo v povprečnem strinjanju in standardnih odklonih s trditvami kontrolne in testne skupine o stališčih do kaznovanja. Kontrolna in testna skupina (vsi študenti, ne glede na koledarsko leto) sta podali podobno povprečno stopnjo strinjanja za vse trditve, razen za izgon iz države ($p < 0,001$). Čeprav je strinjanje s tem načinom kaznovanja najnižje v obeh skupinah, pa je nekoliko višje v testni skupini. Najbolj se člani kontrolne in testne skupine strinjajo, da bi bilo osebo treba kaznovati ter da bi bila najustreznejša stroga denarna kazen. Študenti kontrolne in testne skupine imajo podobna stališča do ponovljivosti kaznivih dejanj storilca (slika 1). V povprečju pripisujejo najvišjo verjetnost ponovitve kaznivih dejanj in da oseba stori druga, podobna kazniva dejanja. V najmanjši meri se jim zdi

verjetno, da storilec že ima policijsko kartoteko, a je tudi tu povprečna ocena nad srednjo oceno lestvice, torej 3.

Slika 1: Stališča do kaznovanja in ponovljivosti kaznivih dejanj kontrolne (KS) in testne (TS) skupine (prikazana povprečja in standardni odkloni ter rezultat t-testa za neodvisna vzorca).

Primerjava stališč do kaznovanja in ponovljivosti kaznivih dejanj med kontrolno in testno skupino po koledarskih letih je prikazana v tabeli 1. V letu 2024 so študenti kontrolne skupine v večji meri naklonjeni strogi denarni kazni storilca kaznivega dejanja kot študenti testne skupine ($p = 0,036$). V obeh koledarskih letih so študenti kontrolne skupine manj naklonjeni izgonu storilca iz države kot študenti iz testne skupine (2023: $p = 0,043$; 2024: $p = 0,001$). V drugih oblikah kazni v nobenem koledarskem letu ni razlik med kontrolno in testno skupino. Glede verjetnosti ponovitve kaznivih dejanj so študenti testne skupine v letu 2023 v povprečju pripisovali višjo verjetnost ponovljivosti kaznivega dejanja ($p = 0,006$) in da bi storilec storil podobna kazniva dejanja ($p = 0,029$). V letu 2024 med študenti kontrolne in tesne skupine ni statistično značilnih razlik v pripisovanju verjetnosti ponovljivosti ($p = 0,697$) in nagnjenosti k podobnim kaznivim dejanjem, ($p = 0,580$), je pa razlika v oceni verjetnosti, da ima storilec že policijsko kartoteko ($p = 0,012$). Slednje meni več študentov kontrolne skupine.

Ne glede na okolje, iz katerega prihajajo študenti, se vrstni red naklonjenosti posameznim kaznim ne spremeni. Pri študentih iz urbanega okolja se razlike med testno in kontrolno skupino pokažejo v kaznovanju storilca z izvajanjem javnih del ($p = 0,048$) – kazni so manj naklonjeni študenti testne skupine in v izgonu iz države ($p = 0,046$) – kazni so bolj naklonjeni študenti testne skupine. V stališčih do drugih

oblik kaznovanja in oceni verjetnosti ponovljivosti kaznivih dejanj med kontrolno in testno skupino ni razlik. Zelo podobno razmišljajo študenti iz suburbanega okolja, le da se pri njih ne pokaže razlika glede kaznovanja storilca z izvajanjem javnih del ($p = 0,700$). Edina razlika med skupinama je v stališčih do kaznovanja z izgonom iz države ($p = 0,002$). Pri študentih iz ruralnih okolij ni razlik v stališčih do kaznovanja med kontrolno in testno skupino, so pa razlike pri oceni verjetnosti ponovljivosti kaznivih dejanj. Ocena verjetnosti ponovitve kaznivih dejanj ali da bo oseba storila sorodno kaznivo dejanje je višja v testni skupini ($p = 0,008$ za prvo in $p = 0,046$ za drugo). Verjetnost obstoja policijske kartoteke ocenijo študenti obeh skupin podobno ($p = 0,388$).

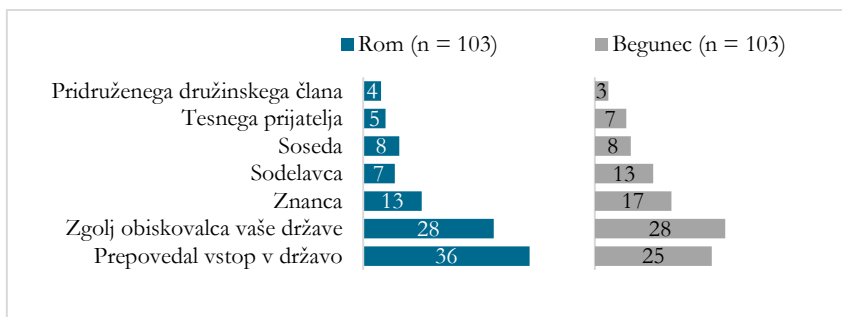
Tabela 1: Primerjava stališč do kaznovanja med kontrolno in testno skupino v proučevanih koledarskih letih

	2023			2024		
	Kontrolna skupina	Testna skupina	<i>p</i>	Kontrolna skupina	Testna skupina	<i>p</i>
Kaznovanje						
Treba kaznovati	4,6 (0,7)	4,6 (0,7)	0,934	4,7 (0,5)	4,6 (0,5)	0,270
Stroga denarna kazen	4,1 (0,9)	4,1 (0,9)	0,970	4,3 (0,8)	3,9 (0,8)	0,036
Zaporna kazen	3,6 (1,1)	3,6 (1)	0,818	3,9 (0,9)	3,8 (0,9)	0,915
Izvajanje javnih del	3,5 (1,3)	3,5 (1,2)	0,978	3,8 (1)	3,3 (1,1)	0,105
Izgon iz države	1,7 (0,9)	2,2 (1,2)	0,043	1,7 (0,9)	2,4 (1,1)	0,001
Ponovljivost kaznivih dejanj						
Ponovi kaznivo dejanje	3,5 (0,9)	4,1 (0,9)	0,006	3,8 (0,8)	3,8 (0,9)	0,697
Stori druga podobna kazniva dejanja	3,6 (0,9)	4,1 (0,9)	0,029	3,8 (0,7)	3,7 (0,8)	0,580
Že ima policijsko kartoteko	3,5 (1,1)	3,8 (1)	0,244	4,1 (0,7)	3,6 (0,9)	0,012

3.2 Odnos prebivalcev do manjšin

S slike 2 je razvidno, da so anketiranci pripravljeni sprejeti Roma in begunca najtesneje kot znanca, najpogostejši odgovor pa je kot obiskovalca države. Približno tretjina je pripravljena pripadnika obeh manjšinskih skupin spustiti v bližji krog, torej vsaj kot sodelavca. Slaba petina anketiranih bi imela pripadnika obeh skupin za tesnega prijatelja ali pridruženega družinskega člana. V stališčih do obeh skupin

obstaja statistično značilna razlika med prebivalci policijskih uprav ($p < 0,001$ za obe skupini). Delež anketirancev, ki bi beguncem prepovedali vstop v državo, je največji na območju PU Novo mesto (25,2 %) in najnižji na območju PU Nova Gorica (5,4 %) in PU Murska Sobota (9,3 %). Delež anketirancev, ki bi Romom prepovedali vstop v državo, je največji na območju PU Novo mesto (36 %) in najnižji na območju PU Murska Sobota (2,5 %) in PU Nova Gorica (6,3 %). Največji delež anketiranih prebivalcev, ki bi sprejeli Roma za pridruženega družinskega člana, je iz PU Nova Gorica (18,8 %) in PU Kranj (13,3 %), najnižji pa na območju PU Murska Sobota (3,4 %) in PU Novo mesto (3,9 %). Enako velja za begunce – za pridruženega družinskega člana bi jih sprejelo 19,6 % anketiranih prebivalcev PU Nova Gorica in 14,3 % iz PU Kranj. Najnižji odstotek je na območju PU Murska Sobota (2,5 %) in PU Novo mesto (2,9 %).

Slika 2: Odstotni delež anketirancev, glede na izbiro najtesnejšega odnosa z Romom in beguncem.

4 Diskusija

Rezultati naše raziskave kažejo, da so stališča študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru do kaznovanja etničnih Slovencev in Romov podobna (povprečne stopnje strinjanja so podobne), izjema je izgon iz države. Strinjanje s tem načinom kaznovanja je bilo tako za domnevne storilce, ki so etnični Slovenci, kot Romi najnižje, a vendar odstopanje prav v tej točki ni presenečenje. Kot smo prikazali v uvodu, diskurz drugosti pretvori Rome v »druge« in ni presenetljivo, da se jih kot takšne pogosteje vidi kot tiste, ki se jih ob storitvi kaznivega dejanja lahko izžene iz države (ob tem ne gre spregledat paradoksa, da ta sankcija zoper

slovenskega državljana, tudi če je etnično pripadnik druge skupnosti, kot je večinska, seveda ni možna).

Iz podatkov o merjeni socialni distanci do Romov in beguncev lahko podobno zaključimo, da so rezultati pričakovani in skladni z ugotovitvami študij v tujini in tudi v Sloveniji, se pa ob tem kaže tudi slovenska posebnost. Obe skupini bi anketirani v največjem deležu videli zgolj kot obiskovalce države (30 % pri Romih in 33 % pri beguncih), pri čemer ponovno opozarjamo, da Romi seveda ne morejo biti zgolj obiskovalci, saj so prebivalci in državljani Slovenije. Podatki tudi kažejo, da sta obe skupini redko razumljeni kot sodelavci, sosedji, tesni prijatelji ali pridruženi družinski člani (med 8–9 % anketiranih bi jih sprejelo v te skupine). Podatki raziskave o varnosti v lokalnih skupnostih iz leta 2022 kažejo še na eno posebnost – razlike v odnosih med Romi in večinskim prebivalstvom na območju PU Novo mesto in PU Murska Sobota. Delež anketiranih, ki so se odločili za najbolj skrajno obliko socialne distance (prepoved vstopa v državo), je največji na območju PU Novo mesto (36 %) in najnižji na območju PU Murska Sobota (2,5 %). Ta podatek nakazuje, da sama prisotnost Romov ni tisto, kar vodi v socialno distanco. Romi so namreč prisotni v večjem številu na območjih obeh PU, v katerih se odgovori na to vprašanje pojavljajo najpogosteje na obeh ekstremih. Ključnega pomena so očitno odnosi med skupinami, kako in kaj vpliva nanje, pa bi bilo treba podrobneje raziskati. Ne gre pa spregledat, da je na območju PU Novo mesto tudi največji delež tistih, ki bi beguncem prepovedali vstop v državo (25,2 %), najnižji pa ponovno na območju PU Murska Sobota. To si lahko razlagamo z večjim številom beguncev, ki prehajajo območje te PU, kot tudi drugačnimi pričakovanji in različno ravnijo strpnosti. Podatki raziskave tudi potrjujejo ugotovitev študije iz Velenja. Za »druge« velja, da tudi, če jih sprejmemo v ožji krog socialne mreže, zadnja omejitev ostaja družina. Med vsemi okolji je namreč delež tistih, ki bi Roma in begunca sprejeli kot pridruženega družinskega člana, najnižji na območju PU Murska Sobota (3,4 % pri Romih in 2,5 % pri beguncih) in PU Novo mesto (3,9 % pri Romih in 2,9 % pri beguncih).

Viri in literatura

Bogardus, E. S. (1947). Measurement of personal-group relations. *Sociometry*, 10(4), 306–311.
doi:10.2307/2785570

Bučar Ručman, A. (2015). Analiza migracij in odnosov v multikulturni skupnosti: Primer mestne občine Velenje. *Dve domovini: Razprave o izseljenstvu*, (41), 113–125.

- Bučar Ručman, A. (2024). Lokalna skupnost, družbene vezi, solidarnost in razumevanje varnosti. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih - multidisciplinarne perspektive* (str. 83–107). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi:10.18690/um.fvv.6.2024.4
- Cohen, R. (2006). *Migration and its enemies: Global capital, migrant labour and the nation-state*. Ashgate.
- Durkheim, E. (1893/1984). *The division of labor in society*. Free Press.
- Jaworski, A. in Coupland, J. (2005). Othering in gossip: “You go out you have a laugh and you can pull yeah okay but like...”. *Language in Society*, 34(5), 667–694. doi:10.1017/S0047404505050256
- Kalmijn, M. (1998). Inter-marriage and homogamy: Causes, patterns, trends. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 395–421. doi:10.1146/annurev.soc.24.1.395
- Krumer-Nevo, M. in Benjamin, O. (2010). Critical poverty knowledge: Contesting othering and social distancing. *Current Sociology*, 58(5), 693–714. doi:10.1177/0011392110372
- McPherson, M., Smith-Lovin, L. in Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415–444. doi:10.1146/annurev.soc.27.1.415
- Statistični urad Republike Slovenije (SURS). (n. d.). *Prebivalstvo*. <https://pxweb.stat.si/sistat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>
- Wallerstein, I. (1999). *Utopistike ali izbira zgodovinskih možnosti 21. stoletja*. Založba *Cf.

KAKO ŠIROKO JE RAZUMEVANJE VARNOSTI V LOKALNIH SKUPNOSTIH – STALIŠČA ŽUPANOV NEKATERIH OBČIN V POSAVJU

ANDREJ SOTLAR, BERNARDA TOMINC

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
andrej.sotlar@um.si, bernarda.tominc@um.si

Občine imajo določene zakonske pristojnosti na področju zagotavljanja varnosti. Ker se po velikosti, kadrovskih in materialnih kapacitetah ter glede varnostne problematike razlikujejo, ni nepomembno, kako župani razumejo in obravnavajo varnost, varnostne pojave in probleme, ko gre za občine, ki jih vodijo. Vemo namreč, da tisto, kar je uradna ocena stanja varnosti in njenega zagotavljanja na državni ravni, nujno (ali sploh) ne velja za občine ali regije. Med varnostno zanimive regije zagotovo sodi tudi (statistična) regija Posavje. Ta je zaradi svojega geografskega položaja, bližine meje in s tem povezane problematike, energetske in prometne kritične infrastrukture, lokalno specifične varnostne problematike ipd. varnostno heterogena, a izredno zanimiva za proučevanje, hkrati pa v odnosu do preostale Slovenije vse pogosteje nastopa kot zaokrožena politična in gospodarska entiteta, katere mnenje bi moralo imeti čedalje večjo težo. Zato prispevek predstavlja poglede intervjuvanih županov nekaterih posavskih občin na varnost in z njo povezano problematiko.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.8](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.8)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
Posavje,
občine,
župani,
razumevanje varnosti,
varnostna problematika

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.8](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.8)

ISBN
978-961-286-912-0

HOW BROAD IS THE UNDERSTANDING OF SECURITY IN LOCAL COMMUNITIES – THE VIEWS OF THE MAYORS OF SOME MUNICIPALITIES IN POSAVJE REGION

ANDREJ SOTLAR, BERNARDA TOMINC

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
andrej.sotlar@um.si, bernarda.tominc@um.si

Keywords:

Posavje region,
municipalities,
mayors,
understanding of security,
security issues

Municipalities have certain legal responsibilities in the field of ensuring security. Since they vary in terms of size, personnel and material capacities, as well as security issues, it is not unimportant how mayors understand and deal with security, security phenomena and problems. We know that what is an official assessment of the state of security and its provision at the national level does not necessarily apply to municipalities or regions. The (statistical) Posavje region certainly belongs among the security-interested regions. Due to its geographical location, proximity to the border and related issues, critical infrastructure, locally specific security issues, etc., it is heterogeneous in terms of security, but extremely interesting to study. At the same time, it increasingly appears as a well-rounded political and economic entity. Therefore, the paper presents the views of the interviewed mayors of some Posavje municipalities on security and related issues.

1 Uvod

Zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti je treba razumeti v najširšem pomenu, ki temelji na »človekocentričnemu« pojmovanju in zaznavanju varnosti ter presega delovanje zgolj ene ali dveh služb. Z drugimi besedami, ni ključno, kaj država meni, da je (varnostni) problem, ampak tisto, kar kot takšnega ocenijo v lokalni skupnosti (Sotlar, 2016; Tominc in Sotlar, 2024). (Tudi) zato imajo občine določene zakonske pristojnosti na področju zagotavljanja varnosti, ki izhajajo iz »Zakona o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2)« (2007), »Zakona o občinskem redarstvu (ZORed)« (2006), »Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN-UPB1)« (2006), »Zakona o gasilstvu (ZGas-UPB1)« (2005) in celo »Zakona o obrambi (ZObr-UPB1)« (2004). Ker se občine po velikosti, kadrovskih in materialnih kapacitetah ter glede varnostne problematike razlikujejo, ni nepomembno, kako župani razumejo in obravnavajo varnost, varnostne pojave in probleme, ko gre za občine, ki jih vodijo. Tisto, kar je uradna ocena stanja varnosti in njenega zagotavljanja na državni ravni, namreč vedno ne velja tudi za občine ali regije. Slednje se – čeprav v Sloveniji še nimamo pokrajin kot političnoupornih entitet in govorimo zgolj o statističnih regijah – vse pogosteje pojavljajo in nastopajo kot zakrožene in relativno usklajene entitete, tudi ko gre za varnostno problematiko. Zato po svoje preseneča, da ni na voljo več »regijskih varnostnih študij«, ki bi za referenčni subjekt varnosti vzele regijo, kot so na primer to naredili nekateri avtorji v primeru Pomurja (Eman in Bulovec, 2021; Eman idr., 2019, 2024).

V prispevku predstavljamo varnostno problematiko statistične regije Posavja skozi oči županov petih od njenih šestih občin. Posavje je zaradi svojega geografskega položaja, bližine meje, energetske in prometne kritične infrastrukture ter lokalno specifične varnostne problematike varnostno heterogena, hkrati pa njene občine v odnosu do pristojnih državnih organov in političnih odločevalcev vse pogosteje nastopajo z izdelanimi in usklajenimi stališči, kar je bilo mogoče ugotoviti tudi iz intervjujev z njimi. Zanimalo nas je, kako (široko) župani kot vodje svojih lokalnih skupnosti razumejo varnost in z njo povezano problematiko. Zato smo z župani občin Sevnica, Bistrica ob Sotli, Kostanjevica na Krki, Krško in Brežice med 19. 6. 2024 in 9. 9. 2024 opravili polstrukturirane intervjuje. Zastavili smo jim dve skupini vprašanj. Prva skupina vprašanj se je nanašala na razumevanje varnosti v občini glede na tri stebre sistema nacionalne varnosti, na značilnosti varnostne problematike v občini, na (ne)celovitost občinskih programov varnosti, na način

pridobivanja podatkov za učinkovito sprejemanje odločitev na ravni občine in odzivnost občanov tako v smislu iniciatorjev informacij in predlogov kot uporabnikov rešitev. Druga skupina vprašanj pa se je nanašala na značilnosti in specifičnosti na področju varnosti v Posavju, sodelovanje in usklajevanje županov na področju varnosti, pričakovanja glede možnih pristojnosti in odgovornosti, ki bi jo na področju varnosti lahko imele prihodnje pokrajine ter s tem povezane (pozitivne) posledice za župane in občinsko upravo. Z vsemi župani smo se srečali osebno, intervjuje smo z njihovo privolitvijo posneli in naredili transkripte. Intervjuji se trajali med 35 in 90 minut.

2 Kratka predstavitev regije Posavje

Posavska statistična regija obsega 968 km². Sestavlja jo šest občin: Radeče, Sevnica, Mestna občina Krško, Kostanjevica na Krki, Brežice in Bistrica ob Sotli, v njih pa prebiva približno 75.000 prebivalcev.¹ Po površini je druga najmanjša, po številu prebivalcev pa četrta najmanjša regija v Sloveniji. Z 78 prebivalci na km² sodi med manj poseljene regije. Za regijo je žal značilna prezgodnja umrljivost prebivalcev, ki je bila najvišja med vsemi 12 regijami, najnižja pa je tudi povprečna starost umrlih (77,8 leta). Stopnja delovne dejavnosti je bila v posavski regiji v letu 2022 nekoliko višja od povprečja v celotni Sloveniji (69,5 %). Več kot tretjina (35,2 %) delovno dejavnih prebivalcev je delalo v drugi regiji. Največ, kar 40,9 % jih je na delo odhajalo v osrednjeslovensko regijo. Zato ne čudi, da glede na delež delovnih migrantov regija zaseda tretje mesto. Povprečna mesečna neto plača je znašala 1.250 EUR in bila za 69 EUR nižja od slovenskega povprečja. Bruto domači proizvod na prebivalca je znašal 21.132 EUR in je bil za 21,8 % nižji od povprečja na ravni države. Klub vsemu so prebivalci v povprečju splošno zadovoljstvo z življenjem v regiji na lestvici od 0

¹ Večji delež regije sodi na območje delovanja Policijske uprave Novo mesto, dve občini – Radeče in Bistrica ob Sotli – pa pod Policijsko upravo Celje (Policijska, n. d. a, n. d. b). Podobno je s pristojnostjo upravnih enot (UE) v posavski regiji: poleg UE Sevnica, UE Brežice in UE Krško (ki pokriva tudi območje Občine Kostanjevica na Krki), sta prisotni tudi UE Laško (pristojna za Občino Radeče) in UE Šmarje pri Jelšah (pristojna za Občino Bistrica ob Sotli) (Uredba o teritorialnem obsegu upravnih enot v Republiki Sloveniji, 1994). V istih krajih, kjer so sedeži omenjenih UE, so tudi splošne policijske postaje (PP), ki pokrivajo omenjene občine (v Radečah in Kostanjevici ni policijskih postaj, temveč sta tam policijski pisarni, ki ju upravljata PP Laško oziroma PP Krško). Na Obrežju (Jesenice na Dolenjskem) je sedež Policijske postaje za izravnalne ukrepe Novo mesto, v Brežicah pa Policijske postaje vodnikov službenih psov Novo mesto. Poleg tega na območju Posavja delujejo tudi Policijska postaja za izravnalne ukrepe Celje ter prometni policijski postaji obeh omenjenih policijskih postaj (Policijska, n. d. b; n. d. c). Na področju zaščite in reševanja območja posavskih občin sodijo pod pristojnost dveh izpostav Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), in sicer občini Radeče in Bistrica ob Sotli sodita pod Izpostavo URSZR Celje, Sevnica, Krško, Kostanjevica na Krki in Brežice pa pod Izpostavo URSZR Brežice (Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje [URSZR], n. d. a, n. d. b).

do 10 ocenili s 7,6. To je enako kot znaša slovensko povprečje, kar se do neke mere kaže tudi v stopnji resne materialne prikrajšanosti, ki je bila druga najnižja (0,9 % oseb) in stopnji tveganja revščine, ki je bila enaka državnemu povprečju (12,1 % oseb) (Statistični urad Republike Slovenije, n. d.).

Vendar pa je regija Posavje v slovenski javnosti prisotna precej bolj, kot bi sklepali po njenih statističnih podatkih. Gre namreč za regijo, za katero so značilni predvsem trije dejavniki: energetska infrastruktura,² prometna infrastruktura³ in državna meja.⁴ Vsak od njih predstavlja določeno kakovost, a hkrati tudi izziv, ki po pomenu presega meje občin in regije kot celote (Tominc in Sotlar, 2022).

3 Varnost v Posavju skozi oči županov

Župane oziroma predstavnike občin smo že večkrat vključili v naše raziskave. Zadnjo študijo so naredili Meško idr. (2024), ko so poročali o številnih dobrih praksah na področju zagotavljanja varnosti, ki so bile najpogosteje rezultat pogostih stikov, sodelovanja in dobrega komuniciranja med župani in občinsko upravo ter drugimi deležniki v lokalni skupnosti, kjer je seveda prednjačila policija, vendar so pomembno vlogo odigrale tudi druge institucije, ki so ali pa tudi ne vključene tudi v delovanje varnostnih sosvetov in podobnih teles, ki jih najdemo v lokalnih skupnostih. V naših intervjujih so se te ugotovitve samo še potrdile.

Kar se tiče razumevanja varnosti, lahko ugotovimo, da intervjuvani župani varnost razumejo širše kot zgolj vprašanje večje ali manjše prisotnosti kriminalitete ali nevarnosti. Široko pojmovanje varnosti v praksi pomeni, da je županom prvenstvena skrb za kakovost življenja prebivalcev v njihovi občini, ki jo želijo zagotavljati z različnimi mehanizmi (tudi varnostnimi), pri čemer se je treba zavedati omejitev

² V Posavju je pet hidroelektrarn (Vrhovo, Boštanj, Arto-Blanca, Krško, Brežice), Nuklearna elektrarna Krško (NEK) in Termoelektrarna Brestanica (predvsem za pokrivanja izpadov elektroenergetskega sistema). Izgradnja še zadnje hidroelektrarne na spodnji Savi, Mokrice, je trenutno na mrtvi točki. V Posavju se proizvede (brez upoštevanja sončnih elektrarn) okrog 45 % električne energije v Sloveniji, kar zadošča za pokrivanje več kot 20 % njenih potreb, poleg tega pa NEK pokriva tudi okrog 16 % potreb po električni energiji na Hrvaškem (Hidroelektrarne na Spodnji Savi, n. d.; La. Da., 2022; Nuklearna elektrarna Krško, n. d.).

³ Skozi Posavje teče deseti evropski prometni koridor, ki se v praksi kaže v glavni železniški in avtocestni povezavi med Srednjo Evropo in Zahodnim Balkanom (Vrčko idr., 2017). V Cerkljah ob Krki (Občina Brežice) je edino vojaško letališče v Sloveniji (Slovenska vojska, n. d.).

⁴ Kar štiri občine so obmejne. V Posavju sta bila pred vstopom Hrvaške v schengenski režim največja mednarodna mejna prehoda iz Slovenije v smeri Zahodnega Balkana – Dobova (železnica) in Obrežje (avtocesta). Na tem območju se je odvijalo tudi največ problematike v t. i. migrantski krizi leta 2015. Poleti 2024 je bil na Obrežju vzpostavljen Center za registracijo in obravnavo tujcev, ki so nedovoljeno prestopili državno mejo (Al. Ma., 2024).

občin, ko gre za njihove pristojnosti. Župani so poudarili, da je stanje varnosti v njihovi občini stabilno, da pa določeni dogodki med prebivalstvo vnašajo nemir (npr. romska problematika, ilegalni prehodi meje ipd.), z njimi pa je dostikrat povezana tudi premoženjska kriminaliteta. Določeno dinamiko prinaša tudi povečano priseljevanje delavcev in njihovih družin z Zahodnega Balkana ter njihovo počasno integriranje v večinsko družbo (npr. albanska populacija). Posavje je bilo tradicionalno poznano po poplavah, ki so ponekod še vedno relativno pogoste (npr. v Kostanjevici na Krki), medtem ko se je stanje v porečju Save izboljšalo. Kot nas je namreč opozorilo več županov, posavske hidroelektrarne niso pomembne samo v energetskem smislu, ampak tudi zaradi zagotavljanja poplavne varnosti, ki se je z izgradnjo elektrarn vidno izboljšala. Nobena razprava o varnosti oz. ogroženosti tudi ne more mimo Nuklearne elektrarne Krško, saj njeno vplivno območje bistveno presega meje Mestne občine Krško, še posebej, ker se načrtuje izgradnja NEK 2.⁵ Tudi prisotnost vojaškega letališča Cerklje ob Krki (ob dejstvu, da je Slovenija članica NATA) predstavlja za župane določeno potencialno tveganje, še zlasti v kontekstu vojne v Ukrajini.

Občine se zelo angažirajo na področju zaščite in reševanja, kjer poleg civilne zaščite skrbijo za organizacijo in financiranje gasilske službe.⁶ Ob tem je bilo zanimivo stališče enega izmed županov, da gre pri civilni zaščiti in gasilcih dostikrat za (nepotrebno) podvajanje sil in sredstev, ki jih predvsem majhne občine nimajo. Občinska redarska služba je večinoma organizirana v okviru medobčinskega inšpektorata kot skupnega prekrškovnega organa občinskih uprav občin, vendar tu ne gre za večje število redarjev. V povezavi z redarstvom je tudi občinski program varnosti, ki ga določa »ZORed« (2006). Župani se zavedajo, da je neka struktura programa predpisana, da jo tudi v njihovih občinah poskušajo zadostiti, se pa ne obremenjujejo preveč z (ne)celovitostjo teh programov (o čemer smo jih spraševali), ampak se posvečajo predvsem rešitvam v praksi.

⁵ NEK je bil izpostavljen tako v smislu nevarnosti zaradi možne tehnično-tehnološke napake kot v smislu njenega namernega ogrožanja kot objekta kritične infrastrukture.

⁶ Skladno z velikostjo občin so tudi na področju gasilstva velike razlike. Tako na primer v Bistrici ob Sotli deluje eno prostovoljno gasilsko društvo (PGD) (Gasilska zveza Šmarje pri Jelšah, n. d.), v Kostanjevici na Krki dve (Občina Kostanjevici na Krki, n. d.), v Sevnici jih imajo petnajst (Gasilska zveza Sevnica, n. d.), v Brežicah enaintrideset (Gasilska zveza Brežice, n. d.), v Krškem pa imajo poleg triindvajsetih PGD in dveh prostovoljnih industrijskih gasilskih društev, tudi poklicno gasilsko enoto (Gasilska zveza Krško, n. d.; Poklicna gasilska enota Krško, n. d.).

Ko gre za reševanje zadev v praksi, nas je zanimala ocena županov o načinih pridobivanja podatkov za učinkovito sprejemanje odločitev. Tu se je pokazala določena diskrepanca med tistim, kaj ljudje (in država) pričakujejo od županov in občin, in tistim, kar so njihove dejanske pristojnosti, da o njihovih zmožnostih sploh ne govorimo. Čeprav so župani pohvalili sodelovanje z državnimi organi, predvsem pa z načelniki policijskih postaj, so izpostavili tudi problem, da do mnogih informacij in podatkov, ki imajo lahko (ne)posreden vpliv na stanje varnosti v občini, ne pridejo sistemsko, ampak bolj *ad hoc*, zaradi dobrih odnosov s predstavnikih državnih organov oziroma drugih institucij (policija, centri za socialno delo, šole, zdravstveni domovi ipd.). Pri tem se zavedajo omejitve glede prenosa informacij, ki izhajajo iz pristojnosti občin, vendar po drugi strani poudarjajo, da jim to onemogoča, da bi tudi kot občina lahko včasih pravočasno komu pomagali. Ko gre za bolj strateško obravnavo problematike, si župani pomagajo tudi s posvetovalnimi telesi, npr. varnostnimi sosveti (ki sicer niso organizirani v vseh občinah), sveti za preventivo v vzgojo v cestnem prometu, določeno širino razumevanja varnosti pa kažeta tudi praksi v Občini Sevnica, kjer deluje Socialno-varnostni svet, in v Mestni občini Krško (kjer posebnega sosveta za varnost nimajo), kjer deluje Svet za sobivanje.⁷ Župani so v zvezi s posvetovalnimi telesi poudarili, da je ključno, da so v njih ljudje, ki so sposobni operativno delovati in reševati probleme na terenu. Kar zadeva iniciativ občanov, bi težko dejali, da je teh veliko. Po navadi se nanašajo na prometno varnost, določeno iniciativnost (tudi izražanje strahu) pa občani izkazujejo tudi v primeru odmevnejših incidentov (npr. v zvezi z Romi, ilegalnimi migranti ipd.).

Ko gre za vprašanja, ki se nanašajo na celotno regijo Posavje, so župani postregli z dokaj usklajenimi odgovori. Tako so podobno ocenili značilnosti in specifičnosti na področju varnosti v Posavju. Župani se srečujejo formalno (na sejah Sveta regije Posavje) in neformalno, si izmenjujejo informacije ter usklajujejo stališča. Pri tem je opaziti, da izkazujejo razumevanje in solidarnost do županov in njihovih občin, ki/ko se srečujejo s specifičnimi varnostnimi problemi. Glede na to, da je bilo v času opravljanja intervjujev nekaj odmevnih dogodkov, v katerih so sodelovali pripadniki romske skupnosti, so se župani še nekoliko bolj odzvali na tovrstno problematiko, ne glede na to, ali je v njihovi občini posebej pereča ali ne.⁸ Pri tem so podprli

⁷ Gre za posebno delovno telo občinskega sveta za spremljanje položaja romske skupnosti.

⁸ V nekaterih posavskih občinah ni romskih naselij, zato se s problematiko, ki je z njimi povezana, ne srečujejo, vendar župani zelo dobro poznajo razmere in probleme v drugih občinah, vsi skupaj pa v intervjujih tudi ne morejo mimo kriminalitete, katere akterji so pripadniki romske skupnosti, saj občinske meje tu ne igrajo nobene vloge.

predloge županov enajstih slovenskih občin (tudi dveh posavskih) za spremembo zakonodaje na različnih področjih, ki naj bi pozitivno vplivala na romsko problematiko, ki pa jim Vlada RS ni bila naklonjena, saj je napovedala svoje rešitve, ki jih – tako župani – zaenkrat nikjer ne prepoznajo. Podobno podporo so izrazili tudi v zvezi z migrantsko problematiko oz. problematiko nezakonitega prestopanja meje.

Zadnji sklop naših vprašanj je bil bolj hipotetične narave, a logičen, saj se slovenska država že desetletja pripravlja na uvedbo pokrajin. Župani so dokaj podobno ocenili možnosti pokrajin, ko gre za njihove morebitne pristojnosti in »uporabnost« na področju zagotavljanja varnosti. Pri tem so se še kako izkazali zavedanje, da (tudi v Posavju) obstajajo zelo velike razlike v velikosti in s tem povezane potrebe in še posebej kapacitete posameznih občin. Zato bi po mnenju županov država morala pokrajinam najprej določiti »vsebino« – torej kaj (in zakaj) naj bi počele – potem pa na tej osnovi del nalog, pristojnosti in kadrov z državne ravni (ministrstev) prenesti na pokrajine. Šele potem bi lahko določene naloge in pristojnosti z občinske ravni prenesli na pokrajine. To bi za vse občine lahko prineslo racionalizacijo stroškov, predvsem za manjše pa tudi ključne strokovno-organizacijske rešitve, saj sta količina in kakovost kadrov na širšem varnostnem področju v takšnih občinah kritično majhna.

4 Razprava

Zagotovo ne gre spregledati širine, s katero župani posavske regije gledajo na varnostna vprašanja. Verjetno k temu pomembno prispeva dejstvo, da dva župana (Sevnica, Brežice) opravljata funkcijo že peti mandat, župan Bistrice ob Sotli četrti mandat, župan Kostanjevica na Krki prvega, vendar je bil pred tem dva mandata podžupan, vodil pa je tudi civilno zaščito, župan Krškega, ki sicer opravlja funkcijo prvič, pa je pred tem tri desetletja profesionalno deloval na področju varnosti. Ti podatki so pomembnejši, kot se morda zdijo na prvi pogled. Dolgoletne izkušnje namreč povečujejo verodostojnost stališč, mnenj in pogledov o varnostni problematiki, četudi župani, razen enega, ne po izobrazbi ne po delovnem področju ne prihajajo s tega področja. Verjetno prav dolgoletne izkušnje županov prispevajo k temu, da občine k reševanju problemov pristopajo izrazito konkretno, praktično, v cilj usmerjeno, v sodelovanju z lokalnimi deležniki, ki lahko pripomorejo k

rešitvam, vse manj pa deklarativno ali zgolj izhajajoč iz občinskega programa varnosti. Zato županov njegova (ne)celovitost tudi pretirano ne moti.

Glede na izrečeno v intervjujih, Posavje izkazuje določene »skupne varnostne značilnosti« in le te ga determinirajo bolj kot to, v kateri administrativni/upravni/ organizacijski enoti je trenutno posamezna občina, pa naj gre za upravne enote, policijske postaje in uprave ali izpostave URSZR. Ne glede na to, da slovensko prebivalstvo ne izkazuje veliko skrbi zaradi tujcev, ilegalnih migrantov in pripadnikov drugih etničnih skupin (Tominc in Sotlar, 2023), odločevalci ne smejo podcenjevati mnenj županov, ki v zadnjem času v svojih občinah detektirajo spremembe tako v (s tem povezani) varnostni problematiki kot v zaznavanju varnostnih pojavov/problemov med prebivalci.

Viri in literatura

- Al. Ma. (7. 8. 2024). *Registracijski center na Obrežju je začel delovati*. MMC RTV Slovenija. <https://www.rtvlo.si/slovenija/registracijski-center-na-obrezju-je-zacel-delovati/717369>
- Eman, K. in Bulovec, T. (2021). A case study of rural crime and policing in Pomurje region in Slovenia. *Journal of Rural Studies*, 85(1), 43–51. doi:10.1016/j.jrurstud.2021.05.012
- Eman, K., Ivančič, D. in Bagari, D. (2019). Policijska uprava Murska Sobota – primer dobre prakse policijskega dela v dobro skupnosti. *Varstvoslovje*, 21(3), 229–243.
- Eman, K., Ivančič, D. in Bagari, D. (2024). Intertwined rural and urban policing in the local communities of the Pomurje region in Slovenia. *Policing: An International Journal*, 47(3), 482–494. doi:10.1108/PIJPSM-11-2023-0157
- Gasilska zveza Brežice. (n. d.). *Društva*. <https://www.gasilskazveza-brevice.si/drustva.html>
- Gasilska zveza Krško. (n. d.). *Društva v zvezji*. <https://gz-krsko.si/predstavitev-pgd/>
- Gasilska zveza Sevnica. (n. d.). *Društva*. <https://gz-sevnica.si/Drustva>
- Gasilska zveza Šmarje pri Jelšah. (n. d.). *GPO in PGD*. <https://www.gz-smarje.com/clani/>
- Hidroelektrarne na Spodnji Savi. (n. d.). *O družbi*. <https://www.he-ss.si/o-druzbi.html>
- La. Da. (12. 9. 2022). *Slovenija vse bolj odvisna od uvoza elektrike*. MMC RTV Slovenija. <https://www.rtvlo.si/gospodarstvo/slovenija-vse-bolj-odvisna-od-uvoza-elektrike/640125>
- Meško, G., Eman, K., Modic, M. in Hacin, R. (2024). *Policijsko delo v skupnosti in partnersko zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi:10.18690/um.fvv.4.2024
- Nuklearna elektrarna Krško. (n. d.). *O NEK*. <https://www.nek.si/o-nek>
- Občina Kostanjevici na Krki. (n. d.). *Društva in združenja*. <https://www.kostanjevica.si/objave/49>
- Poklicna gasilska enota Krško. (n. d.). *PGE Krško*. <https://www.pge-krsko.si/predstavitev/>
- Policija. (n. d. a). *Območje PU Novo mesto*. <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/organiziranost/policijske-uprave/pu-novo-mesto/obmocje-pu-nm>
- Policija. (n. d. b). *Policijske enote na območju Policijske uprave Celje*. <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/organiziranost/policijske-uprave/pu-celje/policijske-enote-pu-ce>
- Policija. (n. d. c). *Policijske enote na območju Policijske uprave Novo mesto*. <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/organiziranost/policijske-uprave/pu-novo-mesto/policijske-enote-pu-nm>
- Slovenska vojska. (n. d.). *Vojasnica Jerneja Molana*. <https://www.slovenskavojska.si/o-vojski/infrastruktura/vojasnice/dolenjska/vojasnica-jerneja-molana/>

- Sotlar, A. (2016). *Zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih – med lokalno izražanimi potrebami in pričakovanji ter državno določenimi strategijami*. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik)* (str. 37–45). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi: 10.18690/978-961-286-001-1
- Statistični urad Republike Slovenije. (n. d.). *Posavska regija*. <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/6>
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2022). Trajnostni razvoj podeželja kot strateškega vira za zagotavljanje stabilnosti in varnosti družbe. V G. Meško in I. Kokoravec (ur.), *8. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Cilji trajnostnega razvoja in varnost v lokalnih skupnostih* (str. 147–162). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi:10.18690/um.fvv.5.2022
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2023). Zaznavanje varnostnih pojavov v slovenskih občinah: Je slovensko javno mnenje še vedno stabilno. V G. Meško in I. Kokoravec (ur.), *9. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih – dobre prakse, aktualne teme in raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih v zadnjem desetletju* (str. 79–89). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. doi:10.18690/um.fvv.8.2023.7
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2024). Varnostno okolje v Sloveniji: Povezanost in soodvisnost nacionalne in človekove varnosti. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (str. 39–55). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. Doi:10.18690/um.fvv.6.2024.2
- Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR). (n. d. a). *Izpostava URSZR Celje*. <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-zascito-in-resevanje/o-upravi/urad-za-regijsko-delovanje/izpostava-urszr-celje/>
- Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR). (n. d. b). *Izpostava URSZR Brežice*. <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-zascito-in-resevanje/o-upravi/urad-za-regijsko-delovanje/izpostava-urszr-brezice/>
- Uredba o teritorialnem obsegu upravnih enot v Republiki Sloveniji. (1994, 1996, 2003). *Uradni list RS*, (75/94, 8/96, 39/03).
- Vrčko, M., Pelko, N. in Jurman, D. (ur.). (2017). *Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030*. Ministrstvo za infrastrukturo Republike Slovenije. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MzI/Dokumenti/Strategija-razvoja-prometa-v-Republiki-Sloveniji-do-leta-2030.pdf>
- Zakon o gasilstvu (ZGas-UPB1). (2005, 2019, 2020, 2022). *Uradni list RS*, (113/05, 23/19, 189/20, 39/22, 117/22).
- Zakon o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2). (2007, 2008, 2009, 2010, 2012, 2014, 2015, 2018, 2020, 2024). *Uradni list RS*, (94/07, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12, 11/14, 14/15, 11/18, 30/18, 61/20, 80/20, 62/24).
- Zakon o občinskem redarstvu (ZORed). (2006, 2017). *Uradni list RS*, (139/06, 9/17).
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004, 2015, 2020). *Uradni list RS*, (103/04, 95/15, 139/20).
- Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN-UPB1). (2006, 2010, 2018, 2022). *Uradni list RS*, (51/06, 97/10, 21/18, 117/22).

KIBERNETSKA VARNOST IN DIGITALNA VKLJUČENOST SKOZI PRIZMO ZAGOTAVLJANJA DOSTOPA DO INFORMACIJ IN ZAŠČITE TEMELJNIH SVOBOŠČIN

IGOR BERNIK

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
igor.bernik@um.si

V digitalni družbi kibernetška varnost in digitalna vključenost igrata ključno vlogo pri doseganju trajnostnega razvoja in vzpostavljanju vključujočih družb. 16. cilj trajnostnega razvoja Združenih narodov poziva k zagotavljanju javnega dostopa do informacij ter zaščiti temeljnih svoboščin v skladu z nacionalno zakonodajo in mednarodnimi sporazumi. Prispevek obravnava pomen kibernetške varnosti pri zaščiti digitalne infrastrukture, ki je ključna za varno in svobodno dostopanje do informacij. Izpostavlja tudi vlogo digitalne vključenosti pri zmanjševanju digitalnega razkoraka in zagotavljanju enakih možnosti za vse. Predstavljeni so primeri dobrih praks iz držav, ki so uspešno implementirale politike za izboljšanje kibernetške varnosti in digitalne vključenosti, s poudarkom na njihovem prispevku k doseganju 16. cilja Združenih narodov. Prispevek prispeva k razumevanju, kako lahko lokalne in nacionalne pobude sodelujejo za krepitev vključujočih in varnih digitalnih okolij, kot temelja za trajnostni razvoj.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.9](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.9)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
kibernetška varnost,
digitalna vključenost,
trajnostni razvoj,
dostop do informacij,
temeljne svoboščine

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.9](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.9)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
cybersecurity,
digital inclusion,
sustainable development,
information access,
fundamental freedoms

CYBERSECURITY AND DIGITAL INCLUSION THROUGH THE PRISM OF ENSURING ACCESS TO INFORMATION AND PROTECTION OF FUNDAMENTAL FREEDOMS

IGOR BERNIK

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
igor.bernik@um.si

Cyber security and digital inclusion play a crucial role in achieving sustainable development and building inclusive societies in a digital society. The 16th Sustainable Development Goal of the United Nations calls for providing public access to information and protecting fundamental freedoms following national legislation and international agreements. The paper discusses the importance of cyber security in protecting digital infrastructure, which is the key to secure and free access to information. It also highlights the role of digital inclusion in reducing the digital divide and ensuring equal opportunities for all. Examples of good practices from different countries that have successfully implemented policies to improve cyber security and digital inclusion are presented, emphasising their contribution to the achievement of United Nations Goal 16. The paper contributes to understanding how local and national initiatives can work together to strengthen inclusive and safe digital environments as a foundation for sustainable development.

1 Uvod

Digitalizacija je ključen element sodobnih družb, saj omogoča hiter dostop do informacij in s široko dostopno komunikacijo ustvarja številne nove priložnosti za gospodarski, politični in družbeni razvoj (United Nations, 2015). Kibernetska varnost in digitalna vključenost sta dve pomembni komponenti, ki omogočata varno uporabo digitalnih tehnologij in enakopraven dostop do informacij (Bernik, 2024). Širši vplivi digitalne vključenosti se kažejo v preprečevanju digitalne diskriminacije in omogočanju vključujočih digitalnih okolij. Digitalna vključenost zagotavlja, da imajo vsi prebivalci, ne glede na njihove družbene, ekonomske ali geografske pogoje, enakopraven dostop do digitalnih storitev in informacij. S tem se zmanjšuje digitalni razkorak, ki bi lahko prispeval k družbeni neenakosti in krepil sodelovanje v družbeno-političnih procesih. Preprečevanje digitalne diskriminacije je ključno za zagotavljanje enakih možnosti za vse ter krepitev socialne kohezije in trajnostnega razvoja.

2 Kibernetska varnost kot ključni element trajnostnega razvoja

Kibernetska varnost je proces varovanja informacij in digitalne infrastrukture pred kibernetскими napadi, kar je bistvenega pomena za ohranjanje zaupanja v digitalno infrastrukturo (von Solms in van Niekerk, 2013). Digitalna infrastruktura, kot so spletne platforme in storitve, omogoča dostop do informacij, ki je ključen za doseganje 16. cilja trajnostnega razvoja Združenih narodov (v nadaljevanju ZN), saj omogoča svobodno izražanje in sodelovanje pri sprejemanju odločitev (Filho idr., 2024). Dostop do informacij je temeljna svobščina, ki omogoča uresničevanje drugih človekovih pravic in krepil demokratično participacijo. Digitalna vključenost pomeni zagotavljanje dostopa do digitalnih tehnologij in informacij za vse prebivalce, ne glede na spol, starost, socialno-ekonomski status ali geografsko lokacijo (Selwyn, 2004). Pomanjkanje digitalne vključenosti lahko povzroči digitalni razkorak, ki vpliva na družbeno neenakost in omejuje možnosti za izobraževanje, zaposlitev ter politično participacijo (Helsper, 2012). Kibernetska varnost je tesno povezana tudi z enakostjo, saj lahko trajnostni nadzor in ustrezna zaščita zmanjšata tveganja digitalne diskriminacije in neenakosti. Nekaterim državam, kot je Estonija, je uspelo vzpostaviti visoko raven kibernetiske varnosti in omogočiti svojim prebivalcem varen dostop do digitalnih storitev, kar krepil digitalno vključenost in povečuje zaupanje v digitalno upravljanje (E-Estonia, n. d.). Krepitev kibernetiske

varnosti je pomemben dejavnik pri zagotavljanju varnega digitalnega okolja, kar prispeva k trajnostnemu razvoju. Kibernetska varnost je tesno povezana tudi z enakostjo, saj lahko trajnostni razvoj in ustrezna zaščita zmanjšata tveganja digitalne diskriminacije in neenakosti. Predstavljeni primeri povezujejo kibernetsko varnost, enakost, trajnostni razvoj in digitalno transformacijo:

1. Japonska – Družba 5.0: Koncept Družbe 5.0, ki ga je razvila Japonska, združuje napredne tehnologije, kot so umetna inteligenca in internet stvari (IoT), za izboljšanje kakovosti življenja. Japonska je vlagala v kibernetsko varnost in digitalno vključenost, da bi omogočila enakopraven dostop do digitalnih storitev za vse prebivalce. Ta pristop zagotavlja trajnostni razvoj in krepitev socialne enakosti (Yaraş in Kanath-Öztürk, 2022).
2. Estonija – digitalna država: Estonija je ena vodilnih držav na področju digitalne transformacije in kibernetske varnosti. Njena rešitev e-Estonia vključuje široko dostopnost digitalnih storitev za vse državljane, kar spodbuja enakopravnost in digitalno vključenost. Poleg tega zagotavlja visoko raven kibernetske varnosti, kar povečuje zaupanje državljanov v digitalne storitve ter omogoča trajnostni razvoj (E-Estonia, n. d.).
3. Finska – digitalna pismenost kot osnovna pravica: Finska je digitalno pismenost prepoznala kot osnovno pravico. Njihova politika zagotavlja vsem prebivalcem dostop do izobraževanja o digitalnih veščinah, kar prispeva k zmanjševanju digitalnega razkoraka in krepi socialno vključenost. Finska je prav tako poskrbela za varnost digitalnih storitev, kar zagotavlja enakopraven dostop do digitalne infrastrukture za vse (Ministry of Transport and Communications, n. d.).
4. Kanada – vključujoča kibernetska varnost: Kanada je sprejela celovit pristop h kibernetski varnosti, ki vključuje podporo marginaliziranim skupinam. Kanadski načrt za kibernetsko varnost vključuje ukrepe za povečanje dostopnosti digitalnih storitev za vse prebivalce, ne glede na njihov socialno-ekonomski položaj ali geografsko lokacijo. Ta pristop omogoča, da so vse skupine v družbi enakopravno zastopane in zaščitene pred kibernetskimi grožnjami, kar prispeva k trajnostnemu razvoju in digitalni transformaciji (Public Safety Canada, 2018).
5. Slovenija – Digitalna koalicija: Slovenija se je z vzpostavitvijo Digitalne koalicije zavezala k izboljšanju digitalne pismenosti in kibernetske varnosti in vključuje različne deležnike, kot so civilna družba (nevladne organizacije, lokalne skupnosti, sindikati, socialna združenja), državni in javni sektor (ministrstva, javna uprava, vlada, agencije), raziskovalno-razvojni sektor (univerze, centri,

instituti) ter gospodarstvo (zbornice, zagonska podjetja, digitalni ponudniki, industrije). Vloga teh deležnikov je sooblikovanje in usmerjanje digitalizacije, usklajevanje strategij in konceptov ter iskanje sinergij med različnimi akterji, kar omogoča učinkovito digitalno transformacijo in krepi vključenost v digitalni družbi (Digitalna Slovenija, n. d.). S tem omogoča enakopraven dostop do digitalnih storitev in prispeva k zmanjševanju digitalnega razkoraka. Slovenija dejavno spodbuja digitalno vključenost in zagotavlja podporo pri uporabi digitalnih storitev, kar prispeva k trajnostnemu razvoju.

Predstavljeni primeri kažejo, kako kibernetska varnost in digitalna vključenost omogočata trajnostni razvoj in digitalno transformacijo. Estonija je s svojo digitalno državo pokazala, kako lahko kibernetska varnost krepi zaupanje državljanov v digitalne storitve, kar omogoča enakopraven dostop do informacij in storitev. Finska je z obravnavo digitalne pismenosti kot osnovne pravice zmanjšala digitalni razkorak in omogočila trajnostni razvoj ter socialno vključenost. Slovenija je z Digitalno koalicijo pokazala, kako lahko nacionalne pobude zagotovijo enakopraven dostop do digitalnih storitev in izboljšajo digitalno pismenost, kar prispeva k trajnostnemu razvoju. Japonska, s konceptom Družbe 5.0, povezuje napredne tehnologije, kibernetsko varnost in digitalno vključenost, kar omogoča trajnostni razvoj in krepitev socialne enakosti. Kanada pa je s svojim vključujočim pristopom h kibernetski varnosti zagotovila dostopnost digitalnih storitev za vse, ne glede na njihov socialno-ekonomski položaj, kar spodbuja digitalno transformacijo in trajnostni razvoj.

Dostop do informacij je torej ključen za zagotavljanje temeljnih svoboščin in zmanjševanje neenakosti v družbi. Digitalna vključenost in enakost prispevata tudi k večji vključenosti marginaliziranih skupin, s čimer se krepi družbena kohezija in omogoča trajnostni razvoj, obenem pa zmanjšuje razkorak med različnimi (etničnimi, starostnimi, ekonomskimi) skupinami.

3 Digitalni prehod za prehod v Družbo 5.0

Družba 5.0 skozi koncept, ki ga je razvila Japonska in predstavlja vizijo prihodnosti, v kateri tehnologija in digitalizacija prispevata k boljši kakovosti življenja in reševanju družbenih izzivov (Yaraş in Kanatlı-Öztürk, 2022), omogoča digitalni prehod in je ključnega pomena za integracijo naprednih tehnologij, kot so umetna inteligenca,

IoT in podatkovna analitika, za reševanje problemov na različnih področjih, kot so npr. zdravstvo, izobraževanje in javna uprava.

Pri tem sta digitalna vključenost in kibernetika varnost ključna elementa tudi za uspešen prehod v Družbo 5.0. Dostop do informacij kot temeljna svoboščina omogoča enakopraven dostop do digitalnih tehnologij in storitev, to pa prispeva k večji družbeni enakosti in vključevanju vseh prebivalcev v digitalno gospodarstvo. Primer Japonske kaže, da se da z vlaganjem v digitalno infrastrukturo in zagotavljanjem visoke ravni kibernetike varnosti postati vodilen pri implementaciji koncepta Družbe 5.0 (Cabinet Office, n. d.). S tem pristopom pa se približujemo dosegu 16. cilja razvoja ZN. Ker že imamo uspešne implementacije in znanje, le to lahko prenesemo tudi na druge države. Primeri dobrih praks na področju kibernetike varnosti in digitalne vključenosti iz različnih držav kažejo, kako lahko lokalne in nacionalne politike prispevajo k trajnostnemu razvoju. Večkrat omenjeni Estoniji kot vodilni državi na področju digitalizacije je uspelo vzpostaviti varen in dostopen digitalni ekosistem, ki omogoča prebivalcem varno uporabo digitalnih storitev. Podoben primer je tudi Južna Koreja, ki je investirala v digitalno infrastrukturo in izobraževanje, da bi zagotovila visoko raven digitalne pismenosti in vključenosti (Norqvist, 2023).

Opisani pristopi prispevajo k doseganju 16. cilja ZN, saj omogočajo javni dostop do informacij ter zaščito temeljnih svoboščin. Digitalna vključenost omogoča večje sodelovanje prebivalcev v družbeno-političnih procesih, kar krepi demokracijo in spodbuja trajnostni razvoj. Primeri, kot sta Japonska in Estonija, kažejo, da je možno ustvariti vključujoča in varna digitalna okolja, ki prispevajo k Družbi 5.0 in trajnostnemu razvoju.

4 Razprava in zaključek

Kibernetika varnost in digitalna vključenost sta medsebojno povezani komponenti, ki prispevata k trajnostnemu razvoju. Medtem ko kibernetika varnost zagotavlja varno okolje za uporabo digitalnih storitev, digitalna vključenost omogoča enakopraven dostop do teh storitev za vse. Skupaj ustvarjata pogoje za družbeno enakost, demokratično participacijo in trajnostni razvoj. Zato poudarjamo pomen sodelovanja med lokalnimi in nacionalnimi akterji pri vzpostavljanju vključujočih in varnih digitalnih okolij. Sodelovanje med državnimi institucijami, zasebnim

sektorjem in civilno družbo je ključno za uspešno implementacijo politik, ki spodbujajo kibernetsko varnost in digitalno vključenost. Prehod v Družbo 5.0 zahteva usklajeno delovanje vseh akterjev, da se zagotovi dostop do informacij kot temeljne svoboščine ter varno in vključujoče digitalno okolje.

Doseganje digitalnih pravic in kibernetske varnosti za Slovenijo pomeni, da imajo prebivalci pravico do varnega in enakopravnega dostopa do interneta ter digitalnih storitev. Tako so osebni podatki zaščiteni, komunikacija varna, vsi prebivalci – ne glede na starost, kraj bivanja ali socialni status – pa uporabljajo tehnologijo brez strahu pred zlorabo ali napadi. Konkretno se soočamo z grožnjami, kot so kraje identitete, vdori v osebne podatke, dezinformacije ter druge kibernetske grožnje, ki lahko vplivajo na vsakodnevno življenje in poslovanje.

Pozitivne rešitve za omenjene izzive temeljijo na znanju in veščinah, ki jih prebivalci, učitelji, lokalni voditelji in drugi akterji pridobijo skozi izobraževanje in usposabljanje o varni uporabi tehnologije in prepoznavanju tveganj. To vodi v zmanjšanje digitalnega razkoraka, večjo varnost prebivalcev, zaupanje v digitalne storitve, ter povečanje vključevanja prebivalcev v digitalno družbo. Negativni izidi, če ukrepi niso ustrezni, pa so povečanje ranljivosti na kibernetske napade, neenak dostop do tehnologije za posamezna skupine ter posledično poglobitev družbenih neenakosti.

Za zagotavljanje digitalnih pravic in kibernetske varnosti mora država in lokalne oblasti zagotoviti več programov usposabljanja o varni uporabi interneta, ter vzpostaviti mehanizme pomoči, kot so na primer centri za pomoč žrtvam kibernetskih napadov. Nekatere rešitve, na primer vzpostavitev nacionalne Digitalne koalicije, ki spodbuja digitalno pismenost in zagotavlja orodja za izboljšanje varnosti, so že v izvajanju. Rešitve, ki se jih v posameznih primerih že poslužujemo, gredo v smer vzpostavitve dostopnih digitalnih točk, prost dostop do interneta, kot tudi postavitve terminalov za opravljanje storitev, zlasti v območjih, kjer prebivajo marginalizirane skupine. Pomembna je tudi izvedba programov izobraževanj in usposabljanj z organizacijo delavnic in izobraževalnih programov za različne skupine, s poudarkom na osnovni digitalni pismenosti in kibernetski varnosti. Posebna pozornost naj bo namenjena ranljivejšim skupinam. Zelo koristni je tesno sodelovanje z nevladnimi organizacijami, ki že delujejo znotraj različnih skupnosti ali marginaliziranih skupin, da se zagotovi, da so digitalne storitve in programi prilagojeni specifičnim potrebam. V to kategorijo sodi izvedba izobraževanj ali

izvajanja storitev v jezikih, ki jih prebivalci razumejo. Vključevanje predstavnikov različnih lokalnih skupnosti v posvetovalna telesa pri načrtovanju digitalnih politik pa zagotovi, da so posamezne potrebe ustrezno naslovljene in upoštevane.

Predlagani in drugi ukrepi lahko izboljšajo digitalno vključenost vseh prebivalcev, zmanjšajo digitalni razkorak ter povečajo zaupanje v uporabo digitalnih storitev. Možni pozitivni izidi teh ukrepov so boljša integracija različnih skupnosti, boljše možnosti za izobraževanje in zaposlitev ter večje sodelovanje prebivalcev pri družbeno-političnih vprašanjih. Negativni izidi pa lahko nastanejo, če pri izvedbi ukrepov ne namenimo zadostnih sredstev ali če bi prebivalci, katerim so programi namenjeni, ne pokažejo interesa ali zaupanja.

Tako bo nadaljnje delo in raziskovanje usmerjeno v iskanje načinov za izboljšanje digitalne pismenosti in vključenosti, kar bo privedlo do večje odpornosti družbe na kibernetске grožnje ter zmanjšanje digitalnega razkoraka. Ključno je tudi preučevanje sodelovanja med državnimi institucijami, zasebnim sektorjem in civilno družbo za vzpostavitev celovitih in trajnostnih strategij za zaščito digitalnih pravic in zagotavljanje varnih digitalnih okolij za vse prebivalce.

Viri in literatura

- Bernik, I. (2024). *Kibernetски prostor in kibernetска varnost v luči trajnostnega razvoja: Sinergija lokalnih skupnosti v družbi 5.0*. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (str. 313–338). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede. doi:10.18690/um.fvv.6.2024.14
- Cabinet Office. (n. d.). *Society 5.0*. https://www8.cao.go.jp/cstp/english/society5_0/index.html
- Digitalna Slovenija. (n. d.). *Digitalna koalicija*. <https://www.digitalna.si/digitalna-koalicija>
- E-Estonia. (n. d.). *e-Estonia story*. <https://e-estonia.com/story/>
- Filho, W. L., Kautish, S., Wall, T., Rewhorn, S. in Paul, S. K. (2024). *Digital technologies to implement the UN sustainable development goals: Opportunities and challenges*. Springer.
- Helsper, E. J. (2012). A corresponding fields model for the links between social and digital exclusion. *Communication Theory*, 22(4), 403–426. doi:10.1111/j.1468-2885.2012.01416.x
- Ministry of Transport and Communications. (n. d.). *Areas of expertise*. <https://lvm.fi/en/areas-of-expertise>
- Norqvist, L. (2023). *Analysis of the digital transformation of society: Its impact on young people's lives*. European Union, Council of Europe. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262517/Analysis+of+the+Digital+Transformation+of+Society+its+Impact+on+Young+People+Lives+-+Lars+Norqvist.pdf/efaff33a-89bc-3947-b618-01160e693872>
- Public Safety Canada. (2018). *National cyber security strategy*. Her Majesty the Queen in Right of Canada. <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/ntnl-cbr-scrtr-strtg/ntnl-cbr-scrtr-strtg-en.pdf>

- Selwyn, N. (2004). Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New Media & Society*, 6(3), 341–362. doi:10.1177/1461444804042519
- United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Von Solms, R. V. in van Niekerk, J. (2013). From information security to cyber security. *Computers & Security*, 38, 97–102. doi:10.1016/j.cose.2013.04.004
- Yaraş, Z. in Kanatlı-Öztürk, F. (2022). Society 5.0 in human technology integration: digital transformation in educational organizations. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 458–474. doi:10.29329/ijpe.2022.426.26

ODGOVORNOST ZA ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI V LOKALNEM OKOLJU – MNENJE ODGOVORNIH V SLOVENSКИH OBČINAH

MIHA DVOJMOČ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
miha.dvojmoc@um.si

Raziskovalci in praktiki s področja varnosti se zavedajo, da varnost ni izključna odgovornost države in da njeno zagotavljanje zahteva sodelovanje med vlado, lokalnimi oblastmi, občinskimi redarstvi, podjetji, posamezniki, nevladnimi organizacijami in včasih državljani. Odgovornost lokalne samouprave za pluralizacijo varovanja se razlikuje glede na kontekst in pristojnosti. Na splošno so lokalne oblasti odgovorne za javno varnost in zaščito, kar vključuje vzdrževanje reda in spodbujanje varnostnih pobud. Policijske storitve v lokalnih skupnostih zagotavljajo državna in lokalna policija (občinska redarstva, inšpekcijske službe) ter različni deležniki pluralne policijske dejavnosti. Prispevek predstavlja rezultate študije, izvedene na vzorcu 61 oseb, odgovornih za varnost v slovenskih občinah. Ti so ocenili pomembnost institucij za zagotavljanje varnosti in stopnjo razvitosti programov za varnost v lokalnem okolju.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fv.v.10.2024.10](https://doi.org/10.18690/um.fv.v.10.2024.10)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
zagotavljanje varnosti,
sodelovanje,
lokalna skupnost,
varnostne institucije,
programi

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.10](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.10)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
providing security,
cooperation,
local community,
security institutions,
programmes

RESPONSIBILITY FOR ENSURING SAFETY AND SECURITY IN LOCAL ENVIRONMENT – OPINIONS OF THOSE RESPONSIBLE IN SLOVENIAN MUNICIPALITIES

MIHA DVOJMOČ

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
miha.dvojmoc@um.si

Researchers and practitioners in the field of security are aware that safety is not solely the responsibility of the state and that ensuring it requires cooperation between the government, local authorities, municipal wardens, companies, individuals, NGOs, and sometimes even citizens. The responsibility of local self-government for the pluralization of security provisions varies depending on the context and jurisdiction. Generally, local authorities are responsible for public safety and protection, which includes maintaining order and promoting security initiatives. Policing services in local communities are provided by both national and local police (municipal police, inspection services) and various stakeholders of plural policing activities. This paper presents the results of a study conducted on a sample of 61 individuals responsible for security in Slovenian municipalities. They assessed the importance of different institutions for ensuring security and the level of development of safety programs in the local environment.

1 Uvod – zagotavljanje varnosti v lokalni samoupravi v Sloveniji

Zagotavljanje varnosti in varovanje že vrsto let ni zgolj v pristojnosti državne policijske organizacije. Na lokalni ravni ima glavno vlogo še vedno policija, poleg nje pa pri tem sodelujejo tudi občinske redarske službe, občinski inšpektorji ter tudi zasebniki, ki v okviru gospodarske dejavnosti zagotavljajo varnost (Eman in Bulovec, 2012), zraven pa prištevamo celo nevladne organizacije in včasih tudi same državljane. Tako smo tu priča pluralizaciji policijske dejavnosti, ki omenjenim subjektom dodeljuje določena pooblastila na področju zagotavljanja varnosti, ki so večja od pooblastil, ki jih imajo »navadni« državljanji (Sotlar, 2010; Wakefield, 2005). Na podlagi pooblastil lahko subjekti, ki prvotno niso bili ustanovljeni z namenom izvajanja policijske dejavnosti, izvajajo naloge in dolžnosti, ki se nanašajo na le-to ter tudi na zagotavljanje varnosti in izvajanje družbenega nadzorstva (Sotlar idr., 2016). V slovensko pluralno policijsko dejavnost lahko uvrstimo policiste, zasebne varnostnike, carinike, pravosodne policiste, občinske redarje in detektive. Za celovito zagotavljanje varnosti morajo med seboj sodelovati vsi deležniki, ki zagotavljajo varnost.

Najbolj pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti tako na nacionalni kot tudi na lokalni ravni ima policija, saj je običajno najštevilčnejša organizacija nacionalnega varnostnega sistema, kar je tudi trenutna situacija v Sloveniji (Sotlar in Dvojmoč, 2020). K zagotavljanju lokalne varnosti pa so vse bolj vključene tudi številne druge institucije, ki imajo vedno večjo vlogo pri tovrstnih dejavnostih. Če se osredotočimo na raven lokalne samouprave, imajo, kot že omenjeno, tu pomembno vlogo predvsem (med)občinsko redarstvo, (med)občinski inšpektorati, zasebnovarnostna podjetja in posamezniki ter podjetja, ki opravljajo detektivsko dejavnost, in tudi določene nevladne organizacije.

Učinkovito zagotavljanje varnosti je mogoče le s tesnim sodelovanjem različnih deležnikov na lokalni ravni, vendar je odgovornost lokalne samouprave za krepitev področja pluralizacije kompleksna in se razlikuje glede na specifične okoliščine vsake skupnosti. Lokalna samouprava ima namreč ključno vlogo, saj spodbuja dialog in sodelovanje med državnimi in lokalnimi organi ter drugimi relevantnimi deležniki. Sodobni pristopi, ki so osredotočeni na zagotavljanje varnosti, namreč temeljijo na partnerskem sodelovanju že omenjenih akterjev. Tovrstna partnerstva se v slovenskem okolju izražajo v obliki sosvetov in posvetovalnih teles na občinski

ravni. Ustanovljena so predvsem z namenom odločanja glede prednostnih nalog s področja zagotavljanja varnosti in kriminalne prevencije (Modic, 2015).

V lokalnih skupnostih za zagotavljanje varnosti torej skrbijo različni deležniki pluralne policijske dejavnosti, pri čemer se pomembnost tovrstnih institucij razlikuje, saj so njihove dejavnosti raznolike. V prispevku smo se posledično osredotočili na mnenje odgovornih oseb za zagotavljanje varnosti v slovenskih lokalnih samoupravah. V izvedeni študiji so slednji ocenili pomembnost raznih institucij za zagotavljanje varnosti ter stopnjo razvitosti dejavnosti oziroma programov, ki omogočajo zagotavljanje varnosti v njihovih lokalnih skupnostih.

2 Opis uporabljene metode, vprašalnika in vzorca

Na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru smo izvedli raziskavo o zagotavljanju varnosti v lokalnih skupnostih z vidika delovanja različnih deležnikov oziroma institucij. Za potrebe raziskave smo izvedli spletno anketo v programu 1KA Arnes. V raziskavo so bili vključeni strokovnjaki na območju lokalnih skupnosti, ki so odgovorni za upravljanje področja zagotavljanja varnosti. Spletna anketa je bila poslana na elektronske naslove vseh slovenskih občin z opisom namena raziskave in prošnjo za sodelovanje v raziskavi. Sodelovanje anketirancev je bilo prostovoljno in anketa anonimna.

Anketa je vsebovala skupaj 12 vprašanj. Vprašalnik je bil vsebinsko razdeljen na dva dela (področje organizacije zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti in področje vsebin pametne policijske dejavnosti v okviru pametnih mest in skupnosti). Zadnja tri vprašanja pa so zajemala določene demografske podatke, potrebne za statistično analizo. Za namene prispevka so relevantni odgovori na vprašanja prvega dela vprašalnika. Ta del zajema oceno institucij, ki vplivajo na zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti, oceno, v kolikšni meri te institucije prispevajo k varnosti v lokalni skupnosti in oceno stopnje razvitosti posameznih programov oziroma dejavnosti s področja zagotavljanja varnosti v lokalnem okolju anketirancev. Ocena je bila podana na številčnih lestvicah od 1 do 5, pri čemer je pri prvi lestvici pomenilo: 1 – zelo majhna pričakovanja, 2 – majhna pričakovanja, 3 – niti majhna niti velika pričakovanja, 4 – velika pričakovanja, 5 – zelo velika pričakovanja. Pri drugi lestvici pa: 1 – sploh ne prispevajo k varnosti, 2 – ne prispevajo k varnosti, 3 – niti ne prispevajo niti prispevajo, 4 – prispevajo k varnosti, 5 – zelo prispevajo k varnosti.

Skupaj je na anketo začelo odgovarjati 115 oseb, od tega pa je bilo ustrezno izpolnjenih 61 vprašalnikov. V analizo smo tako vključili odgovore vzorca 61 odgovornih oseb, ki so odgovorne za področje zagotavljanja varnosti v svojih lokalnih skupnostih v Sloveniji. Od tega jih 49 % zaseda direktorsko mesto na občinski upravi, 19 % se jih je opredelilo kot odgovorna oseba za področje zagotavljanja varnosti, preostalih 32 % pa se je razvrstilo v razdelek drugo, kar pa glede na odgovore še vedno uvrščamo med subjekte, ki skrbijo za zagotavljanje varnosti na območju lokalne skupnosti.

3 Analiza in interpretacija rezultatov

Anketirane smo najprej povprašali, kdo od različnih deležnikov prispeva k varnosti v lokalnem okolju, v nadaljevanju pa smo jih vprašali tudi, v kolikšni meri po njihovi oceni ti isti deležniki dejansko prispevajo k zagotavljanju varnosti v lokalnih okoljih. Odgovori so prikazani v tabeli 1. Po oceni anketiranih je policija še vedno institucija, ki najbolj vpliva na zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti, s povprečno oceno 4,77. Sledijo ji občinsko redarstvo (4,59), prostovoljni gasilci (4,49), civilna zaščita (4,43), poklicni gasilci (4,29) in inšpekcijske službe (4,28), župan (4,13), prebivalci (4,00) in zdravstveni domovi (4,04), varnostni sosveti na območju posameznih občin (3,54), zasebnovarnostna podjetja in centri za socialno delo (3,42), občinski sveti (3,09), nevladne organizacije oziroma društva, vezana na področje zagotavljanja varnosti (2,82), ter naravovarstveni, ribiški, lovski in drugi nadzorniki (2,81). Po oceni anketiranih k varnosti v lokalni skupnosti najmanj prispevajo zasebni detektivni (povprečna ocena 2,57).

Glede na mnenje anketirancev so policija (4,50) in prostovoljni gasilci (4,49) tisti, ki dejansko prispevajo k varnosti v lokalni skupnosti. Sledijo jim civilna zaščita (4,32) in mestno redarstvo (4,26), župan (4,15), poklicni gasilci (4,00), zdravstveni dom (3,84), inšpekcijske službe (3,80), prebivalci sami (3,46), varnostni sosveti na območju posameznih občin (3,21) in centri za socialno delo (3,13), občinski sveti (3,06), zasebnovarnostna podjetja (2,90), naravovarstveni, ribiški, lovski in drugi nadzorniki (2,51) ter nevladne organizacije oziroma društva, vezana na področje zagotavljanja varnosti (2,40). Tudi tukaj so po oceni anketirancev zasebni detektivni tisti (s povprečno oceno 2,09), ki najmanj prispevajo k varnosti v lokalni skupnosti.

Tabela 1: Primerjava ocene o tem, kako so različni deležniki pomembni za zagotavljanje varnosti v občini in v kolikšni meri dejansko prispevajo k varnosti

Institucija	<i>n</i>	Pomembnost deležnikov za zagotavljanje varnosti v občini ^a		Prispevek deležnikov k varnosti v občini ^b		<i>t</i>
		<i>M</i>	<i>S.O.</i>	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	
Župan	54	4,13	1,01	4,15	1,07	-0,13
Občinsko redarstvo	54	4,59	0,560	4,26	0,85	3,05**
Inšpekcijske službe	54	4,28	0,69	3,80	1,05	3,52***
Nevladne organizacije/društva s področja zagotavljanja varnosti	50	2,82	1,02	2,40	1,01	3,55***
Poklicni gasilci	48	4,29	1,03	4,00	1,20	2,62*
Prostovoljni gasilci	53	4,49	0,70	4,49	0,80	0,00
Civilna zaščita	53	4,43	0,67	4,32	0,80	1,28
Policija	52	4,77	0,58	4,50	0,80	1,99
Zasebnovarnostna podjetja	52	3,42	1,13	2,90	1,19	4,80***
Zasebni detektivi	46	2,57	1,03	2,09	1,01	4,15***
Zdravstveni dom	50	4,04	1,01	3,84	1,18	2,47*
Center za socialno delo	53	3,36	1,15	3,13	1,11	2,19
Občinski svet	53	3,09	1,08	3,06	1,17	0,36
Varnostni sosveti na območju posameznih občin	56	3,54	1,07	3,21	1,22	3,00***
Naravovarstveni, ribiški, lovski nadzorniki ipd.	47	2,81	1,01	2,51	1,16	2,87**
Prebivalci sami	52	4,00	0,89	3,46	1,09	4,44***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,10$; *** $p < 0,001$. *M* – srednja vrednost, *S.O.* – standardni odklon.

^a Lestvica: 1 – zelo majhna pričakovanja, 2 – majhna pričakovanja, 3 – niti majhna niti velika pričakovanja, 4 – velika pričakovanja, 5 – zelo velika pričakovanja.

^b Lestvica: 1 – sploh ne prispevajo k varnosti, 2 – ne prispevajo k varnosti, 3 – niti ne prispevajo niti prispevajo, 4 – prispevajo k varnosti, 5 – zelo prispevajo k varnosti.

S pomočjo primerjave povprečij (parni t-test) smo ugotovili, da anketirani pri 9 od 15 deležnikov, ki lahko prispevajo k varnosti v lokalnem okolju, ocenjujejo, da bi glede na svojo pomembnost k zagotavljanju varnosti lahko dejansko prispevali več. Razlik nismo ugotovili le pri tistih deležnikih, ki so dejansko pod neposrednim vplivom anketiranih (glej opis vzorca). Sklenemo lahko, da so bili pri oceni teh deležnikov anketiranci verjetno rahlo pristranski, in če vzamemo to v zakup, lahko sklenemo, da je ocena, da bi se na področju varnosti dejansko lahko naredilo več, kot trenutno dejansko se.

V nadaljevanju smo anketirane prosili, da ocenijo stopnjo razvitosti posameznih programov/dejavnosti, vezanih na področje zagotavljanja varnosti v lokalnem okolju v njihovi občini (tabela 2). Uporabili so lestvico, pri čemer je bila 1 (zelo nerazvita), 2 (nerazvita), 3 (niti nerazvita niti razvita), 4 (razvita) in (5) zelo razvita. Po mnenju anketirancev lokalna oblast (kamor spadata župan in občinska uprava) najbolj razvija oziroma krepi sodelovanje med različnimi deležniki, vključenimi v zagotavljanje varnosti in občutka varnosti v občini anketiranca, saj je bila tu podana povprečna ocena 4,10, s standardnim odklonom 0,86, kar pomeni, da so ocene zmerno razpršene. Podane ocene stopnje razvitosti drugih programov/dejavnosti, ki so vezane na področje zagotavljanja varnosti v lokalnem okolju anketirancev, so bile naslednje: s povprečno oceno 3,66 je bila ocenjena razvitost skupnih prizadevanj med organi kazenskega pregona, občinsko upravo, redarsko službo in zasebnimi varnostnimi podjetji in organizacijami v skupnosti, da bi dosegli cilje trajnostne skupnosti z vidika zagotavljanja varnosti. Pri tem je bil standardni odklon 1,02 in pomeni večjo razpršenost ocen ter s tem tudi, da so se ocene med seboj precej razlikovale. Programi zagotavljanja virov in podpore, ki omogočajo učinkovito in uspešno izvajanje nalog različnim institucijam v lokalnem okolju, ki zagotavljajo varnost prebivalcem določene občine, so bili ocenjeni s povprečno oceno 3,50. Tudi tukaj je bil standardni odklon višji, in sicer 1,06. To prav tako pomeni večjo razpršenost ocen in dejstvo, da so bila mnenja anketiranih precej neenotna. S povprečno oceno 3,37 so bili ocenjeni pristopi in strategiji za varno počutje občanov ter razvoj posebnih politik in smernic za učinkovito sodelovanje različnih organizacij, vključenih v izvajanje policijske dejavnosti in zagotavljanje varnosti za občane. Standardni odklon je bil 0,94 in pomeni zmerno razlikovanje oziroma zmerno razpršenost ocen. Mnenja so bila deloma raznolika, vendar ne preveč ekstremna. Razni programi in strategije za obravnavo neenakosti pri dostopu do ustreznih varnostnih storitev so bili ocenjeni najnižje, in sicer s povprečno oceno

3,09. Tudi tukaj je bil standardni odklon nižji, in sicer 0,88 in prav tako kaže na zmerno razpršenost ocen. To pomeni, da so bila tudi mnenja anketiranih relativno konsistentna.

Tabela 2: Primerjava ocen o stopnji razvitosti posameznih programov/dejavnosti, vezanih na področje zagotavljanja varnosti v lokalnem okolju v občini anketiranih

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>S.O.</i>
V kolikšni meri ima vaša občina razvite različne, v lokalni skupnosti razvite, pristope in strategije za varno počutje občanov?	51	3,37	0,94
V kolikšni meri ima vaša občina razvite različne programe in strategije za obravnavo neenakosti pri dostopu do ustreznih varnostnih storitev?	44	3,09	0,88
V kolikšni meri so v vaši občini razvita skupna prizadevanja med organi kazenskega pregona, občinsko upravo, redarsko službo in zasebnimi varnostnimi podjetji in organizacijami v skupnosti, da bi dosegli cilje trajnostne skupnosti z vidika zagotavljanja varnosti?	50	3,66	1,02
V kolikšni meri lokalna oblast (župan, občinska uprava) razvija/krepi sodelovanje med različnimi deležniki, vključenimi v zagotavljanje varnosti in občutka varnosti v vaši občini?	51	4,10	0,86
V kolikšni meri ima vaša občina razvite posebne politike in smernice za učinkovito sodelovanje različnih organizacij, vključenih v izvajanje policijske dejavnosti in zagotavljanje varnosti za občane?	50	3,32	0,98
V kolikšni meri so zagotovljeni viri in podpora, ki omogoča učinkovito in uspešno izvajanje nalog različnim institucijam v lokalnem okolju, ki zagotavljajo varnost prebivalcem vaše občine?	50	3,50	1,06

M – srednja vrednost, *S.O.* – standardni odklon.

^a Lestvica: 1 – zelo nerazvita, 2 – nerazvita, 3 – niti nerazvita niti razvita, 4 – razvita, 5 – zelo razvita.

Pridobljeni podatki iz predhodnega odstavka so pomembni, kajti odražajo mnenje odločevalcev v lokalni samoupravi na različne vidike zagotavljanja varnosti na lokalni ravni. Posebej poudarja pomen sodelovanja različnih deležnikov, vključno z lokalno oblastjo, organi pregona, zasebnimi varnostnimi podjetji in drugimi organizacijami, kar je ključno za razumevanje konceptov varnosti v skupnosti. Prav tako ponuja analizo stopnje razvitosti programov in dejavnosti, kar lahko v prihodnosti usmerja k razmišljanju o učinkovitosti varnostnih politik, strategij ter ovir pri enakem dostopu do varnostnih storitev. Te ugotovitve lahko služijo kot osnova za nadaljnje raziskave ali izboljšave varnostnih ukrepov v praksi.

4 Razprava in zaključek

Kot smo uvodoma zapisali, je zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti zelo pomembno. Za to skrbijo različni akterji, ki morajo med seboj sodelovati, saj na ta način poskrbijo za to, da je varnost zagotovljena. Z razvojem institucij na državni in lokalni ravni ter tudi zaradi razvoja družbe, v kateri živimo, smo lahko priča temu, da policija ni več edina institucija, ki skrbi za zagotavljanje varnosti. Na podlagi rezultatov analize lahko sklenemo, da je zagotavljanje varnosti v lokalnem okolju kompleksen proces, ki zahteva sodelovanje več deležnikov. Kljub pluralizaciji institucij, ki skrbijo za varnost, pa policija še vedno predstavlja ključno in najbolj vplivno institucijo pri zagotavljanju varnosti. To kaže tudi visoka ocena, ki so jo anketirani pripisali policiji tako glede njenega pomena kot tudi dejanskega prispevka k varnosti v lokalni skupnosti.

Poleg policije pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti igrajo tudi občinsko redarstvo, prostovoljni gasilci in civilna zaščita, ki po mnenju anketiranih prav tako bistveno prispevajo k ohranjanju reda in varnosti. Vloga nevladnih organizacij in zasebnih detektivov je po ocenah anketiranih manj izrazita, kar odraža potrebo po nadaljnjem razvijanju njihovega sodelovanja z drugimi varnostnimi institucijami. Analiza je pokazala tudi, da obstaja razkorak med pričakovani anketiranih glede pomembnosti posameznih institucij in njihovim dejanskim prispevkom k varnosti. To nakazuje na možnost izboljšanja sodelovanja ter večje vključevanje različnih institucij pri zagotavljanju varnosti.

Lokalna samouprava ima ključno vlogo pri spodbujanju dialoga in koordinaciji različnih deležnikov ter krepitvi partnerskega sodelovanja, ki so pomembna za zagotavljanje učinkovite varnosti v lokalnem okolju. Sodeč po ocenah anketiranih so programi, ki spodbujajo sodelovanje in koordinacijo, razmeroma dobro razviti, vendar pa je treba več pozornosti nameniti enakosti dostopa do varnostnih storitev in razvoju posebnih politik za izboljšanje varnosti vseh prebivalcev.

Zaključimo lahko, da je za učinkovito zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih ključno tesno sodelovanje med vsemi deležniki, kot so policija, občinsko redarstvo, gasilci, nevladne organizacije in lokalna samouprava. Nadaljnje izboljšave so mogoče predvsem na področju pluralizacije varnostnih storitev in enakosti dostopa do

varnosti za vse občane, kar bi lahko vodilo k višji stopnji občutka varnosti in zadovoljstva prebivalcev.

Viri in literatura

- Eman, K. in Bulovec, T. (2021). A case study of rural crime and policing in Pomurje region in Slovenia. *Journal of Rural Studies*, 85(1), 43–51. doi:10.1016/j.jrurstud.2021.05.01
- Modic, M. (2015). Vloga in vidiki sodelovanja občin pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni – predstavitev ugotovitev ciljnega raziskovalnega dela. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 46–54). Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A. (2010). Private security in a plural policing environment in Slovenia. *Cabiers Politiestudies*, 3(16), 335–353.
- Sotlar, A. in Dvojmoč, M. (2020). *Zasebnovarnostna industrija* (Študijsko gradivo). Fakulteta za varnostne vede.
- Sotlar, A., Modic, M. in Lobnikar, B. (2016). Javno mnenje o institucijah pluralne policijske dejavnosti v Sloveniji. V G. Meško, K. Eman in B. Flander (ur.), *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo* (str. 159–187). Fakulteta za varnostne vede.
- Wakefield, A. (2005). The public surveillance functions of private security. *Surveillance and Society*, 2(4), 529–554. doi:10.24908/ss.v2i4.3362

POMEN MNENJA POLICISTOV KOT STROKOVNE JAVNOSTI ZA OBLIKOVANJE STRATEGIJ NA VARNOSTNEM PODROČJU

BERNARDA TOMINC, ANDREJ SOTLAR

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
bernarda.tominc@um.si, andrej.sotlar@um.si

Strateški dokumenti so ključni za usmerjanje (varnostne) dejavnosti. V procesu, v katerem je treba oceniti dosedanje stanje in narediti načrte, je treba upoštevati vrsto dejavnikov in vključiti vrsto deležnikov. Da se doseže celostni pristop k zagotavljanju varnosti, je treba strateške smernice zasnovati na premišljeni analizi, pri čemer se med drugim ne upošteva samo mnenja laične, temveč tudi mnenje posebnega dela strokovne javnosti, to je policistov. Slednji namreč svoja mnenja oblikujejo na podlagi neposrednih izkušenj, kar prispeva k njihovemu boljšemu razumevanju groženj in notranjevarnostne problematike nasploh. Zato smo predvidevali, da ima lahko mnenje policistov pomembno vlogo pri oblikovanju strategij na področju varnosti, še posebej lokalne, saj če kdo razume potrebe (lokalne) skupnosti, so to policisti, ki tam živijo in/ali delajo. Dejanskega dometa mnenj te strokovne javnosti v prispevku nismo ugotovili.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.11](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.11)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
varnost,
strategije,
policija,
stališča,
strokovna javnost

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.11](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.11)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
security,
strategies,
police,
attitudes,
professional public

THE IMPORTANCE OF THE OPINION OF POLICE OFFICERS AS PROFESSIONAL PUBLIC FOR THE FORMULATION OF STRATEGIES IN THE FIELD OF SECURITY

BERNARDA TOMINC, ANDREJ SOTLAR

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
bernarda.tominc@um.si, andrej.sotlar@um.si

Strategic documents are essential to determine (security) activities and ways to achieve them. In the process of assessing the current situation and in the process of establishing action plans, a range of factors and stakeholders must be considered. To achieve an integrated approach to security provision, strategic guidelines should be grounded on thoughtful analysis. It is necessary to consider not only the lay public's opinion but also a specific part of the professional public – police officers. Police officers build their opinions on direct experiences. This contributes to a better understanding of security threats and internal security issues in general. We assumed that opinions of police officers could play a significant role in shaping security strategies, especially at the local level, as police officers who live/or work there best understand the needs of (local) community. The actual scope of the opinion of this professional public was not determined in this paper.

1 Uvod

Strateški dokumenti naj bi igrali ključno vlogo pri dolgoročnem razvoju družbe in usmerjanju različnih družbenih dejavnosti. Razvojno načrtovanje v Republiki Sloveniji opredeljuje Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna (»Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna«, 2010), ki razvojno načrtovanje opredeljuje kot proces priprave, spremljanja in vrednotenja strateških dokumentov. Temelj vsega nadaljnjega načrtovanja je Strategija razvoja Slovenije 2030 (Šoš idr., 2017), ki je krovni dokument celotnega področja strateškega načrtovanja, saj opredeljuje vizijo, strateške usmeritve, razvojne cilje in prednostna področja delovanja razvojnih politik, določenih na podlagi nacionalnih trendov in izzivov (»Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna«, 2010). Vizija na področju varnosti Republike Slovenije je opredeljena v »Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2)« (2019). Če se usmerimo specifično na notranjevarnostni sistem in policijsko dejavnost, je glavni, trenutno veljavni, strateški dokument »Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (ReDRPPol)« (2015) in iz njega izhajajoči srednjeročni (npr. Srednjeročni načrt razvoja in dela policije za 2023–2027) in letni načrti dela policije.

Dobro zastavljena strategija je ključ uspeha vsakega subjekta. Da se lahko postavijo strateški cilji, pripravijo smernice razvoja sistema in podobno, je med drugim treba narediti posnetek trenutnega stanja in dosedanjega razvoja tako notranjega okolja kot vpliva zunanjih dejavnikov. To se lahko naredi preko znanstvenih in javnomnenjskih raziskav, analiz statističnih podatkov, analize medijskega poročanja, analize okolja in značilnosti neke družbe ali družbene skupine, analize ekonomskega vpliva ipd.

Pri oblikovanju politik je smiselno upoštevati mnenja javnosti in preko tega poskušati razumeti, zakaj in kako družba, lokalna skupnost in posamezniki reagirajo v določenih situacijah (Tominc in Sotlar, 2018). V člankih, ki smo jih že pripravili v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih (v nadaljevanju PS VLS), smo predvsem naslavljali splošno prebivalstvo, se pravi laično javnost (Tominc in Sotlar, 2017, 2018, 2023), ki na zagotavljanje varnosti gleda in oblikuje svoja stališča

predvsem na podlagi lastnih izkušenj. Tako izraženih potreb in pogledov javnosti odločevalci ne smejo preslišati, če želijo, da politike, ki jih oblikujejo, uživajo dovolj veliko stopnjo legitimnosti. V dosedanjem raziskovanju pa smo manj pozornosti namenili ocenam posebnega dela strokovne javnosti – policistov – in pomenu njihovega mnenja za oblikovanje legitimnih in verodostojnih strategij. Ta manko poskušamo odpraviti v pričujočem prispevku.

2 Odnosi med policijo in prebivalci kot odnosi med strokovno in laično javnostjo

Na odnos med policijo in prebivalci vplivajo številni dejavniki, na primer, med njimi prav gotovo najbolj družbena in ekonomska situacija. Skozi raziskave Slovensko javno mnenje so ugotavljali, da če prebivalstvo zaupa političnemu sistemu, se to odraža v zaupanju v državne organe, torej tudi policijo (Kurdiija in Volk, 2006). Po drugi strani pa raziskave kažejo, da na (ne)zaupanje v policijo vplivajo kakovosti policije, kot so pravičnost, spoštovanje, korupcija (Viegas Ferreira, 2024)

Kljub temu je policijska dejavnost tista, ki močno vpliva na zaznavanje varnosti prebivalcev, saj je policija tista javna služba, ki ima morda največ stika s prebivalci. Policija se zaveda, da so pričakovanja družbene skupnosti do nje velika, še posebej ob pojavu novih varnostnih groženj. V manjši meri lahko policija pričakovanja skupnosti zadovolji s sistemskimi prilagoditvami, ki ne zahtevajo dodatnih virov, v večji meri pa pričakovana višja odzivnost policije na sodobne varnostne izzive terja nova razvojna vlaganja (»ReDRPPok«, 2015).

Policija v Sloveniji je konstantno deležna razmeroma visokega pozitivnega zaupanja (Meško idr., 2019; Policija, 2016; Toš, 2007), čeprav je srečanje s policijo običajno posledica neljubega dogodka. Raziskava PS VLS v letu 2022 je pokazala visoko zaupanje prebivalcev v policijo, saj so ocene višje od srednje vrednosti ($M > 3$). Tako se 43,2 % vprašanih strinja ali zelo strinja s trditvijo, da je policija učinkovita ($M = 3,31$), in 44,0 % vprašanih meni, da je strokovna pri svojem delu ($M = 3,33$). In kar je še najbolj pomembno za našo razpravo, 33,5 % vprašanih meni, da se policija zaveda potreb prebivalcev ($M = 3,08$), 39,6 % pa, da se policija uspešno odziva na probleme v lokalni skupnosti ($M = 3,23$).

Policija gleda na prebivalce kot na zanesljive partnerje pri doseganju ciljev policijske dejavnosti, čeprav so najpogosteje v stiku s tistimi, ki iz družbe izstopajo po večji odklonskosti (Morin idr., 2017). Rezultati raziskave PS VLS v letu 2022 kažejo naslednjo podobo prebivalcev v očeh policistov. Pri spremenljivki, ali prebivalci podpirajo delo policije ($M = 3,19$), so policisti najpogosteje izbrali srednjo modaliteto (niti – niti), in sicer 42,5 %. Kljub temu pa je tehtnica obrnjena v pozitivno smer in bistveno več policistov meni, da prebivalci podpirajo njihovo delo (37,4 %), kot tistih, ki menijo, da ne (19,2 %). Pri čemer pa velja opozoriti, da policisti niso prepričani, če prebivalci sploh poznajo pristojnosti policije na področju zagotavljanja varnosti ($M = 2,94$). Nekaj več policistov je celo prepričanih, da ne (28,9 % vs. 27,6 %). Kljub temu pa 37,4 % policistov meni, da lahko zaupajo večini prebivalcev, 44,1 % policistov je izbralo srednjo modaliteto, 17,6 % pa meni, da tega zaupanja ne more biti. Zanimivo je tudi, da skoraj polovica vprašanih policistov (46,4 %) ni prepričanih, ali so prebivalci pripravljeni sodelovati s policisti pri reševanju problemov v njihovi občini ($M = 3,20$), 18,1 % jih meni, da prebivalci niso pripravljeni na sodelovanje, 35,4 % pa, da so pripravljeni sodelovati.

Glede na intenzivnost prisotnosti policije v družbi bi lahko bila tudi policija ogledalo prepričanij in vrednot prebivalstva, kar se tiče varnostnih izzivov, tveganj in groženj, kar laično javnost raziskave o varnosti najpogosteje sprašujejo. Pa je temu tako? V raziskavah, ki jih je PS VLS izvedla v letih 2011, 2017 in 2022, smo ugotavljali, kako v lokalnih skupnostih dojemajo različne vire ogrožanja in kakšna je skladnost stališč med policisti in prebivalci. Praktično vse raziskave kažejo, da policisti večino navedenih dejavnikov označujejo kot bolj ogrožajoče za lokalno skupnost kot prebivalci, pri čemer gre v večini primerov za statistično značilne razlike (Tominc in Sotlar, 2017, 2018, 2023).

V raziskavi iz leta 2011 se stališča prebivalcev in policistov o tem, kateri viri so najbolj ogrožajoči, statistično razlikujejo pri 49 od 65 dejavnikov. Dejavniki negotovosti, kot so brezposelnost, revščina in gospodarsko nazadovanje, so ocenjeni kot najbolj ogrožajoči dejavniki ogrožanja in tveganja. Razlika v stališčih prebivalcev in policistov je le pri revščini kot viru tveganja varnosti, kjer, zanimivo, policisti pojav ocenjujejo za bolj ogrožajočega oziroma tveganega. Tudi sicer v večini primerov policisti ostreje ocenjujejo dejavnike ogrožanja in tveganja, zgolj pri pojavih, ki se navezujejo na naravne in druge nesreče ter ogrožanje okolja, prostora in naravnih dobrin, prebivalci dojemajo kot bolj ogrožajoče kot policisti. Ti dejavniki so

kopičenje smeti na javnih mestih, poplave, suše, potresi, uporaba pesticidov, onesnaženost naravnega okolja, divja odlagališča in goljufige. Stališča prebivalcev in policistov glede dejavnikov, ki se nanašajo na ogrožanje življenja, telesa ter spolne nedotakljivosti (napadi neznancev na ljudi in pretepi, nasilje na ulici, spolni napadi/posilstva, huligani na športnih prireditvah, prostitucija, zanemarjanje otroka in surovo ravnanje in nasilje v družini), se prav tako statistično značilno razlikujejo. Dejavnike, ki se nanašajo na ogrožanje življenja, telesa ter spolne nedotakljivosti, policisti močneje ocenjujejo kot varnostni problem kot prebivalci, čeprav je povprečna vrednost relativno nizka, razen pri spremenljivki nasilje v družini (Sotlar in Tominc, 2012; Tominc in Sotlar, 2018, 2023).

V raziskavi iz leta 2017 smo ugotovili, da v stališčih med prebivalci in policisti prihaja do statistično značilnih razlik pri 27 od 38 pojavov, s katerimi se lahko srečamo pri življenju v neki skupnosti (Tominc in Sotlar, 2017, 2018, 2023). Kot najbolj ogrožajoči dejavniki so bili zaznani: točenje alkohola pijanim osebam, brezposelnost, revščina, alkoholizem, tatvine, divjanje z avtomobili in vlomi, kot najmanj ogrožajoči dejavniki pa spolni napadi/posilstva, prostitucija, turisti, zapuščeni avtomobili, migranti, begunci in tuji delavci (Sotlar in Tominc, 2021). Tako policisti kot prebivalci so se strinjali, da so najbolj ogrožajoči socialnoekonomski dejavniki, kot so brezposelnost, revščina in problemi, povezani z zlorabo alkohola. Ni presenetljivo tudi dejstvo, da policisti določenim pojavom, ki imajo značaj kaznivih dejanj, pripisujejo bistveno večji pomen kot prebivalci. To na primer velja za vlome, ki so jih policisti prepoznali celo kot največji problem med vsemi pojavi, pa tatvine in preprodajo droge. Policisti so namreč strokovna javnost, ki ima pregled nad stanjem kriminalitete, in to se odraža tudi pri njihovih zaznavah. Po drugi strani pa prebivalci, za razliko od policistov, ocenjujejo kot večje probleme naslednje dejavnike: onesnaženost naravnega okolja, spolni napadi/posilstva, točenje alkohola mladoletnim osebam, kopičenje smeti na javnih mestih in divjanje z avtomobili (Tominc in Sotlar, 2023).

Raziskava iz leta 2022 (Tominc in Sotlar, 2023) obsega 38 varnostnih pojavov, pri čemer smo na podlagi analiz raziskav v letih 2011 in 2017 nekatere spremenljivke izločili, dodali pa tiste, ki se nanašajo na aktualne varnostne izzive, kot so nalezljive bolezni in informacijska varnost. In kako ter kje se tokrat pojavljajo razlike med prebivalci in policisti. Od 38 dejavnikov je 31 takih, kjer so razlike v zaznavanju varnostnih pojavov med prebivalci in policisti statistično značilne razlike. Obstaja

šest pojavov, ki prebivalce bolj motijo kot policiste. To so divjanje z avtomobili ($M_{\text{pol}} = 3,12$, $M_{\text{preb}} = 3,32$), nepravilno parkiranje ($M_{\text{pol}} = 3,10$, $M_{\text{preb}} = 3,15$); gospodarsko nazadovanje ($M_{\text{pol}} = 2,86$, $M_{\text{preb}} = 2,89$); kopičenje smeti na javnih mestih ($M_{\text{pol}} = 2,74$, $M_{\text{preb}} = 2,91$); napad divjih živali (zveri) ($M_{\text{pol}} = 1,85$, $M_{\text{preb}} = 2,16$) in spolni napadi/posilstva ($M_{\text{pol}} = 2,04$, $M_{\text{preb}} = 2,11$). Vendar je statistično značilna razlika zaznana le pri spremenljivki divjanje z avtomobili. Pri societalnem dejavniku brezposelnost ($M_{\text{pol}} = 2,98$, $M_{\text{preb}} = 2,98$) razlike med skupinama ni. Ostalih 31 pojavov policisti zaznavajo kot bolj ogrožajoče in to pri večini statistično značilno, le pri treh te statistično značilne razlike ni (odvržene narkomanske igle/injekcije, revščina, korupcija).

3 Razprava

Naše predpostavke, da ima mnenje policistov pomembno vlogo pri oblikovanju strategij, ne moremo potrditi. Raziskav, ki bi neposredno povezovali mnenja policistov z oblikovanjem strategij, ni. Pri vpogledu v redka metodološka pojasnila, kot je na primer v Temeljnih usmeritvah za izdelavo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje 2023–2027 (Ministrstvo za notranje zadeve, 2022) ugotavljamo, da predlagana metodologija temelji na ocenah stanja in trendov, podanih na podlagi javnomnenjskih raziskav o ocenah in stališčih prebivalcev Republike Slovenije o delu policije in statističnih analiz gibanja varnostnih pojavov na posameznih delovnih področjih policije.

Oblikovanje sodobnih varnostnih politik je zelo specifična naloga zaradi kompleksnosti sodobnega varnostnega okolja, ki zahteva multidisciplinarni pristop. Zagotovo lahko trdimo, da zaradi hierarhične strukture v policijski organizaciji običajno v medresorskih skupinah za pripravo strateških dokumentov sodelujejo visoki uradniki iz vrst policijskega managementa.

Čeprav lahko mnenja policistov prispevajo k razpravam in izboljšavam, njihova neposredna vloga pri oblikovanju strategij ni razvidna. Mnenja policistov so sicer lahko le en del širše slike, ki morda ni zanemarljiva ravno zaradi njihovih izkušenj s terena. Policisti lahko pomagajo pri identifikaciji problemov na svojih območjih, ugotavljajo odklonske posameznike in skupine ter vzpostavljajo vezi s tistimi, ki so pripravljeni pomagati policiji pri reševanju varnostne problematike (Meško, 2001).

Če primerjamo vlogo javnomnenjskih raziskav in policijsko mnenje, bi lahko imelo slednje zaradi strokovnosti večjo težo in bi se ga moralo na relevantnih področjih upoštevati. Pričakovano so grožnje varnosti ocenjene višje pri policistih tudi zaradi neposredne izkušnje, saj se vsakodnevno srečujejo z različnimi varnostnimi izzivi. Poleg tega so policistom na voljo tudi podatki, do katerih navadni državljani ne morejo in s pomočjo katerih lahko še okrepijo svoje mnenje.

Policisti so zaradi terenskega dela pogosto prvi, ki zaznajo spremembe v vedenju ali dejavnosti, ki bi lahko nakazovale na varnostne izzive, tveganja in grožnje. Zgodnje opozarjanje je eno ključnih dejavnikov za izvajanje preventivnih ukrepov in zmanjševanje tveganja za varnostne incidente. Izkušnje v povezavi s podatki in stalnim usposabljanjem so tiste, ki lahko prispevajo k oblikovanju legitimnih in verodostojnih politik na varnostnem področju.

Čeprav v Sloveniji ni opaziti neposrednega vpliva policistov na oblikovanje varnostnih politik, je praksa raziskovanja policije in policijske dejavnosti nadpovprečno dobra. Posredno lahko torej mnenje policistov vpliva na strateške smernice preko znanstvenih raziskav, saj se njihove ugotovitve uporabljajo npr. pri pripravi načrtov dela policije.

Posredno bi lahko rekli, da bi policisti lahko na oblikovanje strategij načeloma vplivali tudi preko prebivalstva, kar pa, kot vidimo iz naših raziskav v okviru PS VLS, ni dejstvo. Zato se pojavlja vprašanje, kaj narediti, ko se stališča prebivalstva (preveč) razlikujejo od stališč policije. Slednji bi morali namreč razumeti potrebe prebivalcev. Kot ugotavlja Potočnik (2016), je funkcionalni imperativ policije predvsem v izvrševanju zakonodaje in vzdrževanju javnega reda in miru, socialni imperativ policije pa se odraža v odnosu javnosti do policije ter njenih pričakovanjih, ki se ne skladajo vedno z zakonsko določeno vlogo policije v družbi.

V prihodnje bi bilo smiselno zapolniti to vrzel med prebivalci in policisti, kar bi omogočilo napredek v civilno policijskih odnosih v smislu medsebojnega razumevanja in sodelovanja. Do tega pa lahko pelje medsebojni dialog v obliki izobraževanj, rednih srečanj, dogodkov v lokalnih skupnostih ipd., vendar mora biti interes obojestranski. Izziv za nadaljevanje raziskovanja vidimo v ugotavljanju učinkovitosti strategij pri terenskem delu ter preverjanju stališč policistov glede vsebine (strateških) načrtov države, policije in lokalnih skupnosti za lažje in

učinkovitejše delo pri preprečevanju in odzivanju na varnostne pojave v skupnosti. V nadaljevanju raziskave bi se veljalo poglobiti tudi v *policy* proces na ravni države, predvsem v smislu znanja in podatkov, ki se uporabljajo za oblikovanje strategij in politik.

Viri in literatura

- Kurdija, S. in Volk, T. (2006). *Raziskava o ocenah in stališčih slovenske javnosti o delu policije*. Fakulteta za družbene vede – Inštitut za družbene vede. https://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/polic/polic06_por.pdf
- Meško, G. (2001). V skupnost usmerjeno policijsko delo – izziv za slovensko policijo. *Teorija in praksa*, 38(2), 272–289.
- Meško, G., Pirnat, U., Erčulj, V. I. in Hacin, R. (2019). Analiza kakovosti odnosov med policisti in prebivalci v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(2), 176–195.
- Ministrstvo za notranje zadeve. (30. 6. 2022). *Temeljne usmeritve za izdelavo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje 2023–2027*. https://www.iusinfo.si/download/razno/Temeljne-usmeritve-2023_2027.pdf
- Morin, R., Parker, R. in Mercer, A. (2017). *Behind the hedge*. Pew Research Centre. https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/20/2017/01/Police-Report_FINAL_web.pdf
- Policija. (16. 12. 2016). *Ocene in stališča prebivalcev Slovenije o delu policije 2016: Poročilo*. https://web.archive.org/web/20220120125909/https://www.policija.si/images/stories/NovinarskoSredisce/SporocilaZaJavnost/2017/02_februar/06_jm_raziskava_o_delu_policije/POROCILO_Ocene_Prebivalcev_O_Delu_Policije_2016.pdf
- Potočnik, G. (2016). *Sodelovanje vojske in policije v sodobni državi* [Doktorska disertacija]. Fakulteta za družbene vede.
- Resolucija o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (ReDRPPol). (2015). *Uradni list RS*, (75/15).
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2). (2019). *Uradni list RS*, (59/19).
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2012). Zaznava deklarativnih virov ogrožanja nacionalne varnosti v slovenski družbi. *Varstvoslovje*, 14(3) 231–258.
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2021). Zaznavanje varnosti v Sloveniji – od nacionalnih k lokalnim varnostnim pojavom V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 81–105). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/978-961-286-495-8
- Šoš, T., Lautar, K., Urbančič, H., Kobe Logonder, N., Kmet Zupančič, R. in Fajčić, L. (2017). *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2017/srs2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2017). Trendi percepcije javnosti do virov ogrožanja v lokalni skupnosti. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji: konferenčni zbornik* (1. izd.) (str. 17–25). Univerzitetna založba Univerze. doi:10.18690/978-961-286-120-9
- Tominc, B. in Sotlar, A. (2018). Ni pomembno, kaj je res, ampak kar ljudje verjamejo, da je res – stabilnost javnega mnenja o virih ogrožanja. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar (ur.), *4. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: sklepne ugotovitve raziskovanja (2015–2018): konferenčni zbornik* (1. izd.) (str. 73–103). Univerzitetna založba Univerze. doi:10.18690/

- Tominc, B. in Sotlar, A. (2023). Zaznavanje varnostnih pojavov v slovenskih občinah: Je slovensko javno mnenje še vedno stabilno? V G. Meško in R. Hacin (ur.), *9. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih – dobre prakse, aktualne teme in raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih v zadnjem desetletju*, (str. 81–91) Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Fakulteta za varnostne vede. doi:10.18690/um.fvv.8.2023.7
- Toš, N. (2007). *Stališča slovenske javnosti o policiji* [Podatkovna datoteka]. Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. doi:10.17898/ADP_POLIC04_V1
- Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna. (2010, 2018). *Uradni list RS*, (54/10, 35/18).
- Viegas Ferreira, E. (2024). Trust in the police – Findings from a cross-comparison of European Union member states. *Internal Security*, 16(1), 191–204. doi:10.5604/01.3001.0054.7101

PRIMERJAVA PRAVNE UREDITVE JAVNEGA REDA IN MIRU V REPUBLIKI SLOVENIJI IN NOVE UREDITVE V REPUBLIKI HRVAŠKI

BOJAN TIČAR

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
bojan.ticar@um.si

Pravna ureditev prekrškov zoper javni red tako v Republiki Sloveniji kot tudi v Republiki Hrvaški postavlja zapletene sedanje in prihodnje pravne in etične dileme. Slovenski zakon je v spreminjanju, Republika Hrvaška pa je naredila korak naprej in je že sprejela nov zakon, ki regulira vrsto prekrškov, ki jih slovenski pravni red še ni sankcioniral. Zato smo v tem prispevku z znanstvenoraziskovalnimi metodami teleološke analize veljavne slovenske ustavne ureditve, gramatikalne razlage veljavne slovenske in hrvaške zakonodaje ter primerjalne analize s študijami primerov pregledali podobnosti in razlike obeh ureditev. Nov slovenski zakon na tem področju se bo oziral tudi na že sprejetega hrvaškega in bo gotovo moral poseči v regulacijo uvedbe sodobnih tehnologij. Oblikovane in razvite bodo morale biti mobilne aplikacije za lažje poročanje o motnjah in kršitvah javnega reda, saj živimo v tehnološki družbi.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.12)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
javni red in mir,
prekrškovno pravo,
primerjalna analiza,
Slovenija,
Hrvaška

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.12)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
public order,
misdemeanour law,
comparative analysis,
Slovenia,
Croatia

COMPARISON OF THE LEGAL REGULATION OF PUBLIC ORDER IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA AND THE NEW REGULATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

BOJAN TIČAR

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
bojan.ticar@um.si

The legal regulation of misdemeanours against public order in the Republics of Slovenia and Croatia raises complex current and future legal and ethical dilemmas. Slovenian law is being amended, while the Republic of Croatia has taken and already adopted a new law that regulates several misdemeanours that the Slovenian legal system has not yet sanctioned. The paper focuses on similarities and differences between the systems using scientific research methods of teleological analysis of the current Slovenian constitutional system, grammatical interpretation of the current Slovenian and Croatian legislation, and comparative analysis of case studies. The new Slovenian law in this field will also consider the already adopted Croatian law and will undoubtedly have to intervene in the regulation of the introduction of modern technologies. Mobile applications will have to be designed and developed to facilitate reporting disturbances and violations of public order, as we live in a technological society.

1 Uvod

Pravna ureditev prekrškov zoper javni red tako v Republiki Sloveniji kot tudi v Republiki Hrvaški postavlja zapletene sedanje in prihodnje pravne in etične dileme. Državi morata svobodo izražanja uravnotežiti z zaščito posameznikov pred škodljivimi vsebinami. Slovenski zakon (»Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)«, 2016) je v spreminjanju, Republika Hrvaška pa je naredila korak naprej in je že sprejela nov zakon, ki regulira vrsto prekrškov, ki jih slovenski pravni red še ni sankcioniral. Hrvaški Zakon o prekrških zoper javni red in mir (»Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira«, 2023) je bil uveljavljen lani, 11. 5. 2023.

Na splošno so v obeh državah prekrški zoper javni red in mir praviloma oblika kaznivega ravnanja, ki so v primerjavi s kaznivimi dejanji administrativno sankcionirani z globo v Sloveniji in denarno kaznijo na Hrvaškem (globa ni denarna kazen) (»Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira«, 2023; »ZJRM-1«, 2006). Ali je prepovedano dejanje razvrščeno kot kaznivo dejanje ali kot prekršek, formalno izbere zakonodajalec.

Tako je na primer tatvina v Sloveniji vedno kaznivo dejanje, čeprav bi lahko bila bagatelna tatvina plastenke vode, vredne slab evro, vsebinsko obravnavana tudi kot prekršek. Razlog za slovensko ureditev je v teoretičnem pristopu umeščanja premoženjskih deliktov izključno v materialno kazensko pravo, kar je – vsaj v opisanem primeru – oddaljeno od vsakodnevne življenjske prakse in predstavlja veliko administrativno oviro za formalno-pravno obravnavo tovrstnih dogodkov.

Na glede na povedano, morajo v obeh državah zakonodajalci zagotoviti, da prekršek in kaznivo dejanje nimata v celoti enakih znakov protipravnega ravnanja in da obstaja v praksi jasna dihotomija med temi ravnanji. Tudi ta je večkrat nejasna – na primer v Sloveniji, ko gre za nevarno vožnjo v cestnem prometu (Dežman, 2018) ali ko je s protipravnim ravnanjem povzročena lahka telesna poškodba po »ZRJM-1« (2016), na primer v gostilniškem pretepu, in je treba čakati oškodovanca oziroma zasebnega tožilca, ali bo sprožil kazenski postopek, preden se zadeva lahko zaključi s prekrškovno odločbo oz. plačilnim nalogom.

Na področju javnega reda in miru v Republiki Sloveniji je specialni predpis, ki ureja naslovno tematiko, »ZJRM-1« (2006). Ta se bo verjetno v kratkem spremenil, saj je že v elevacijskem procesu (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2023). »ZJRM-1« (2006) velja že več kot 18 let in bil v tem času samo enkrat dopolnjen (»Zakon o dopolnitvah Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1A)«, 2020). Z edino novelo se je reševalo vprašanje legitimnosti delovanja t. i. vard pri obmejnem delu z migranti, ki je bilo v koliziji z izvajanjem zakonskih pooblastil državnih organov. Tako dopolnjeni slovenski zakon velja štiri leta, v tem času pa sta bila sprožena še dva postopka za spremembo in dopolnitev, ki sta bila ustavljena.

Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije je zato odločilo, da je smiselno opraviti evalvacijo zakona, s katero bi pridobili potrebne informacije za celostno prenovo zakona s tega področja (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 2023). Evalvacija je v pristojnosti Direktorata za policijo in druge varnostne naloge na Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije in je v zaključni fazi.

2 Raziskovalne metode in raziskava

Znanstveno-raziskovalne metode, uporabljene za ta prispevek, so:

- teleološka analiza veljavne slovenske ustavne ureditve;
- gramatikalna razlaga veljavne slovenske in kasneje hrvaške veljavne zakonodaje; in
- primerjalna analiza slovenske in hrvaške ureditve na študijah primerov.

2.1 Teleološka razlaga slovenske ustavne ureditve naslovne problematike

Na podlagi teleološke razlage (iščemo *ratio legis*) izhajamo iz slovenske ustavne ureditve (»Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991; 34. člen), kjer ima vsakdo pravico do osebne dostojanstva in varnosti. Slovenska ustavna teorija in ustavna sodna praksa vsebinsko izpolnjujeta to določbo. Slovensko ustavno sodišče je v svoji odločbi med drugim pojasnilo, da je pravica do osebne varnosti predvsem ena od temeljnih človekovih pravic. Kot taka je ta pravica naložena državi, lokalnim skupnostim in drugim nosilcem javnih pooblastil vzdržati se namernega neupravičenega poseganja v fizično integriteto in varnost posameznika. To je pravna

in etična norma. Slovenska ustava prepoveduje vsakršen poseg v pravico do osebne varnosti, razen tistih, ki so izrecno dovoljeni (Ustavno sodišče Republike Slovenije, 1997).

Po drugi strani je pravica do varnosti tudi pravica do pozitivnega statusa posameznika, kot je sodišče poudarilo v odločbi (Ustavno sodišče Republike Slovenije, 2014). Država si mora dejavno prizadevati, da svojim prebivalcem zagotovi najvišjo razumno dosegljivo raven varnosti (Flander in Tičar, 2019). Pristojni državni in občinski organi morajo v okviru svoje ustavne dolžnosti vsem prebivalcem zagotoviti tudi ustrezno pravno varstvo pred posegi v njihovo varnost (Ustavno sodišče Republike Slovenije, 2014). Posameznikova pravica do osebne varnosti je relativna pravica, kar pomeni, da jo pravice in svoboščine drugih omejujejo. Posledično se v pravnem redu pojavijo situacije, v katerih je pravica posameznika do osebne varnosti v nasprotju s pravicami drugih posameznikov. Tak položaj na primer nastane, ko je varnost opredeljena kot razlog, zaradi katerega se lahko omejijo druge temeljne pravice. Ustavno sodišče je v odločbi zavzelo stališče, da javni organi posameznikom ne morejo zagotoviti absolutne varnosti pred vmešavanjem drugih posameznikov s telesno integriteto in varnostjo, temveč morajo zagotoviti, da zaščita, ki jo zagotavlja, ne pade pod ustavno zahtevani minimum (Flander in Tičar, 2019).

2.2 Primerjalna analiza slovenske in hrvaške zakonodaje na področju ureditve javnega reda in miru

Na podlagi s teleološke razlage veljavne ureditve opisane zgoraj in seveda z gramatikalno razlago veljavne zakonodaje v Sloveniji in na Hrvaškem bomo primerjali ureditev naslovne problematike v obeh državah:

- 1 Primer primerjave: V skladu s 16. členom se na hrvaškem kot prekršek opredeljuje širjenje lažnih novic in s tem povzročanje nemira med prebivalstvom. Za kršitelja je zagrožena denarna kazen od 700 EUR do 4.000 EUR (»Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira«, 2023). Ni jasno zapisano, ali velja to tudi za prekrške, storjene na spletnih omrežjih oziroma internetu, kar lahko povzroči velikanski porast tovrstnih kršitev. Kako bo to v Sloveniji, še ne vemo. Zaenkrat veljavni zakon o javnem redu in miru teh prekrškov izrecno ne zajema, sodne prakse pa je malo. Dve

sodobni tovrstni sodni odločbi slovenskih višjih sodišč sta razdelani v prispevku Tičar in Primec (2024). Vendar sodna praksa tukaj ne more nadomestiti zakonske ureditve.

- 2 Primer primerjave: Prav tako je v hrvaški ureditvi za prekrške predvidena zaporna kazen, česar slovensko prekrškovno pravo ne pozna. Nadomestni zapor za storjene prekrške v Sloveniji je oblika plačila globe, pri čemer je en dan zavora vreden 100 EUR globe, globa pa mora znašati vsaj 1.000 EUR (»Zakon o prekrških (ZP-1-UPB8)«, 2011). Nadomestni zapor v Sloveniji ni kazenska sankcija ampak alternativna oblika plačila denarne globe za kršitelje, ki po zakonskih določbah tega sami finančno ne zmorejo.
- 3 Primer primerjave: Poleg navedenega so v novem hrvaškem zakonu o prekrških zoper javni red in mir na novo opredeljeni nekateri prekrški, ki jih pri nas »ZRJM-1« (2016) ne pozna. Predvsem so Hrvati izrazito poostriili prekrškovne kazni. Tam se te sankcije imenujejo denarne kazni in ne globe, kot pri nas, kot smo že omenili. Tudi polovično plačilo je možno v treh dneh in ne v 16-tih dneh, kot v Sloveniji.
- 4 Primer primerjave: V skladu s 17. členom se kršitelj, ki omalovažuje in žali državne organe pri njihovem službenem delu, kaznuje z denarno kaznijo 700 EUR do 4.000 EUR ali z zaporom do 30 dni (»Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira«, 2023). V Sloveniji se po 7. členu »ZRJM-1« (2016) kršitelj, ki vpije ali se nedostojno vede do uradne osebe pri uradnem poslovanju, kaznuje z globo od 100.000 tolarjev do 200.000 tolarjev, kar znaša preračunano po tečaju (239,64 SIT/EUR) od 417,29 EUR do 834,58 EUR. Po tej logiki sprejetih zakonov v obeh državah je na primer žaljenje slovenskega policista ali redarja ali inšpektorja pri opravljanju uradne dolžnosti skoraj 5-krat (točno 4,8-krat) cenejše kot na Hrvaškem.
- 5 Primer primerjave: Hrvaški zakon o javnem redu in miru kot prekrške opredeljuje tudi nekatera ravnanja, ki so v slovenski zakonodaji urejena z drugimi posebnimi zakoni. Sem sodi sankcioniranje zvočništvaja pri prostituciji, prekrški, povezani z javnimi zbiranji in shodi, kar v Sloveniji ureja posebni zakon, pa točenje alkoholnih pijač mladoletnikom ipd. Slovenski »ZRJM-1« (2016) prepoveduje mladoletnikom vstop v lokale, kjer

se točijo alkoholne pijače (21. člen), kaznovanje tistih, ki mladoletnikom točijo pijače, je v Sloveniji urejeno v 16. členu, 3. odstavku »Zakona o omejevanju porabe alkohola (ZOPA)« (2013).

Ker bo hrvaški pristop morda vplival tudi na razmišljanje slovenskega zakonodajalca pri spreminjanju slovenskega veljavnega »ZRJM-1« (2016), menimo, da je ta primerjalna analiza smiselna in dobrodošla.

3 Sklepna razprava

Področje javnega reda in miru je tako v Sloveniji kot na Hrvaškem področje notranje suverene pristojnosti obeh držav. Vendar je povsod pri ureditvi sodobnih prekrškov zoper javni red in mir ključnega pomena uravnotežiti zaščito posameznika in ohranjanje odprtega in dostopnega prostora za izražanje. Pri določanju meja svobode izražanja se pojavljajo pravni in etični izzivi. Kje naj demokratična država potegne mejo med dopuščanjem izražanja mnenja in nedopustnim napadom na druge, ki še ni kaznivo dejanje *malum per se*, ampak je že kaznivo ravnanje in tako prepovedano kot prekršek – *malum prohibitum* (Yogis Q.C., 2003)

Prekrškovno pravo, tako kot tradicionalno kazensko pravo, je nepopolno, kar pomeni, da predpisuje kazni le za določena nezakonita dejanja. Odločilno je torej določiti, katero dejanje je »zlobno«, nato pa v okviru prepovedanih dejanj (i.e. *malum prohibitum*) vključiti prekrške in izključiti kazniva dejanja. Za prekrške ni nujno, da so »zlobni«.

Devetak (2013, str. 23) razlaga: »da bi načelo legitimnosti in omejitve represije lahko razlagali kot opozorilo zakonodajalcu o obveznosti spoštovanja subsidiarne narave kaznivih ravnanj. Nezakonito dejanje je mogoče kazensko opredeliti kot prekršek, če njegova opredelitev kot kazniva dejanja ne zadostuje za zaščito pravnih vrednot.«

Ureditev javnega reda in miru v Sloveniji v prihodnje bi lahko temeljila na povečani vključenosti lokalnih skupnosti in na dejavni udeležbi občanov pri oblikovanju pravil in postopkov, povezanih z javnim redom. Policija in občinski varnostni organi bodo gotovo v prihodnje ob spreminjanju zakonodaje lahko organizirali tudi izobraževalne kampanje zavedanja o pomembnosti ohranjanja javnega reda in miru. Nova ureditev bo zahtevala prilagoditev obstoječe slovenske zakonodaje glede na

spremembe v družbi, kot so nove tehnologije, socialni mediji in nove oblike kriminalitete. Na ravni varnostnih organov bo treba vzpostaviti redno usposabljanje za obvladovanje situacij, ki vključujejo množične dogodke ali konflikte ter možnost hitrega prilagajanja policijskih ukrepov glede na specifične razmere na terenu.

Nov Zakon o varstvu javnega reda in miru (predpis v pripravi) bo moral gotovo poseči v regulacijo uvedbe sodobnih tehnologij, kot sta videonadzor in analitika podatkov, za učinkovitejše spremljanje in odzivanje na kršitve javnega reda in miru ipd. Oblikovane in razvite bodo morale biti mobilne aplikacije za lažje poročanje o motnjah in kršitvah javnega reda, saj živimo v tehnološki družbi.

Skratka, prihodnja ureditev javnega reda in miru v Sloveniji bi morala biti dinamična, prožna in usmerjena v sodelovanje ter varovanje pravic posameznikov, hkrati pa zagotavljati sodobno (tudi tehnološko) varnost in red v družbi.

Viri in literatura

- Devetak, H. (2013). *Kazenskoopravno varstvo poštenja v poslovnem prometu* [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.
- Dežman, Z. (2018), Ali sta kaznivi dejanji povzročitve prometne nesreče iz malomarnosti in nevarne vožnje v cestnem prometu temelj racionalne kriminalitetne politike? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(2), 100–116.
- Flander, B. in Tičar, B. (2019) The right to security – An outline of the legal regulation at the state and local levels in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(5), 422–438.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. (2023). EV-ZRJM – *Evalvacija Zakona o varstvu javnega reda in miru (Uradni list RS, št. 70/06 in 139/20) – poročilo neformalne delovne skupine za evalvacijo ZJRM-1, osnutek 2023* [Interno gradivo].
- Tičar, B. in Primec, A. (2024). Prekrški zoper javni red in mir, storjeni na internetu, sedaj in v prihodnje. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 339–352). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Fakulteta za varnostne vede. doi:10.18690/um.fvv.6.2024
- Ustava Republike Slovenije. (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016, 2021). *Uradni list RS*, (33/91-i, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/96, 47/13, 75/16, 92/21).
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (1997). Odločba št. U-I-25/95 z dne 27. 11. 1997.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2014). Odločba št. Up-1082/12 z dne 29. 5. 2014.
- Yogis Q. C., J. A. (2003). *Canadian law dictionary* (5th ed.). Barrons Educational Series.
- Zakon o dopolnitvah Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1A). (2020). *Uradni list RS*, (139/20).
- Zakon o omejevanju porabe alkohola (ZOPA). (2003, 2017). *Uradni list RS*, (15/03, 27/17).
- Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira. (2023). *Narodne novine: službeni list Republike Hrvatske*, (47/23).
- Zakon o prekrških (ZP-1-UPB8). (2011). *Uradni list RS*, (29/11).
- Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006). *Uradni list RS*, (70/06).

VARDE IN STRAŽE *DE LEGE LATA* IN *DE LEGE FERENDA*

BENJAMIN FLANDER

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
benjamin.flander@um.si

Prispevek analizira pojav in dejavnost vard, straž in podobnih skupin v luči veljavnih predpisov, relevantne (ustavno) sodne prakse in predlogov sprememb zakonodaje. Avtor se opredeli do pravnih vprašanj, ki so se izpostavila ob pojavu skupine Slovenska obrambna straža, še posebej v zvezi z javnim shodom pripadnikov in simpatizerjev te skupine v središču prestolnice. Predmet analize je tudi odziv policije in drugih pristojnih organov, civilne družbe in strokovne javnosti na javni shod in druge dejavnosti omenjene in drugih podobnih skupin. Iskanje ustreznih rešitev pri naslavljanju dejavnosti t. i. protimigrantskih in drugih vigilantskih skupin je precejšen izziv tako za snovalce kot tudi varuhe pravnega reda.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.13](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.13)

ISBN

978-961-286-912-0

Ključne besede:

varde,
vaške straže,
varnost,
lokalna skupnost,
Ustava

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.13](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.13)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:

guards,
village guards,
security,
local community,
Constitution

VIGILANTE GROUPS *DE LEGE LATA* AND *DE LEGE FERENDA*

BENJAMIN FLANDER

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
benjamin.flander@um.si

This paper analyses the emergence and activities of guards, village guards, and similar groups in light of applicable law, relevant constitutional jurisprudence, and proposed legislative changes. The author addresses the legal issues that arose with the appearance of the Slovene Defence Guard, particularly focusing on the public manifestation of its members and sympathizers in the capital city of Slovenia. The analysis also covers the response of the police and other authorities, civil society, and the professional public to the public rally and other activities of this and similar groups. Finding appropriate solutions for the activities of so-called anti-immigrant and other vigilante groups is a real challenge for lawmakers as well as for those responsible for upholding the legal order.

1 Uvod

To poglavje je avtorjev šesti prispevek k razpravi o vigilantiskih skupinah, ki v Sloveniji poteka od jeseni 2018. Decembra 2020 je na 6. Nacionalni konferenci o varnosti v lokalnih skupnostih analiziral noveli »Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)« (2006) in »Zakona o nadzoru državne meje (ZNDM-2-UPB1)« (2010), ki ju je s ciljem omejiti delovanje Štajerske varde in drugih vigilantiskih skupin na predlog dela opozicije konec septembra 2020 sprejel Državni zbor Republike Slovenije (Flander, 2020). Novembra 2022 so bili na mednarodni znanstveni konferenci *Nation, state and sovereignty* v Budimpešti predstavljeni pravni vidiki vigilantizma v Sloveniji (Flander, 2022), članek z isto tematiko pa je bil poleti 2023 objavljen tudi v reviji *Central European Journal for Comparative Law* (Flander, 2023a). S prispevkoma je želel avtor s problematiko varnostnega samoorganiziranja občanov oz. vigilantizma v Sloveniji seznaniti tujo strokovno javnost. Novembra 2023 je na 9. Nacionalni konferenci o varnosti v lokalnih skupnostih s pretežno pravnega vidika analiziral odziv policije (in drugih pristojnih organov) na pojav in dejavnosti »vaške straže« v Ivančni Gorici, nove vigilantiske skupine, ki se je pojavila po tem, ko mediji o tovrstnih primerih varnostnega samoorganiziranja občanov nekaj časa niso več poročali (Flander, 2023b). Prispevek, ki obravnava pravne in varnostne vidike vigilantizma, je objavljen tudi v zborniku znanstvenih razprav, ki ga je leta 2024 izdala Univerzitetna založna Univerze v Mariboru (Flander, 2024).

Namen tega prispevka je, v obsegu, ki je na razpolago, v luči veljavnih predpisov, relevantne (ustavno) sodne prakse in predlaganih ali vsaj načrtovanih sprememb zakonodaje opraviti sintezo in nadgradnjo dosedanjih spoznanj. Prispevek v izhodišču naslavlja najnovejši primer vigilantizma – samoorganizirano Slovensko obrambno stražo (SOS), ki se v javnem diskurzu navaja kot neonacistična skupina. Posebna pozornost je namenjena odzivu policije in drugih pristojnih organov, civilne družbe in strokovne javnosti ter pravnim vprašanjem v zvezi z javnim shodom pripadnikov in simpatizerjev te skupine v prestolnici.

2 Slovenska obrambna straža – novo »poglavje« vigilantizma v Sloveniji?

Sredi maja 2024 so mediji poročali o posnetku na enem od družbenih omrežij, na katerem zamaskiranci, ki se deklarirajo kot SOS, moškega s prekritim obrazom, napisom »remigracija« in vrvjo okrog vratu privežejo za drog. Skupina je objavila

tudi več drugih posnetkov, na katerih njeni pripadniki v oblačilih, ki naj bi bila značilna za neonaciste, trdijo, da je »vlada v državo spustila horde migrantov, ki tukaj delajo, kar hočejo« in da je »čas, da jih ustavijo.« V središču glavnega mesta se je zbralo okoli 70 članov skupine, ki so skandirali protimigrantska in neonacistična gesla, prižigali bakle in nosili transparente s simboli nacizma. Če navedbe v medijih držijo, je bilo med udeleženci veliko mladoletnikov, ki jih starejši pripadniki skupine prek družbenih omrežij novačijo v svoje vrste. Eden od glavnih protagonistov shoda naj bi bil večkrat pravomočno obsojen zaradi premoženjskih kaznivih dejanj, nepravomočno in pogojno pa tudi zaradi javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti ter groženj predstavnici slovenske vlade in znanemu aktivistu. Mediji ob sklicevanju na poročanje članov nekaterih civilnodružbenih iniciativ navajajo tudi druge dejavnosti (incidente) v režiji pripadnikov SOS. Na primer, na dan shoda v središču Ljubljane naj bi napadli enega od prosilcev za azil v bližini azilnega doma na Kotnikovi ulici v Ljubljani. Napad naj bi bil prijavljen policiji (N. P., 2024; Roglič 2024).¹

Policija je v odzivu na medijsko poročanje o dejavnosti pripadnikov SOS javnost obvestila, da ni prejela nobene prijave domnevnih žrtev. Sporočila je, da ustanavljanju in dejavnostim t. i. straž ali drugih podobnih oblik samoorganiziranja nasprotuje, da njihovo delovanje skrbno spremlja in da sproti prilagaja ukrepe za zagotavljanje varnosti, pri tem pa se odziva tudi na morebitna odklonska ravnanja. Ustanovitelji t. i. vaških straž se morajo po navedbah predstavnikov policije zavedati, da samoorganiziranja v smislu, da bi občani sami opravljali naloge policije, predstavljajo varnostno tveganje in da je vsakršno organiziranje in zbiranje z namenom izvrševanja kaznivih ravnanj kaznivo. Po oceni policije dejavnosti tovrstnih skupin škodijo občutku varnosti v lokalni skupnosti in vzbujajo nezaupanje v preiskovalne organe in organe pregona pri potencialnih žrtvah kaznivih ravnanj. Skupina mladostnikov, ki pri ljudeh vzbuja strah, nelagodje in vznemirjenost, s svojim videzom in vedenjem pa tudi občutek, da gre za uniformirano skupino, ki bo izvajala nasilna dejanja, po oceni policije ne more zagotavljati in ne zagotavlja nikakršnega reda in občutka varnosti. Čeprav dejavnosti pripadnikov tovrstnih skupin ne predstavljajo vedno kaznivega dejanja, policija, po navedbah njenih

¹ V civilni iniciativi so opozorili, da pripadniki SOS »ali njim podobni ljudje« redno nadlegujejo prosilce za azil, ko se ti v večernih urah vračajo iz služb v azilni dom. Škropili naj bi jih s solzivcem, nanje spuščali pse in jih topli. Prosilci za azil napadov praviloma ne prijavljajo, ker naj bi se »bolj bali policije kot napadalcev«. Pri tovrstnih napadih gre po njihovi oceni predvsem za provokacije, da bi prišlo do incidenta in bi bila v medijih ponovno izpostavljena »problematika migrantske kriminalitete« (Roglič, 2024).

predstavnikov, vsakršno organiziranje in javno zbiranje ter širjenje lažnih informacij z namenom izvrševanja kaznivih ravnanj obravnava strožje, če so navedeni elementi prepoznani (Flander, 2024; I. M., 2024; N. P., 2024; Na. R., 2024; Roglič, 2024).

Policija je približno teden dni po prvem medijskem poročanju o skupini SOS javnost obvestila, da je ugotovila identiteto nekaterih članov te skupine. Šlo naj bi za mlajše osebe, ki jih je policija v preteklosti že obravnavala zaradi nasilništva in tatvin. V nasprotju s policijo, ki javnosti podrobnejših informacij ni razkrila, je uveljavljen slovenski raziskovalni novinar izpostavil poročilo, ki naj bi ga Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (SOVA) leta 2021 posredovala parlamentarni komisiji za nadzor obveščevalnih in varnostnih služb. Iz tega dokumenta naj bi izhajalo, da skupino SOS sestavljajo nekateri pripadniki neonacističnih skupin Blood&Honour in Narodni blok ter nekateri posamezniki iz skupine HeadHunters Domžale, navijaške skupine Green Dragons in skupine rumeni jopiči. Mediji v povezavi s SOS omenjajo tudi Društvo za promocijo tradicionalnih vrednot in Nacionalno tiskovno agencijo (NTA). Skupina naj bi imela več kot dvesto članov, starih od 16 let do 40 let. Če navedbe v medijih držijo, imajo nekateri njeni člani tesne stike z nekaterimi slovenskimi politiki ter tudi s podmladkom ene od političnih strank (Roglič, 2024).

Po shodu v središču Ljubljane so se v medijih pojavili očitki, da ravnanje policije pri varovanju shoda ni bilo ustrezno. Pravna mreža za varstvo demokracije je v objavi na enem od družbenih omrežij ocenila, da bi morala policija v skladu z določbami »Zakona o javnih zbiranjih (ZJZ-UPB2)« (2005) shod neonacistov razpustiti. Na dogajanje se je odzvala tudi koalicija, ki je ocenila, da je treba poveličevanju nacizma in fašizma narediti konec in da bo v parlamentarni postopek vložila predlog novele »ZJRM-1« (2006), ki bo izrecno prepovedala in sankcionirala uporabo simbolov fašizma in nacizma z namenom poveličevanja in širjenja teh ideologij (R. M., 2024).

3 Razprava: vigilantske skupine *de lege lata* in *de lege ferenda*

Slovenija ima, kot kaže, opravka z dvema tipoma vigilantizma, in sicer s protimigrantskim vigilantizmom in vigilantizmom z namenom nadzora in preprečevanja kriminalitete (Flander, 2024; Haas, 2010; Nel, 2016). Oba do nedavnega izstopajoča primera samoorganiziranja občanov v obliki vard, straž in podobnih skupin se precej razlikujeta, razlike pa so (bile) očitne tudi pri odzivu policije in drugih pristojnih organov na dejavnosti obeh skupin. V primeru Štajerske

varde gre za hierarhično organizirano in vodeno skupino, ki je po oceni državnih organov (tudi Vrhovnega sodišča Republike Slovenije) oborožena (pripadniki skupine so poleg imitiranega strelnega orožja nosili hladno orožje in uniforme oz. maskirna oblačila). Pristojni organi so tipične dejavnosti pripadnikov te skupine prepoznali kot grožnjo javnemu redu in državni varnosti. Približno dve leti po prvem poročanju medijev o dejavnostih skupine je Državni zbor sprejel »Zakon o dopolnitvah Zakona o varstvu javnega reda in miru (ZRJM-1A)« (2020) in »Zakon o dopolnitvah Zakona o nadzoru državne meje (ZNDM-2E)« (2020). Noveli sta značilna ravnanja vardistov prepovedali in sankcionirali kot prekrške (Flander, 2020). Pobudo za oceno ustavnosti novel je Ustavno sodišče Republike Slovenije (2023) z odločbo št. U-I-56/21 kot neutemeljeno zavrnilo (Flander, 2024).² Priča smo bili tudi aretaciji, kazenskemu pregonu in pravnomočni obsodbi vodje Štajerske varde in njegovega pomočnika (Flander, 2024).³

V nasprotju z navedenim »vaška straža« v Ivančni Gorici ni bila oborožena, njeni pripadniki niso nosili uniform ali maskirnih oblačil, za svoje člane ni izvajala urjenj in tudi sicer ni imela značilnosti paravojaške formacije. Skladno s tem je bil odziv policije in drugih pristojnih organov v primeru samoorganiziranja občanov v Ivančni Gorici bistveno bolj zadržan kot v prej opisanem primeru. V prostorih občine je bil organiziran sestanek predstavnikov lokalne oblasti, »vaške straže« in policije, na katerem je predstavnik občine (podžupan) izrazil razumevanje stiske občanov. Ob soočenju z vodjo iniciative so tudi predstavniki policije poudarili, da se zavedajo pomena sodelovanja policije z lokalno skupnostjo v pogledu zagotavljanja občutka varnosti ljudi (Flander, 2024; Valadžija, 2023).

² Pobudniki so zatrjevali, da jim je z izpodbijanimi določbami »ZJRM-1A« (2020) in »ZNDM-2E« (2020) kršena človekova pravica do svobodnega združevanja iz drugega odstavka 42. člena »Ustave Republike Slovenije (URS)« (1991). Sklicevali so se tudi na pomensko nedoločnost izpodbijanih določb, s čimer naj bi bilo kršeno ustavno načelo zakonitosti. Ustavno sodišče je ugotovilo, da so bile trditve pobudnikov neutemeljene. Pri oceni pobude z vidika splošne svobode ravnanja, ki jo vsakomur zagotavlja slovenska ustava, je presodilo, da je teža posledic, ki jih ima prepoved ravnanj iz izpodbijanih predpisov za splošno svobodo ravnanja posameznika, sorazmerna s koristmi izpodbijane ureditve za zagotovitev učinkovitega dela policije pri zagotavljanju varnosti, pa tudi s koristmi za pravice tretjih oseb, ki jih taka ravnanja zmedejo oz. vznemirjajo.

³ Okrožno sodišče v Mariboru je vodjo skupine spoznalo za krivega kaznivega dejanja napeljevanja k nasilni spremembi ustavne ureditve in mu izreklo kazen osem mesecev zapora, sodišče je v kazen prištelo tudi čas odvzema prostosti in pripora. Obsojeni se je na sodbo pritožil, po njeni pravnomočnosti pa jo je z izrednim pravnim sredstvom izpodbijal tudi na Vrhovnem sodišču Republike Slovenije, ki je s štirimi glasovi proti enemu presodilo, da je sodišče prve stopnje pravilno ocenilo, da je obsojenčevo ravnanje preseglo mejo dovoljene svobode političnega izražanja in da je kazenskoopravni odziv nujen, primeren in sorazmeren za zagotovitev zasledovanega legitimnega cilja, to je varstva države in njene demokratične ustavne ureditve (Flander, 2024).

SOS je tretji izstopajoč primer »samoorganiziranja občanov«, ki, kot kaže, odpira novo »poglavje« vigilanzizma v Sloveniji. Iz objav v medijih je razvidno, da je SOS protimigrantska vigilantska skupina, ki se od svojih predhodnic pomembno razlikuje in je v primerjavi z njima zagotovo večji varnostni izziv. Na slednje lahko, med drugim, sklepamo iz tega, da se skupina javno, odkrito in eksplicitno opira na zločinske rasistične ideologije in njihove simbole (tega na primer za Štajersko vardo ne moremo trditi), da so bile evidentirane dejavnosti skupine in njenih članov, ki vključujejo nasilje, ter ne nazadnje iz tega, da imajo pripadniki skupine stike z nekaterimi vidnimi politikami. Slednje pri Štajerski vardi ni bilo tako očitno.

V zvezi z izvajanjem policijskih nalog in pooblastil na shodu SOS v Ljubljani so se, kot rečeno, v javnosti pojavili očitki, da policija ni ravnala v skladu z zakonom in da bi morala shod razpustiti. Po oceni Pravne mreže za varstvo demokracije je bilo za to podanih več indicev, med drugim videoposnetki, ki so bili pred shodom objavljeni na družbenih omrežjih, ter vzklikanje protipriseljenskih gesel in uporaba nacističnih simbolov na samem shodu (R. M., 2024). Predstavniki civilne iniciative so se sklicevali na 6. člen »ZJZ-UPB2« (2005), ki prepoveduje organiziranje shodov z namenom, da bi se na njih izvrševala kazniva dejanja ali da bi se pozivalo k izvrševanju kaznivih dejanj, ali z namenom povzročanja nasilja, motenja javnega reda ali oviranja javnega prometa. Svoje stališče so oprli tudi na 33. člen istega zakona, po katerem policija od vodje zahteva, da shod razpusti, če je na njem prišlo do uresničevanja namenov, ki so prepovedani po 6. členu, v primerih, ko shod ni bil prijavljen, čeprav bi moral biti, pa tudi če moti ljudi v naravnem ali bivalnem okolju ali ovira javni promet. Pravna mreža je ob sklicevanju na odločbo Ustavnega sodišča izrazila prepričanje, da bi morala policija uporabo nacističnih simbolov obravnavati kot kaznivo dejanje, s čimer bi bili izpolnjeni pogoji za razpustitev shoda (R. M., 2024).⁴

Predstavniki policije je v izjavi za javnost pojasnil, da se policija zaveda legitimnosti shodov in pomena demokratičnosti in pluralnosti družbe in da je zato pri načrtovanju ukrepov zasledovala usmeritve ministrice in ministra glede proaktivne

⁴ Ustavno sodišče Republike Slovenije (2024) je s sklepom št. U-I-352/20 odločilo, da iz ustaljene ustavnosodne presoje sledi, da je dolžna država najhujše kršitve prepovedi iz 63. člena Ustave določiti kot kaznivo dejanje. Zakonodajalec je to obveznost načeloma izpolnil z inkriminacijo javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti v 297. členu »Kazenskega zakonika (KZ-1-UPB2)« (2012). Primer tega kaznivega dejanja je po mnenju Ustavnega sodišča v posamezni življenjski situaciji lahko tudi izrazno ravnanje, ki vključuje gesto nacističnega pozdrava in razkazovanja nacističnih simbolov, kar ugotavljajo sodišča v konkretnem primeru. Ustavno sodišče je sklep sprejelo s šestimi glasovi proti trem.

vloge države in posledično policije pri zagotavljanju pravice do mirnega zbiranja. Udeleženci shoda so prižgali nekaj bakel, večjih kršitev javnega reda in miru pa ni bilo, zato so z ukrepi želeli zagotoviti z ustavo zagotovljeno pravico do svobodnega izražanja ter do mirnega zbiranja (R. M., 2024). Pri tem gre po našem mnenju za še enega v vrsti primerov, v katerih policija zatrjuje zakonitost in pravilnost svojega ravnanja, nevladne oz. civilnodružbene organizacije pa to zanikajo. V zadevnem primeru lahko delno pritrdimo obema stališčema. Zdi se, da je policija v nastalih okoliščinah ravnala po taktičnem preudarku; na izhodiščih, ki jih je predstavnik policije pojasnil v izjavi za javnost (glej zgoraj), se je odločila ukrepati v skladu 31. členom »ZJZ-UPB2« (2005): določila je potrebno število policistov, ki so spremljali potek shoda, razpustitvi shoda in posledično verjetni uporabi prisilnih sredstev zoper množico, ki bi lahko privedla do eskalacije nasilja, pa se je izognila. Očitki policiji, da shoda zavestno in namerno ni razpustila in da »je s tem ravnanjem prilila olje na ogenj neonacistov«, se avtorju prispevka ne zdijo prepričljivi.⁵ V policiji je bil odrejen nadzor, ki naj bi potrdil ali ovrigel dvome o zakonitosti in pravilnosti izvajanja nalog in pooblastil na shodu. Informacije o tem, da je oz. bo delo policije na shodu tudi pod drobnogledom neodvisnega nadzora, nismo zasledili.

Koalicija se je na dogajanje odzvala z vložitvijo predloga novele »ZJRM-1« (2006), ki izrecno prepoveduje in sankcionira poveličevanje nacizma in fašizma (Valadžija, 2024). Predlog novele je bil vložen z namenom vzpostavitve bolj varne in strpne družbe, ki bi ohranila demokratične vrednote in zatrla vsakršno širjenje nasilnih in zločinskih ideologij, kot sta nacizem in fašizem. Zakonu, ki ureja varstvo javnega reda in miru, naj bi bil dodan 20.a člen, ki bo določil, da kdor na javnem mestu z namenom poveličevanja, odobravanja, opravičevanja, zagovarjanja in spodbujanja fašizma ali nacizma nosi, razkazuje itd. nacistične in fašistične simbole ali simbole okupatorskih organizacij (pozdrave, himne pesmi, pozdrave, zastave ipd.) ter z njimi povezana slikovna in avdiovizualna gradiva, stori prekršek, ki se kaznuje z globo od 1000 evrov do 2.500 evrov. Predlog novele je bil v Državnemu zboru potrjen kot primeren za nadaljnjo obravnavo, pri čemer so poslanci dela opozicije protestno zapustili sejo. (Z)motilo naj bi jih zlasti to, da predlog novele prepoveduje poveličevanje nacizma in fašizma, ne pa tudi komunizma.

⁵ Znani slovenski aktivist je v izjavi za medij N1 ocenil, da je policija nekaj dni pred »neonacističnim shodom« sklicala novinarsko konferenco v zvezi s spornimi navedbami o tem, da naj bi »migrant porezal deklčo«, s čimer naj bi pritrdila motivom tistih, ki so shod organizirali. Tudi če bi se incident res zgodil (izkazalo se je, da se ni), bi šlo po mnenju aktivista za minoren dogodek, ki se jih vsak dan v Sloveniji zgodi na desetine. Sprašuje se, »v katerih primerih drobne kriminalitete policija skliče tiskovno konferenco« (Roglič, 2024).

Če navedbe v medijih držijo, je v pripravi tudi predlog sprememb »KZ-1-UPB2« (2012), ki bi povečevanje in spodbujanja nacizma in fašizma z uporabo njihovih simbolov, ki vključuje elemente javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, izrecno opredelil kot kaznivo dejanje. Menimo, da bi bila sprememba dobrodošla, ker bi uveljavila načelo *lex certa*, ki je temeljno načelo kaznovalnega prava, ni pa nujna, ker iz sklepa Ustavnega sodišča št. U-I-352/20 (Ustavno sodišče, 2024) sledi, da je kaznivo dejanje zajeto v obstoječem 297. členu.

4 Sklep

Nel (2016) ugotavlja, da države lahko razdelimo v dve skupini. V prvi so tiste, ki vigilanzem in dejavnosti vigilantskih skupin in posameznikov pravno prepovedujejo, inkriminirajo (v obliki prekrškov ali kaznivih dejanj) in preganjajo. Diametralno nasproten je pristop držav iz druge skupine, ki temelji na večji ali manjši strpnosti do vigilantov in vigilantskih skupin ali celo sodelovanju državnih organov s tovrstnimi skupinami pri opravljanju uradnih nalog. Prevladujejo države, ki se na pojav in dejavnosti vigilantov odzovejo s prepovedjo in kaznovanjem (Flander, 2023a, 2023b, 2024).

V Sloveniji se je samoorganiziranje občanov v obliki vard, straž in podobnih skupin do sedaj odrazilo v treh novelah (tretja, ki je na poti, vigilantizma ne naslavlja *per se*) dveh zakonov, nabralo pa se je tudi nekaj sodne in ustavnosodne prakse. Sporadično krpanje predpisov *ad rem* (Flander, 2024), ki se je izkazalo za učinkovito, je privedlo do tega, da pravni red v obstoječi konstelaciji vigilantizma na splošno ne prepoveduje; ob zagotavljanju ustavne pravice do mirnega zbiranja in svobodnega združevanja prepoveduje in sankcionira določena ravnanja vigilantov. Z dopolnitvami predpisov, na primer, ni (bilo) zajeto ravnanje, ki bi vzbujalo videz opravljanja uradnih nalog, če vigilantni pri tem ne bi nosili (imitacij) orožja in/ali maskirnih oblačil, ne bi uporabljali simbolov, grbov, zastav ali vozil s prepoznavnimi oznakami, ali če ne bi izvajali ravnanj z znaki kaznivih dejanj ali prekrškov. Ob striktni razlagi predpisov in upoštevanju načela zakonitosti policija v teh okoliščinah vigilantov ne bi smela sankcionirati.

Z uveljavitvijo novele »ZJRM-1« (2006), ki je na poti in vigilantizma, kot rečeno, ne naslavlja *per se*, samoorganiziranja občanov v obliki vard, straž in podobnih skupin v Sloveniji ne bo konec. Tovrstne skupine se bodo zagotovo še pojavljale.

Nadaljevalo se bo tudi krpanje predpisov.

Viri in literatura

- Flander, B. (2020). Varde: geneza in pregled novel Zakona o varstvu javnega reda in miru in Zakona o nadzoru državne meje. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), *6. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v ruralnih in urbanih okoljih. Konferenčni zbornik* (1. izd.) (str. 79–85). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/978-961-286-404-0.8
- Flander, B. (2022). *The state sovereignty in the trenches: A legal perspective on vigilantism in Slovenia* [predstavitev prispevka]. Central European Professors' Network's International Scientific Conference on 'Nation, state and sovereignty', Budimpešta, 15. november 2022.
- Flander, B. (2023a). State sovereignty in the trenches: legal aspects of vigilantism in Slovenia. *Central European Journal of Comparative Law*, 1(4), 9–28. doi:10.47078/2023.1.9-28
- Flander, B. (2023b). »Vaške straže« v Sloveniji: ad hoc (pravna) analiza policije in drugih pristojnih organov. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *9. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v lokalnih skupnostih: dobre prakse, aktualne teme in raziskovanje varnosti v lokalnih skupnostih v zadnjem desetletju. Konferenčni zbornik* (1. izd.) (str. 91–104). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fvv.8.2023.8
- Flander, B. (2024). Vigilantske skupine v Sloveniji: pravni in varnostni vidiki. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 287–310). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fvv.6.2024.13
- Haas, N. E. (2010). *Public support for vigilantism*. Netherlands Institute for the Study of Crime and Law Enforcement (NSCR).
- I. M. (27. 5. 2024). *Policija o zamaskirancih: Na videz nevarni mladostniki ne zagotavljajo reda*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/objavljena-intervjuja-s-samooklicano-obrambno-strazokaj-na-to-pravi-policija/>
- Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2). (2012). *Uradni list RS*, (50/12).
- N. P. (19. 5. 2024). *Policija preiskuje posnetek, na katerem naj bi moški na drog privežali migranta*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/policija-preiskuje-posnetek-na-katerem-naj-bi-moski-na-drog-privezali-migranta/>
- Na. R. (20. 5. 2024). *Policija o zamaskirancih, ki bi obračunali z migranti: to je nesprejemljivo in kaznivo*. Siol.net. <https://siol.net/novice/slovenija/policija-o-zamaskirancih-ki-bi-obracunala-z-migranti-to-je-nesprejemljivo-in-kaznivo-video-634508>
- Nel, M. (2016). *Crime as punishment: A legal perspective on vigilantism in South Africa* [Doktorska disertacija]. Stellenbosch University.
- R. M. (19. 6. 2024). *Pravna mreža: Policija bi morala shod t. i. Slovenske obrambne straže razpustiti*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/pravna-mreza-policija-bi-morala-shod-t-i-slovenske-obrambne-straze-razpustiti/>
- Roglič, M. (13. 7. 2024). *Pohod neonacizma v Sloveniji, ki jaha na lažnih novicah in novaci mladoletnike*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/pohod-neonacizma-v-sloveniji-ki-jaha-na-laznih-novicah-in-novaci-mladoletnike/>
- Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (33/91-I).
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2023). Odločba št. U-I-56/21 z dne 7. 12. 2023. <https://www.us-rs.si/odlocitev/?q=U-I-56%2F21&order=desc&id=120864>
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2024). Sklep št. U-I-352/20 z dne 6. 2. 2024. <https://www.us-rs.si/odlocitev/?q=U-I-352%2F20&caseId=&df=&dt=&af=&at=&pri=1&vd=&vo=&vv=&vs=&ui=&va=&page=1&sort=&order=&id=121174>
- Valadžija, M. (24. 9. 2023). *Ko kražani vzamejo stvari v svoje roke: policija svari, a vaška straža se krepí*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/ko-krazani-vzamejo-stvari-v-svoje-roke-policija-svari-a-vaska-straza-se-krepi/>
- Valadžija, M. (11. 7. 2024). *Novela zakona proti povečevanju nacizma in fašizma: »Treba je potegniti črto«*. N1 SLO. <https://n1info.si/novice/slovenija/novela-zakona-proti-povecevanju-nacizma-in-fasizma-treba-je-potegniti-crto/>
- Zakon o dopolnitvah Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZRJM-1A). (2020). *Uradni list RS*, (139/20).

Zakon o dopolnitvah Zakona o nadzoru državne meje (ZNDM-2E). (2020). *Uradni list RS*, (139/20).
Zakon o javnih zbiranjih (ZJZ-UPB2). (2005). *Uradni list RS*, (113/05).
Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-2-UPB1). (2010). *Uradni list RS*, (35/10).
Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006). *Uradni list RS*, (70/06).

PREPREČEVANJE MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA: VPLIV VAROVALNIH DEJAVNIKOV V RURALNIH IN URBANIH OKOLJIH

IZA KOKORAVEC POVH, GORAZD MEŠKO

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
iza.kokoravec@um.si, gorazd.mesko@um.si

Pričujoči prispevek preučuje mladoletniško prestopništvo in primerja vpliv varovalnih dejavnikov v urbanih in ruralnih okoljih v Sloveniji. Varovalni dejavniki so pogoji ali lastnosti posameznikov, družin, skupnosti ali širše družbe, ki zmanjšujejo ali odpravljajo tveganje za izvedbo ali vključevanje v odklonska dejanja. Ti dejavniki igrajo ključno vlogo pri preprečevanju mladoletniškega prestopništva, saj mladim zagotavljajo podporo in sredstva, ki jih potrebujejo za premagovanje izzivov in sprejemanje pozitivnih življenjskih odločitev. Prispevek na podlagi podatkov iz slovenskega dela Mednarodne študije o samonaznanitvi mladoletniškega prestopništva in viktimizacije 4 (angl. *International Self-Report Delinquency Study and Victimization*, v nadaljevanju ISRD4) preuči variabilnost varovalnih dejavnikov v različnih okoljih na srednješolce in njihovo prestopništvo. Z uporabo regresijske analize ugotavlja povezave med prestopništvom in določenimi zaščitnimi dejavniki, vključno z družino, prijatelji, sosesko, šolo, prostim časom in individualnimi značilnostmi srednješolcev.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.14](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.14)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
mladoletniško prestopništvo,
varovalni dejavniki,
ISRD4,
Slovenija,
varnost v lokalnih skupnostih

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fv.10.2024.14](https://doi.org/10.18690/um.fv.10.2024.14)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:

juvenile delinquency,
protective factors,
ISR4,
Slovenia,
safety and security in local
communities

JUVENILE DELINQUENCY PREVENTION: THE IMPACT OF PROTECTIVE FACTORS IN RURAL AND URBAN ENVIRONMENTS

IZA KOKORAVEC POVH, GORAZD MEŠKO

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
iza.kokoravec@um.si, gorazd.mesko@um.si

This paper examines juvenile delinquency and compares the impact of protective factors in urban and rural environments in Slovenia. Protective factors are conditions or attributes in individuals, families, communities, or the broader society that reduce or eliminate the risk of engaging in or committing deviant acts. They play a crucial role in preventing juvenile delinquency by providing youth with the support and resources for overcoming challenges and helping the youth make positive life choices. The article uses data from the Slovenian part of the International Self-Report Delinquency Study and Victimization 4 (ISR4) to explore the variability of the influences of protective factors in different environments on high school respondents and their involvement in delinquency. Using multivariate analyses, it examines the correlation between delinquency and certain protective factors, including family, friends, neighbourhood, school, leisure time, and individual characteristics of respondents.

University of Maribor Press

1 Uvod

Mladoletniško prestopništvo še naprej predstavlja pomemben izziv v številnih družbah. Medtem ko se je veliko raziskav osredotočalo na preučevanje dejavnikov tveganja, ki prispevajo k prestopniškemu vedenju, pa si tudi varovalni dejavniki zaslužijo enako pozornost zaradi njihovega potenciala za preprečevanje mladoletniškega prestopništva (Nelson idr., 2010). Varovalni dejavniki delujejo kot zaščitni mehanizmi, saj zmanjšujejo verjetnost prestopniškega vedenja, tudi ob prisotnosti dejavnikov tveganja (Werner, 2000). Varovalni dejavniki so zato ključni pri omejevanju dolgoročnih negativnih posledic prestopništva, kot so povratništvo, manjše možnosti za izobraževanje in zaposlitev ter izzivi s psihofizičnim zdravjem (Aazami idr., 2023).

Med najpomembnejše varovalne dejavnike štejemo močne družinske vezi in podporo, starševski nadzor, povezanost s šolo, pozitivni vpliv vrstnikov in kolektivno zavestjo in kohezijo soseske (Garduno, 2022). Mladostniki, ki imajo močne čustvene vezi s starši ali skrbniki in dobro podporo, so posledično manj verjetno prestopniški, saj nočejo razočarati svojih staršev (Anderson in Walerych, 2019). Starševski nadzor je tudi posebej pomemben za preprečevanje prestopništva, saj dosledni starševski nadzor zmanjšuje priložnosti za deviantno vedenje. Vključenost v šolo ter pozitiven odnos in povezanost z njo zmanjšujeta verjetnost prestopništva, saj spodbujata prosocialno vedenje in prispevata k boljšim akademskim dosežkom, kar posledično povečuje občutek odgovornosti in pripadnosti (Liu in Miller, 2020). Navezanost na »konvencionalne« vrstnike deluje kot zaščita pred deviantnim vedenjem, medtem ko povezovanje s prestopniškimi vrstniki povečuje tveganje za vključevanje v prestopništvo (Kreager idr., 2011). Sodelovanje v prosocialnih pristočasnih dejavnostih, kot sta šport ali skupnostno delo, prav tako deluje kot varovalni dejavnik, saj spodbuja konstruktivne interakcije z vrstniki in socialni razvoj (Aazami idr., 2023).

Urbana in ruralna območja imajo unikatne geografske, ekonomske in socialne karakteristike, ki vplivajo na dejavnike tveganja in varovalne dejavnike za mladoletniško prestopništvo. Na urbanih območjih izzivi, kot so izpostavljenost okoljskim stresorjem, višja stopnja kriminalitete in omejen dostop do zelenih površin, povečujejo potrebo po močnih varovalnih dejavnikih. Nasprotno pa se mladostniki v ruralnih okoljih soočajo z edinstvenimi izzivi, kot so pomanjkanje

zdravstvenih storitev, podpore na področju duševnega zdravja, in omejeno razpoložljivostjo virov, kot so rekreacijski centri, občolske dejavnosti, prostočasne dejavnosti, socialne storitve in prilagodljive zaposlitvene možnosti za starše, kar lahko oslabi prisotne varovalne dejavnike (Nelson idr., 2010). Kljub tem izzivom se v ruralnih skupnostih pogosto stkejo tesnejše družbene mreže in se ustvarita močnejša povezanost in kolektivna zavest, kar lahko deluje kot varovalni dejavnik in pomaga zmanjšati tveganje za prestopništvo. Nelson idr. (2010) so ugotovili, da imajo urbani in ruralni mladostniki koristi od podpore družine in šole, vendar je vpliv teh dejavnikov na zeleno vedenje močnejši pri mladostnikih iz ruralnih okolij.

Dekleva in Razpotnik (2010) ugotavljata, da obstajajo minimalne razlike v stopnjah prestopništva med tremi manjšimi mesti, srednje velikim mestom in največjim mestom, kar podpira dojemanje Slovenije kot pretežno homogenega okolja, kjer se značilnosti deviantnega vedenja med regijami in vrstami okolja pomembno ne razlikujejo. Cilj pričujočega prispevka je preučiti povezanost med mladoletniškim prestopništvom in varovalnimi dejavniki prestopništva na urbanih in ruralnih območjih.

2 Varovalni dejavniki prestopništva skozi študijo ISRD4

Študija ISRD4 se izvaja v okviru programske skupine Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij. Anketiranje je bilo izvedeno z uporabo standardiziranih vprašalnikov. Zbiranje podatkov je potekalo med 10. 10. 2022 in 30. 3. 2023 v šolskih razredih z uporabo mešanega pristopa. Anketiranci so anketo izpolnjevali na spletu preko portala LimeSurvey (70 % vzorca) ali po metodi papir in svinčnik (30 % vzorca). V nadaljnjih analizah so vključeni vsi vprašalniki, četudi niso bili izpolnjeni v celoti.

Vzorec vključenih v analize v tem prispevku vključuje 1.901 dijakov, starih od 15 let do 17 let, iz 47 urbanih in 49 ruralnih razredov, ki zajemajo tako gimnazije kot poklicne šole. 988 učencev prihaja iz mesta, 913 pa s podeželja. Distribucija spola je 57 % moških (m) in 41 % žensk (ž), pri čemer je na urbanih območjih porazdelitev spolov (m = 48 %, ž = 50 %) bolj uravnotežena v primerjavi z ruralnimi območji (m = 66 %, ž = 32 %). 36 % jih je iz 1., 35 % iz 2. in 30 % iz 3. letnika. 94 % anketirancev je bilo rojenih v Sloveniji in 6 % je imigrantov 1. generacije. Izmed

rojenih v Sloveniji je 12 % imigrantov 2. generacije, predvsem pa prihajajo iz držav nekdanje Jugoslavije.

3 Metode

Najprej smo oblikovali odvisno spremenljivko ter neodvisne spremenljivke, s katerimi smo želeli preveriti povezanost varovalnih dejavnikov s prestopništvom med mladoletniki. Za pregled veljavnosti in zanesljivosti oblikovanih faktorjev smo izvedli faktorsko analizo z metodo glavne osi s poševno rotacijo in mejno vrednostjo 0,40 ter izmerili Cronbach alfa koeficient (α). Kjer je bilo treba, smo napravili slamnate spremenljivke. Da bi testirali povezanost odvisne spremenljivke, demografskih spremenljivk in neodvisnih spremenljivk, smo uporabili logistično regresijo. Omenjene multivariatne analize so bile izvedene z uporabo IBM SPSS Statistics Data Editor, različice 29.

3.1 Opis spremenljivk

V analizo smo vključili odvisno spremenljivko »Prestopništvo«, ki vsebuje 14 vprašanj o različnih oblikah prestopniškega vedenja ($\alpha = 0,774$). Demografske spremenljivke: Spol (moški in ženska) in Okolje (urbano in ruralno). Neodvisne spremenljivke so bile naslednje: »Starševska podpora« – faktor je sestavljen iz treh spremenljivk in kaže zadovoljivo stopnjo zanesljivosti ($\alpha = 0,694$); »Starševski nadzor« – faktor tvorijo 4 spremenljivke ($\alpha = 0,797$); »Navezanost na šolo« – faktor tvorijo tri spremenljivke ($\alpha = 0,737$); »Prijatelji« – faktor tvori 5 spremenljivk ($\alpha = 0,686$); »Neformalni odziv prebivalcev soseske na odklonsko ravnanje« – faktor tvorijo 3 spremenljivke ($\alpha = 0,827$); »Moralna presoja« – faktor tvori 8 spremenljivk ($\alpha = 0,841$); »Impulzivnost« – faktor tvori 6 spremenljivk ($\alpha = 0,828$); »Prosti čas« predstavljajo naslednje spremenljivke: tedenska pogostost naslednjih štirih dejavnosti: obroki hrane z družino, učenje in delanje domačih nalog, zadrževanje na javnih mestih in udeleževanje zabav.

4 Rezultati

V tabeli 1 so prikazani rezultati treh logističnih regresijskih modelov, ki ugotavljajo statistične značilnosti in povezanost med prestopništvom in specifičnimi dejavniki. Model 1 ugotavlja povezanost med prestopništvom in socialnimi odnosi, ki jih imajo

mladi s starši, prijatelji in šolo. Model 2 se osredotoča na preučevanje povezanosti med prestopništvom in drugimi družbenimi dejavniki, kot sta neformalno nadzorstvo soseske in preživljanje prostega časa, kakor tudi osebnostnimi dejavniki impulzivnosti in lastne moralne presoje. Model 3 združi vse preučevane varovalne dejavnike v en model. *Pseudo R²* je največji v zadnjem modelu (0,417), kar pomeni, da preučevani dejavniki razložijo skoraj 42 % variance odvisne spremenljivke oziroma prestopništva.

Statistično značilni dejavniki v modelu 1 so: 1) moški ($\beta = 0,245^*$), 2) starševska podpora ($\beta = -0,271^{***}$), 3) starševski nadzor ($\beta = -0,478^{***}$), 4) manj prestopniški prijatelji ($\beta = 1,888^{***}$) in 5) bolj prestopniški prijatelji ($\beta = 3,331^{***}$). Razmerje obetov (OR) pokaže, da imajo: 1) fantje 1,278-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški kot dekleta, 2) mladoletniki, ki uživajo manj starševske podpore in imajo z njimi slabši odnos, 0,762-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 3) mladoletniki, nad katerimi starši nimajo dobrega nadzora, 0,620-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, in 4) mladoletniki z manj prestopniškimi prijatelji 6,608-krat večjo verjetnost ter tisti z bolj prestopniškimi prijatelji 27,971-krat večjo verjetnost, da bodo tudi sami prestopniški kakor tisti, ki nimajo prestopniških prijateljev.

Statistično značilni dejavniki v modelu 2 so: 1) urbano okolje ($\beta = 0,401^{***}$), 2) neformalno odziv prebivalcev soseske na odklonsko ravnanje ($\beta = 0,117^{**}$), 3) moralna presoja ($\beta = -0,637^{***}$), 4) impulzivnost ($\beta = -0,402^{***}$), 5) obrok z družino ($\beta = -0,186^{***}$), 6) učenje in domače naloge ($\beta = -0,186^{***}$) in 7) zadrževanje na javnih mestih ($\beta = -0,221^{***}$). Razmerje obetov pokaže, da imajo mladoletniki: 1) iz urbanega okolja 1,494-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški kot mladi iz ruralnih okolij, 2) ki živijo v soseski, kjer so se prebivalci boljše odzvali na odklonsko ravnanje, 1,124-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 3) s slabšo moralno presojo 0,529-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 4) ki so bolj impulzivni, 0,669-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 5) ki manjkrat jedo obrok z družino, 0,830-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 6) ki se manjkrat učijo in delajo domače naloge, 0,830-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, in 7) ki se pogosteje zadržujejo na javnih mestih, 0,802-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški.

Tabela 1: Logistični regresijski modeli za prestopništvo, demografske faktorje in varovalne dejavnike

	Model 1			Model 2			Model 3		
	β	<i>se</i>	<i>OR</i>	β	<i>se</i>	<i>OR</i>	β	<i>se</i>	<i>OR</i>
Moški	0,245*	0,122	1,278	0,074	0,113	1,077	0,192	0,133	1,212
Urbano okolje	0,195	0,119	1,215	0,401***	0,107	1,494	0,264*	0,124	1,302
Starševska podpora	-0,271***	0,080	0,762				-0,258**	0,085	0,772
Starševski nadzor	-0,478***	0,075	0,620				-0,416***	0,078	0,659
Navezanost na šolo	-0,088	0,069	0,916				-0,040	0,073	0,961
Prijatelji: Manj prestopniški	1,888***	0,120	6,608				1,832***	0,124	6,243
Prijatelji: Bolj prestopniški	3,331***	0,279	27,971				3,242***	0,301	25,574
Neformalni odziv prebivalcev soseske na odklonsko ravnanje				0,117**	0,044	1,124	0,077	0,052	1,080
Moralna presoja				-0,637***	0,114	0,529	-0,125	0,135	0,883
Impulzivnost				-0,402***	0,065	0,669	-0,288***	0,075	0,749
Prosti čas: Obrok z družino				-0,186***	0,047	0,830	-0,072	0,056	0,931
Prosti čas: Učenje in domače naloge				-0,184***	0,049	0,830	-0,081	0,058	0,923
Prosti čas: Zadrževanje na javnih mestih				-0,221***	0,049	0,802	-0,144*	0,058	0,866
Prosti čas: Nočno zabavanje				-0,030	0,067	0,971	0,109	0,080	1,116
<i>n</i>	1.812			1.784			1.756		
χ^2	0,394			0,160			0,417		
<i>pseudo R</i> ²	626,555***			225,051***			650,172***		

* $p > 0,05$; ** $p > 0,01$; *** $p > 0,001$.

Statistično značilni dejavniki v modelu 3 so: 1) urbano okolje ($\beta = 0,264^*$), 2) starševska podpora ($\beta = -0,258^{**}$), 3) starševski nadzor ($\beta = -0,416^{***}$), 4) manj prestopniški prijatelji ($\beta = 1,832^{***}$), 5) bolj prestopniški prijatelji ($\beta = 3,242^{***}$), 6) impulzivnost ($\beta = -0,288^{***}$) in 7) zadrževanje na javnih mestih ($\beta = -0,144^*$). Razmerje obetov pokaže, da imajo mladoletniki: 1) iz urbanega okolja 1,302 krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški kot mladi iz ruralnih okolij, 2) ki uživajo manj starševske podpore, 0,772-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 3) nad katerimi starši nimajo dobrega nadzora, 0,659-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, 4) z manj prestopniškimi prijatelji 6,243-krat večjo verjetnost ter tisti z bolj prestopniškimi prijatelji 25,574-krat večjo verjetnost, da bodo tudi sami prestopniški kakor tisti, ki nimajo prestopniških prijateljev, 5) ki so bolj impulzivni, 0,749-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški, in 6) ki se pogosteje zadržujejo na javnih mestih, 0,866-krat večjo verjetnost, da bodo prestopniški.

5 Diskusija in zaključek

Varovalni dejavniki igrajo ključno vlogo pri preprečevanju mladoletniškega prestopništva, saj mladostnike ščitijo pred vplivom dejavnikov tveganja. Močne družinske vezi, starševski nadzor, navezanost na šolo in pozitivne interakcije z vrstniki so med najučinkovitejšimi varovalnimi dejavniki za zmanjšanje prestopniškega vedenja (Nelson idr. 2010; Werner, 2000). Te ugotovitve potrjujejo tudi rezultati treh logističnih regresijskih modelov. Ti pokažejo, da se vključenost v prestopništvo poveča, če mladostniki ne uživajo dobre starševske podpore in nimajo dobrega in trdnega odnosa, če starši nad njimi nimajo dobrega nadzora, če se družijo s prestopniškimi vrstniki (pa naj bodo ti manj ali bolj prestopniški), če so sami bolj impulzivni in imajo manj samonadzora ter če svoj prosti čas pogosto preživljajo bolj nestrukturirano z zadrževanjem na javnih mestih. Tudi okolje se v dveh izmed treh modelov izkaže kot statistično značilno in povezano s prestopništvom, in sicer se vključenost v prestopništvo poveča, če mladostniki prihajajo iz urbanih okolij. Tretji model, kjer so vključene vse preučevane spremenljivke, razloži največji delež variabilnosti prestopništva. Glede na stopnjo pojasnjene variance je možno sklepati, da so poleg teh dejavnikov pomembni še drugi dejavniki, ki pa jih v naši študiji nismo merili. Dodatne perspektive so izziv za nadaljnje raziskovanje teh dejavnikov.

Razvoj intervencij in preventivnih strategij, ki temeljijo na ključnih varovalnih dejavnikih, lahko bistveno zmanjša verjetnost, da se mladi vključijo v deviantna vedenja. Varovalni dejavniki tudi ne delujejo enako v vseh geografskih okoljih, saj se urbana in ruralna okolja razlikujejo v določenih karakteristikah, ki lahko te varovalne elemente okrepijo ali oslabijo. Prepoznavanje in obravnava razlik v vplivu varovalnih dejavnikov v različnih okoljih je bistvenega pomena za razumevanje edinstvenih izzivov, s katerimi se mladi v teh okoljih soočajo. Za uspešno reševanje problematike mladoletniškega prestopništva je ključno ozaveščanje mladih, njihovih družin in šol ter njihovo tesno sodelovanje z lokalnimi oblastmi. Z identificiranjem ključnih varovalnih in tveganih dejavnikov lahko razvijemo ustrezne in učinkovite preventivne strategije, prilagojene lokalnim potrebam posameznih skupnosti.

Viri in literatura

- Aazami, A., Valek, R., Ponce, A. N. in Zare, H. (2023). Risk and protective factors and interventions for reducing juvenile delinquency: A systematic review. *Social Sciences*, 12(9), 474. doi:10.3390/socsci12090474
- Anderson, V. R. in Walerych, B. M. (2019). Contextualizing the nature of trauma in the juvenile justice trajectories of girls. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 47(2), 138–153. doi:10.1080/10852352.2019.1582141
- Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2010). Slovenia. V J. Junger-Tas, I. H. Marshall, D. Enzmann, M. Killias, M. Steketee in B. Gruszczynska (ur.), *Juvenile delinquency in Europe and beyond* (str. 327–340). Springer. doi:10.1007/978-0-387-95982-5
- Garduno, L. S. (2022). How influential are adverse childhood experiences (ACEs) on youths?: Analyzing the immediate and lagged effect of ACEs on deviant behaviors. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 15(1), 683–700. doi:10.1007/s40653-021-00423-4
- Kreager, D. A., Rulison, K. in Moody, J. (2011). Delinquency and the structure of adolescent peer groups. *Criminology*, 49(1), 95–127. doi:10.1111/j.1745-9125.2010.00219.x
- Liu, L. in Miller, S. L. (2020). Protective factors against juvenile delinquency: Exploring gender with a nationally representative sample of youth. *Social Science Research*, 86, 102376. doi:10.1016/j.ssresearch.2019.102376
- Nelson, D. M., Coleman, D. in Corcoran, K. (2010). Emotional and behavior problems in urban and rural adjudicated males: differences in risk and protective factors. *Victims and Offenders*, 5(2), 120–129. doi:10.1080/15564881003640710
- Werner, E. (2000). Protective factors and individual resilience. V J. Shonkoff in S. Meisels (ur.), *Handbook of early childhood intervention* (2nd ed.) (str. 115–134). Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511529320

VARNE SKUPNOSTI ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ DRUŽBE: PAMETNA POLICIJSKA DEJAVNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH V SLOVENIJI

KAJA PRISLAN MIHELIČ, BRANKO LOBNIKAR

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
kaja.prislan@um.si, branko.lobnikar@um.si

Zagotavljanje varnosti in odpornosti je v kontekstu trajnostnega razvoja vse bolj povezano z razvojem pametnih in varnih skupnosti. Skozi spodbujanje različnih pobud za varnost skupnosti in kakovost življenja prebivalcev pomembno (so)odgovornost za zagotavljanje varnosti in pametni ter trajnostni razvoj prevzemajo občine. V prispevku predstavljamo raziskavo med predstavniki slovenskih občin o razvoju pametnih in varnih skupnosti v Sloveniji. Ugotavljali smo razvitost posameznih komponent pametnih skupnosti, kako občine zaznavajo prednosti in izzive tega razvoja ter kakšne projekte s področja varnih skupnosti izvajajo. Področji šolstva in zdravstva sta zaznani kot najbolj razviti področji, medtem ko so promet, energetika in kmetijstvo na nižjih prioritetenih mestih, manj razvito pa ostaja tudi področje varnosti. Pri tem občine v ospredje postavljajo načela vključevanja, povezovanja in sodelovanja, na področju varnosti pa se projekti usmerjajo v rešitve v prometu, na področju upravljanja javnih površin in obveščanja prebivalcev. Glavne izzive tovrstnega razvoja predstavljajo pomanjkljive kadrovske in infrastrukturne zmogljivosti občin.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.15](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.15)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
trajnostni razvoj,
varna skupnost,
pametna skupnost,
občina,
Slovenija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.15](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.15)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
sustainable development,
safe community,
smart community,
municipality,
Slovenia

SAFE COMMUNITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SMART POLICING IN LOCAL COMMUNITIES IN SLOVENIA

KAJA PRISLAN MIHELIC, BRANKO LOBNIKAR

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
kaja.prislan@um.si, branko.lobnikar@um.si

Ensuring security and resilience in sustainable development is increasingly connected with developing smart and safe communities. Municipalities have a significant (co)responsibility for ensuring safety and fostering smart and sustainable development by promoting various initiatives for community safety and residents' quality of life. This article presents a study conducted among representatives of Slovenian municipalities regarding developing smart and safe communities in Slovenia. We assessed the maturity of smart community components, how municipalities perceive the benefits and challenges of this development, and the projects implemented in the area of safe communities. The education and healthcare sectors were identified as the most developed. Mobility, energy, and agriculture were ranked lowest in priority, while security remains underdeveloped. Municipalities emphasize the principles of inclusion, connectivity, and collaboration, with safety projects focusing on traffic solutions, public space management, and information services. The main challenges of smart community development are municipalities' limited competencies and infrastructure capacities.

1 Uvod

Hitra urbanizacija, s katero se soočajo mesta po svetu, vključno s Slovenijo, prinaša pomembne izzive. Z naraščajočo gostoto prebivalstva se mesta in lokalne skupnosti soočajo z vedno večjimi problemi, povezanimi z obremenitvijo infrastrukture, prometnimi zastoji, degradacijo okolja, naraščajočimi potrebami po javnih storitvah, pomanjkanjem zmogljivosti in tudi višjo stopnjo kriminalitete (Miyano idr., 2020; Mu, 2021; Tulumello in Iapaolo, 2022; Tutak in Brodny, 2023). Z izzivi pa se ne soočajo samo urbana, temveč tudi ruralna okolja, ki prav tako doživljajo pomembne socialno-demografske preobrazbe in vplive na okolje (Torre, 2015). Tradicionalni modeli policijskega delovanja težko sledijo tem izzivom, zlasti ker postaja kriminaliteta vse bolj kompleksna, pričakovanja javnosti glede varnosti in zaščite pa naraščajo (Beg idr., 2021; Ekaabi idr., 2020; Kuo in Lord, 2019). Odgovorne oblasti morajo zato, tudi (in predvsem) v lokalnem okolju, razvijati pametne in inovativne rešitve, ki bodo ob ustreznem izkoriščanju tehnoloških zmogljivosti zagotovile učinkovito upravljanje skupnosti in javne varnosti. Takšne rešitve se skladno z aktualnimi usmeritvami uresničujejo v okviru strategij razvoja pametnih skupnosti, varnih mest ter pametne policijske dejavnosti.

Pametne skupnosti predstavljajo oznako za skupnosti (ruralne ali urbane), ki uporabljajo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT) za spopadanje z izzivi, ki pestijo skupnost. Izkoriščajo prednosti napredne tehnologije za optimizacijo javnih storitev, izboljšanje kakovosti življenja, operativne učinkovitosti ter spodbujanje trajnosti (Chang idr., 2020; Mora idr., 2019). Rešitve praviloma prispevajo tudi h gospodarski rasti z zmanjšanjem operativnih stroškov gospodarstva in javnega sektorja (Bang idr., 2019; Wiig, 2018). Med ključna področja pametnih skupnosti sodijo energetika, okolje, javna varnost, izobraževanje, zdravstvo, mobilnost, javna uprava in storitve za državljane ter zgradbe in stanovanja (Evropsko računsko sodišče, 2023), med temeljna načela razvoja pa proaktivnost, prilagodljivost, trajnost in odpornost, inovativnost, sodelovanje in partnerstvo, vključevanje skupnosti, odgovornost in transparentnost, na podatkih utemeljeno odločanje ter integracija sodobne tehnologije (Lobnikar idr., 2024; Prislan Mihelič idr., 2022).

Koncept varnega mesta, ki predstavlja posebno vejo pametnih skupnosti oziroma pametnih mest, se osredotoča na izkoriščanje potencialov napredne tehnologije za razvoj novih urbanih strategij in varnostnih ukrepov, ki bi prispevali k varnejši infrastrukturi, večji kakovosti življenja in učinkovitosti varnostnih procesov (Bang idr., 2019; Lacinák in Ristvej, 2017; Tutak in Brodny, 2023). Pametna policijska dejavnost kot del okvira varnega mesta in ključna komponenta pametnih skupnosti pa se nanaša na uporabo inovativnih rešitev v procesih delovanja organov kazenskega pregona. S pomočjo tehnik, ki temeljijo na podatkih, ter napredne tehnologije odgovarja na sodobne varnostne izzive z namenom napovedovanja, preprečevanja in učinkovitejšega odzivanja na kriminaliteto. Hkrati pa spodbuja sodelovanje in vključevanje državljanov v procesih zagotavljanja javne varnosti (Baek idr., 2021; Bang idr., 2019; Joh, 2019) in prispeva k večjemu občutku varnosti prebivalcev (Ekaabi idr., 2020). Napredna tehnologija, ki se razvija na področju varnih mest in pametne policijske dejavnosti, ne prispeva le k operativni učinkovitosti pri upravljanju javne varnosti, temveč tudi k dolgoročni trajnosti prek boljšega razporejanja virov, proaktivnega preprečevanja kriminalitete in povečanja javnega zaupanja v organe kazenskega pregona.

Čeprav predstavlja razvoj pametnih skupnosti razvojno prioriteto mnogih držav in njihovih lokalnih skupnosti, je pomembno poudariti, da se tempo in pristopi k razvoju bistveno razlikujejo med mesti, regijami oziroma različnimi okolji. Medtem ko so nekatere skupnosti v ospredju tehnoloških inovacij, so druga počasnejša pri uvajanju teh sprememb zaradi različnih ekonomskih, političnih ali socialnih omejitev (Laufs idr., 2020; Mora idr., 2019). Zato je treba razvoj pametnih skupnosti, varnih mest in pametne policijske dejavnosti obravnavati v okviru specifičnih izzivov in priložnosti, s katerimi se soočata vsako posamezno okolje in skupnost. Da bi ugotovili napredek na področju tovrstnega razvoja v slovenskem prostoru, je cilj prispevka odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja: 1) Kakšna je stopnja zaznane razvitosti posameznih področij in načel pametnih skupnosti med predstavniki občin?; 2) Kakšna so stališča predstavnikov občin glede razvoja pametne policijske dejavnosti?; 3) Kateri projekti in rešitve s področja varnih mest in pametne policijske dejavnosti prevladujejo v občinah?

2 Metoda

Da bi odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja, smo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru izvedli raziskavo o razvitosti pametnih skupnosti in pametne policijske dejavnosti v slovenskih občinah. Raziskava je potekala v obliki spletne ankete med predstavniki občin in strokovnjaki, ki so v lokalnih skupnostih odgovorni za upravljanje projektov, razvoj in zagotavljanje varnosti.

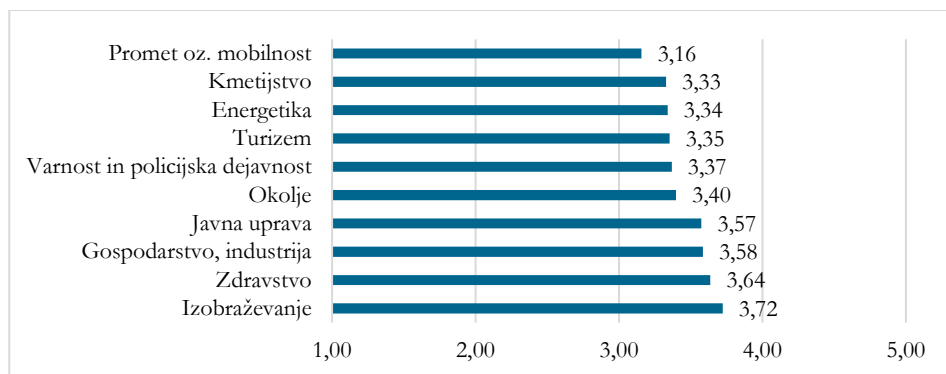
Vprašalnik je sestavljalo skupno pet vsebinskih sklopov, vprašanja pa so bila zastavljena v obliki trditev (skupaj 33). Anketiranci so odgovore podajali na petstopenjskih lestvicah, z izjemo zadnjega vsebinskega sklopa, ki je zajemal dve vprašanji odprtega tipa. Zbiranje podatkov je potekalo v letih 2023 in 2024, delni rezultati na osnovi podatkov, zbranih v letu 2023, pa so že bili predstavljeni v Lobnikar idr. (2024). V raziskavi je sodelovalo 70 anketirancev, ki so ustrezno izpolnili vprašalnik (primeri z manj kot 10 % manjkajočih vrednosti glede na število ordinalnih spremenljivk). Vzorec sestavljajo direktorji občinskih uprav (31, 4 %), vodje medobčinskih redarstev ali inšpektoratov (18, 6 %), odgovorni za zagotavljanje varnosti v občini (17, 2 %), člani občinskih oziroma mestnih svetov (8, 6 %) in vodje medobčinskih uprav (7, 1 %). Največ anketirancev je iz podravske regije (20 %), pogosteje so zastopane tudi osrednjeslovenska (18, 6 %), savinjska (12, 9 %) in pomurska regija (11, 4 %), druge statistične regije pa so zastopane v manjšem obsegu (1, 4 %–5, 7 %). Večina anketirancev prihaja iz urbanega (70 %) okolja oziroma mestnih občin (50 %).

3 Rezultati

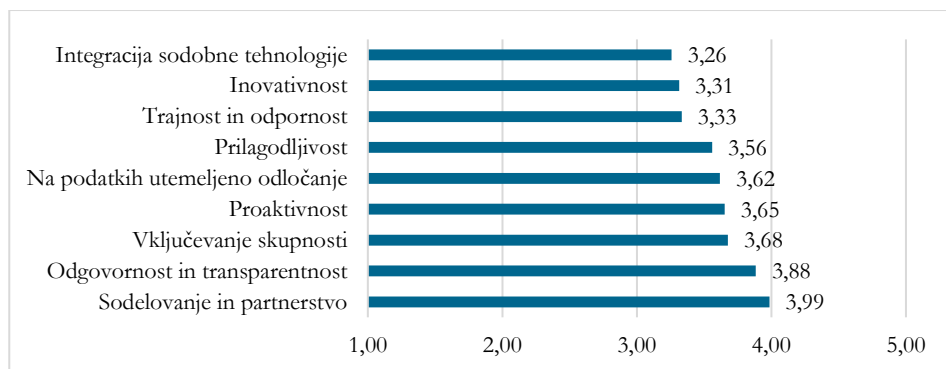
Rezultati so predstavljeni v obliki opisne statistike – (veljavni) deleži, aritmetična povprečja (M), mediane (Med), standardni odkloni ($S.O.$) po posameznih vsebinskih sklopih, normalnost porazdelitve podatkov pa smo preverjali z merama splošnosti in asimetrije.

Da bi odgovorili na prvo raziskovalno vprašanje, smo anketirance vprašali, kakšna je stopnja razvitosti posameznih področij pametnih skupnosti in kako močno so občine, v katerih so anketiranci zaposleni, osredotočene na uresničevanje temeljnih načel pametnih skupnosti. Mere asimetrije se gibajo med $-0,193$ in $-1,030$ (načela)

oziroma med $-0,118$ in $-1,025$ (področja), mere sploščenosti pa med $-0,654$ ter $0,815$ (načela) oziroma med $-0,229$ in $1,574$ (področja). Rezultati so predstavljeni na slikah 1 in 2.

**Slika 1: Razvitost področij pametnih skupnosti v občini
(1 – zelo nerazvito, 5 – zelo razvito)**

**Slika 2: Osredotočenost občin na uresničevanje temeljnih načel pametnih skupnosti
(1 – sploh nismo osredotočeni, 5 – močno smo osredotočeni)**

Rezultati kažejo, da sodijo področja izobraževanja, zdravstva, gospodarstva in javne uprave med najbolj razvita področja pametnih skupnosti, manj pa se občine osredotočajo na razvoj rešitev v prometu, kmetijstvu, energetiki in turizmu. Pri tem se občine najmočneje osredotočajo na sodelovanja in partnerstvo, krepitev odgovornosti in transparentnosti ter vključevanje skupnosti, manj pa na integracijo sodobne tehnologije, inovativnost in trajnost ter odpornost.

Da bi odgovorili na drugo raziskovalno vprašanje, smo ugotavljali, v kolikšni meri bi po mnenju anketirancev uresničevanje načel pametnih skupnosti prispevalo k razvoju nekaterih z varnostjo povezanih strateških razvojnih ciljev Združenih narodov (ZN) in uspešnosti občin ter kako anketiranci zaznavajo prednosti in izzive razvoja pametne policijske dejavnosti v njihovih občinah. Mere asimetrije se gibajo med $-0,419$ in $-1,024$ (prispevek k razvoju ciljev ZN) oziroma med $0,139$ in $-1,110$ (prednosti in izzivi), mere sploščenosti pa med $0,134$ in $1,592$ (prispevek k razvoju ciljev ZN) oziroma med $-1,232$ in $1,121$ (prednosti in izzivi). Rezultati so predstavljeni v tabelah 1 in 2.

Tabela 1: Prispevek uresničevanja načel pametne policijske dejavnosti k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja in uspešnosti občine (1 – sploh ne bi pripomogla, 5 – močno bi pripomogla)

Trditve	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	<i>Med</i>	Seštevek 1 in 2 (%)	Seštevek 4 in 5 (%)
Pripomogla bi k odpravljanju neenakosti prebivalcev pri njihovem dostopu do varnostnih storitev.	3,49	0,86	4,00	11,94	53,73
Pripomogla bi h krepitvi partnerstva za zagotavljanje varnosti.	3,78	0,90	4,00	7,35	70,59
Pripomogla bi k trajnostnemu razvoju in odpornosti vaše lokalne skupnosti.	3,79	0,93	4,00	8,96	71,64
Pripomogla bi k večjemu zaupanju prebivalcev v odgovorne deležnike.	3,79	0,99	4,00	8,96	65,67
Pripomogla bi k boljšemu upravljanju procesov na področju zagotavljanja varnosti.	3,87	0,90	4,00	7,35	72,06
Pripomogla bi k dejanskemu zmanjševanju varnostne problematike oz. izboljšanju varnostnih razmer.	3,88	0,89	4,00	5,88	70,59
Pripomogla bi k večji kakovosti življenja v lokalni skupnosti.	3,90	0,96	4,00	4,40	70,59
Pripomogla bi k zagotavljanju večjega občutka varnosti pri prebivalcih.	3,91	0,89	4,00	5,88	72,06

Tabela 2: Zaznane prednosti in izzivi razvoja pametne policijske dejavnosti (1 – sploh se ne strinjam, 5 – močno se strinjam)

Trditve	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	<i>Med</i>	Seštevek 1 in 2 (%)	Seštevek 4 in 5 (%)
Pri načrtovanju projektov pametne policijske dejavnosti imamo ustrezno infrastrukturo.	2,64	0,98	3,00	47,54	21,31
Pri načrtovanju projektov pametne policijske dejavnosti imamo ustrezne kadrovske zmogljivosti (znanja in kompetence).	2,75	1,24	3,00	42,86	34,92

Trditve	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	<i>Med</i>	Seštevek 1 in 2 (%)	Seštevek 4 in 5 (%)
Aktivnosti v okviru pametne policijske dejavnosti so ustrezno nadzorovane in evalvirane.	2,84	0,96	3,00	34,00	28,00
Pri načrtovanju projektov pametne policijske dejavnosti imamo ustrezno politično podporo.	3,20	1,18	3,00	28,57	42,86
Zagotovljeno imamo zadostno in ustrezno varovanje podatkov in varstva osebnih podatkov za implementacijo projektov pametne policijske dejavnosti.	3,20	1,15	3,00	26,67	46,67
Uvajanje aktivnosti v okviru pametne policijske dejavnosti bi okrepilo razvoj in konkurenčnost lokalne skupnosti.	3,61	1,05	4,00	11,29	66,13

Iz rezultatov je razvidno, da uresničevanje temeljnih načel pametnih skupnosti v povezavi z varnimi mesti in pametno policijsko dejavnostjo najmočnejše prispeva k zagotavljanju večjega občutka varnosti prebivalcev in krepitvi kakovosti življenja, poleg tega pa se največ anketirancev strinja s tem, da lahko to prispeva tudi k boljšemu upravljanju varnostnih storitev. Manj pa tovrstna načela po njihovem mnenju prispevajo h krepitvi partnerstev ali odpravljanju neenakosti prebivalcev pri dostopu do varnostnih storitev, večji delež se ne strinja tudi s prispevkom h krepitvi zaupanja ali trajnostnemu razvoju.

Pri zaznanih prednostih in izzivih so rezultati sicer najmanj optimistični. Po mnenju anketirancev razvoj pametne policijske dejavnosti sicer krepi konkurenčnost lokalnih skupnosti, vendar obenem poročajo, da jim primanjkujejo ustrezna infrastruktura, kadrovske zmogljivosti in primeren nadzor nad izvajanjem tovrstnih dejavnosti.

V sklepnem delu smo z namenom razjasnitve tretjega raziskovalnega vprašanja med anketiranci poizvedovali še glede projektov s področja varnih mest in pametne policijske dejavnosti, ki so jih občine v preteklosti že izvedle ali pa jih še izvajajo. Na vprašanje glede že izvedenih projektov smo pridobili skupno 23 uporabnih odgovorov. Največ anketirancev je poročalo, da so občine implementirale nadzorne kamere, senzorje in alarmne sisteme (v prometu, vozilih, na javnih zgradbah in na področju naravnih nesreč) ($n = 10$), merilce in prikazovalnike oziroma opozorilnike hitrosti v prometu ($n = 8$) in rešitve zbiranja ter obdelovanja podatkov o prometu (števcu prometa, proaktivno usmerjanje nadzora prometa) ($n = 7$). V več kot enem primeru so anketiranci poročali še o razvoju mobilnih aplikacij za delo na terenu,

spletnih platformah za vključevanje ali obveščanje občanov (npr. podajanje pobud, obveščanje in komuniciranje preko družbenih omrežij) ter sodelovanju različnih subjektov v skupnih projektih. Pri vprašanju o načrtovanih projektih pa smo pridobili skupno 19 uporabnih odgovorov. Na podlagi analize zbranih odgovorov lahko sklenemo, da se bodo občine v prihodnosti najmočneje usmerjale v implementacijo nadzornih in senzoričnih sistemov na javnih površinah (v prometu, na javnih površinah, kot so parki, igrišča) ($n = 10$). Nadaljevale bodo tudi z razvojem mobilnih in spletnih aplikacij ($n = 4$), spletnih platform, digitalizacijo procesov in krepitvijo nadzorstva v prometu ($n = 2$).

4 Razprava

Tako kot Evropska unija nasploh si tudi Slovenija skozi uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja, digitalnega prehoda in krepitve odpornosti prizadeva za razvoj pametnih skupnosti. Ob upoštevanju, da razvoj v različnih skupnostih poteka različno intenzivno ter temelji na okolju prilagojenih strategijah, je bil namen prispevka oceniti razvitost pametnih skupnosti v slovenskih občinah in njihova stališča do tovrstnih razvojnih iniciativ. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kako razvite so posamezne komponente pametnih skupnosti, kako občine zaznavajo prednosti in izzive tega razvoja ter katere projekte s področja varnih mest in pametne policijske dejavnosti že izvajajo ali načrtujejo. Raziskava je prispevala k boljšemu razumevanju trenutnega stanja v slovenskih občinah ter osvetlila ključne izzive, s katerimi se občine soočajo.

Rezultati sicer kažejo, da anketiranci področje šolstva in zdravstva zaznavajo kot najbolj razviti področji pametnih skupnosti v slovenskih občinah, medtem ko so promet, energetika in kmetijstvo na nižjih prioritetenih mestih, manj razvito pa ostaja tudi področje varnosti. Pri načrtovanju rešitev občine v ospredje postavljajo predvsem vključevanje, povezovanje in sodelovanje, nekoliko manj pa uvajanje nove tehnologije, inovacije, digitalizacijo in odpornost, kar bi bistveno podprlo celosten razvoj. Nobeno izmed področij ali temeljnih načel razvoja pametnih skupnosti sicer ne dosega visoke stopnje razvitosti, na podlagi česar lahko sklenemo, da občine sicer v svojih razvojnih načrtih in projektih vključujejo tudi vidike pametnih skupnosti, vendar jih pri tem še ne uresničujejo v zadostni meri. Tudi analiza potreb slovenskih občin na področju digitalizacije (4PDIH, n. d.) potrjuje, da le-te varnosti ne obravnavajo kot prioriteto, saj se osredotočajo predvsem na upravljanje virov,

infrastrukturo in skrb za okolje. Zgolj majhen delež občin postavlja varnost med glavne tri razvojne prioritete (pribl. 21 % od 113 občin), kar se sklada z našimi ugotovitvami.

Rezultati raziskave Evropskega računskega sodišča (2023) kažejo, da se evropska mesta najbolj osredotočajo na energetske učinkovitost, uporabo obnovljivih virov in trajnostno mobilnost, varnost pa je prav tako nižje na lestvici prioritete. Tako kot v Sloveniji tudi evropska mesta zaznavajo pomanjkanje notranjih zmogljivosti, strokovnega znanja in ustrezne politične podpore kot omejitve pri uresničevanju teh projektov. Slovenija glede na Indeks digitalnega gospodarstva in družbe (European Commission, 2023) sicer dosega nadpovprečne rezultate na področju digitalnih javnih storitev in integracije digitalne tehnologije, vendar pa ostaja področje človeškega kapitala, zlasti pri digitalnih spretnostih, pomanjkljivo, kar predstavlja izziv pri uresničevanju celovitih pametnih rešitev. Pomanjkanje kadrov in digitalnih kompetenc je bilo ugotovljeno tudi v naši raziskavi, kar kaže na potrebo po krepitvi usposabljanj in večji podpori na tem področju.

Pregled izvedenih in načrtovanih projektov s področja varnih mest in pametne policijske dejavnosti pokaže, da se slovenske občine usmerjajo v implementacijo rešitev v prometu in na področju upravljanja javnih površin, s ciljem učinkovitejšega nadziranja stanja, zaznavanja dogodkov in upravljanja virov, med pogoste projekte pa sodijo tudi rešitve za povezovanje, obveščanje in vključevanje prebivalcev. Podobno pokaže tudi analiza potreb občin (4PDIH, n. d.), saj med prioritete rešitve, povezane z digitalizacijo občin na področju varnosti, sodijo nadzorni senzorji, skupni informacijski sistemi in informacijski centri ter rešitve za obveščanje in informiranje.

Kljub zaznanim omejitvam, s katerimi se občine soočajo pri razvoju pametnih skupnosti, in ugotovitvam, da je ta razvoj šele v začetnih fazah, lahko sklenemo, da se občine zavedajo nekaterih koristi, predvsem na področju učinkovitosti upravljanja javnih procesov, konkurenčnosti skupnosti, občutka varnosti in kakovosti življenja, kar se neposredno povezuje s cilji trajnostnega razvoja.

V prihodnje bi bilo smiselno povečati vlaganja v kadrovske zmogljivosti občin in razvoj digitalnih kompetenc ter spodbuditi večje vključevanje sodobne tehnologije v javno varnost. Tudi mreženje med mesti oz. skupnostmi, svetovanja, vzajemna

mentorstva, informacije o možnostih sofinanciranja ali podpora pri sodelovanju na prireditvah pametnih mest so nekatere podporne storitve, od katerih imajo lahko občine koristi pri krepitvi svojih zmogljivosti na področju razvoja pametnih skupnosti (Evropsko računsko sodišče, 2023).

Ob interpretaciji ugotovitev raziskave pa je treba seveda upoštevati tudi njene omejitve. Pomembno je upoštevati, da raziskava temelji na omejenem vzorcu anketirancev, rezultati pa odražajo zgolj subjektivne ocene predstavnikov občin. Kljub temu naše ugotovitve ponujajo vpogled v ključne izzive in možnosti nadaljnjega razvoja pametnih skupnosti v Sloveniji. Za poglobljeno razumevanje napredka na tem področju bi bilo smiselno raziskati še, kako rešitve, povezane z varnimi mesti in pametno policijsko dejavnostjo, vplivajo na občutke varnosti in kakovosti življenja med prebivalci lokalnih skupnosti. Primerjalne analize med slovenskimi in/ali evropskimi mesti oz. občinami in skupnostmi bi bile koristne tudi v smeri ugotavljanja dobrih praks in načinov reševanja izzivov. Ne nazadnje pa bi bilo treba podrobneje raziskati tudi potrebe po digitalnih kompetencah v občinah. Analiza pomanjkanja digitalnih spretnosti med zaposlenimi v občinskih upravah in preučitev potreb in možnosti po usposabljanjih za krepitev teh spretnosti bi lahko namreč pospešila razvoj pametnih skupnosti v Sloveniji.

Viri in literatura

- 4PDIIH. (n. d.). *Orodje za analizo potreb občin*. <https://4pdih.com/orodje/>
- Baek, M. S., Park, W., Park, J., Jang, K. H. in Lee, Y. T. (2021). Smart policing technique with crime type and risk score prediction based on machine learning for early awareness of risk situation. *IEEE Access*, 9, 131906–131915. doi:10.1109/ACCESS.2021.3112682
- Bang, J., Lee, Y., Lee, Y. T. in Park, W. (2019). AR/VR based smart policing for fast response to crimes in safe city. V *Adjunct Proceedings of the 2019 IEEE International Symposium on Mixed and Augmented Reality Adjunct* (str. 470–475). IEEE. doi:10.1109/ISMAR-Adjunct.2019.00126
- Beg, A., Qureshi, A. R., Sheltami, T. in Yasar, A. (2021). UAV-enabled intelligent traffic policing and emergency response handling system for the smart city. *Personal and Ubiquitous Computing*, 25(1), 33–50. doi:10.1007/s00779-019-01297-y
- Chang, J., Kadry, S. N. in Krishnamoorthy, S. (2020). Review and synthesis of big data analytics and computing for smart sustainable cities. *IET Intelligent Transport Systems*, 14(11), 1363–1370. doi:10.1049/iet-its.2020.0006
- Ekaabi, M. A., Khalid, K., Davidson, R., Kamarudin, A. H. in Preece, C. (2020). Smart policing service quality: Conceptualisation, development and validation. *Policing*, 43(5), 707–721. doi:10.1108/PIJPSM-03-2020-0038
- European Commission. (2023). *Slovenia in the digital economy and Society Index*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-slovenia>

- Evropsko računsko sodišče. (2023). *Pametna mesta: oprijemljive rešitve, vendar bo njihovo širše sprejetje zaradi nezadostne usklajenosti zahtevalo posebno poročilo*.
https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-24/SR-2023-24_SL.pdf
- Kuo, P. F. in Lord, D. (2019). A promising example of smart policing: A cross-national study of the effectiveness of a data-driven approach to crime and traffic safety. *Case Studies on Transport Policy*, 7(4), 761–771. doi:10.1016/j.cstp.2019.08.005
- Lacinák, M. in Ristvej, J. (2017). Smart city, safety and security. *Procedia Engineering*, 192, 522–527. doi:10.1016/j.proeng.2017.06.090
- Laufs, J., Borrion, H. in Bradford, B. (2020). Security and the smart city: A systematic review. *Sustainable Cities and Society*, 55. doi:10.1016/j.scs.2020.102023
- Lobnikar, B., Mihelič, A. in Prislán Mihelič, K. (2024). Pametne skupnosti in pametna policijska dejavnost v slovenskih občinah. V P. Šprajc, D. Maletič, N. Petrović, I. Podbregar, A. Škraba, D. Tomić in A. Žnidaršič (ur.), *43th International Conference on Organizational Science Development: Green and Digital Transition – Challenge or Opportunity* (str. 499–511). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fov.3.2024
- Miyano, K., Shinkuma, R., Shiode, N., Shiode, S., Sato, T. in Oki, E. (2020). Multi-UAV allocation framework for predictive crime deterrence and data acquisition. *Internet of Things*, 11, 100205. doi:10.1016/j.iot.2020.100205
- Mora, L., Deakin, M. in Reid, A. (2019). Strategic principles for smart city development: A multiple case study analysis of European best practices. *Technological Forecasting and Social Change*, 142, 70–97. doi:10.1016/j.techfore.2018.07.035
- Mu, X. (2021). The platform construction of the traffic management smart police center under the background of “internet+.” V *Proceedings of the 5th International Conference on I-SMAC (IoT in Social, Mobile, Analytics and Cloud)* (str. 929–932). IEEE. doi:10.1109/I-SMAC52330.2021.9640837
- Prislán Mihelič, K., Pečjak, T. in Lobnikar, B. (2022). Policijska dejavnost v pametnih trajnostnih skupnostih: Pomen sodobne tehnologije za policijsko delo. V G. Meško in I. Kororavec Povh (ur.), *8. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Cilji trajnostnega razvoja in varnost v lokalnih skupnostih* (str. 45–62). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba; Fakulteta za varnostne vede.
- Torre, A. (2015). New challenges for rural areas in a fast moving environment. *European Planning Studies*, 23(4), 641–649. doi:10.1080/09654313.2014.945811
- Tulumello, S. in Iapaolo, F. (2022). Policing the future, disrupting urban policy today. Predictive policing, smart city, and urban policy in Memphis (TN). *Urban Geography*, 43(3), 448–469. doi:10.1080/02723638.2021.1887634
- Tutak, M. in Brodny, J. (2023). A smart city is a safe city: Analysis and evaluation of the state of crime and safety in Polish cities. *Smart Cities*, 6(6), 3359–3392. doi:10.3390/SMARTCITIES6060149
- Wüig, A. (2018). Secure the city, revitalize the zone: Smart urbanization in Camden, New Jersey. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 36(3), 403–422. doi:10.1177/23996544177437

10. NACIONALNA KONFERENCA O VARNOSTI V LOKALNIH SKUPNOSTIH: MIRNA, VARNA IN INKLUZIVNA DRUŽBA TER VARNOST V LOKALNIH SKUPNOSTIH

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN (UR.)

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

Zbornik prispevkov predstavlja recenzirane prispevke, ki so bili predstavljeni na 10. Nacionalni konferenci o varnosti v lokalnih skupnostih v Kočevju v novembru 2024. Glavna tema konference je varnost v lokalnih skupnostih, poudarek letošnje konference pa je na mirni, varni in inkluzivni družbi. Prispevki so rezultat raziskovanja v okviru programske skupine Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru »Varnost v lokalnih skupnostih – primerjava ruralnih in urbanih okolij« in sodelovanja s praktiki iz policije in lokalnih skupnosti. Prispevki se osredotočajo na različne vidike zagotavljanja varnosti in zaznave groženj v lokalnih skupnostih, reševanje težav v multikulturnih skupnostih, značilnosti kriminalitete in preventivne ukrepe, preprečevanje mladoletniškega prestopništva, stališča do kaznovanja, kibernetško varnost in trajnostni razvoj. Prispevki pa hkrati predstavljajo tudi primere dobrih praks.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
varnost,
inkluzivnost,
lokalne skupnosti,
Slovenija,
konferenca

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024)

ISBN
978-961-286-912-0

Keywords:
security,
inclusivity,
local communities,
Slovenia,
conference

10TH NATIONAL CONFERENCE ON LOCAL SAFETY AND SECURITY: PEACEFUL, SAFE AND INCLUSIVE SOCIETY AND SECURITY IN LOCAL COMMUNITIES

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN (EDS.)

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

Conference proceedings comprise peer-reviewed papers presented at the 10th National Conference on Safety and Security in Local Communities, which took place in Kočevje in November 2024. Safety and security in local communities remain the main topic of the conference, with a special focus of this year's conference on a peaceful safe and inclusive society. Papers present the result of the research programme Safety and Security in Local Communities – Comparison of Rural and Urban Environments of the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor and collaboration with practitioners from the police and local communities. Papers focus on various aspects of ensuring safety and security and the perception of threats in local communities, problem-solving in multicultural communities, crime characteristics and preventative measures, prevention of juvenile delinquency, attitudes towards punishment, cyber security, and sustainable development. In addition, papers present examples of good practices.

University of Maribor Press

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

OBČINA KOČEVJE

